צילם: בועז לניר

ה פתיחה הרשמית של „החצר הישנה", או „חצר ראשונים", או בקיצור „החצר" ואפשר גם „המוזיאון", נתקיימה בקיבוץ עין־שמר ביום ב' השבוע, במעמד נשיא המדינה, שר החינוך, מזכיר הקבה"א ומאות מאנשי עין־שמר ואורחיהם.

שנים רבות של עבודה ומאמץ הושקעו במקום בשיחזור ושימור החצר עצמה, החומה המקיפה אותה, בית המגורים, האסם, סככת המכונות והכלים ה־חקלאיים של ראשית ההתיישבות במקום. מה שהוגדר כ„התפרצויות של יחידים בעלי דחף יצירתי", הפך למפעל של קיבוץ שלם.

עכשיו מתלבטים בעין־שמר איך לשווק ולתפעל את החצר, למשל: מי ישלם דמי כניסה ומי יהיה פטור, ואיך להעמיד את המקום על בסיס כלכלי, כך שכדאי ואפשר יהיה לקיים אותו לאורך שנים. שיהיה בהצלחה.

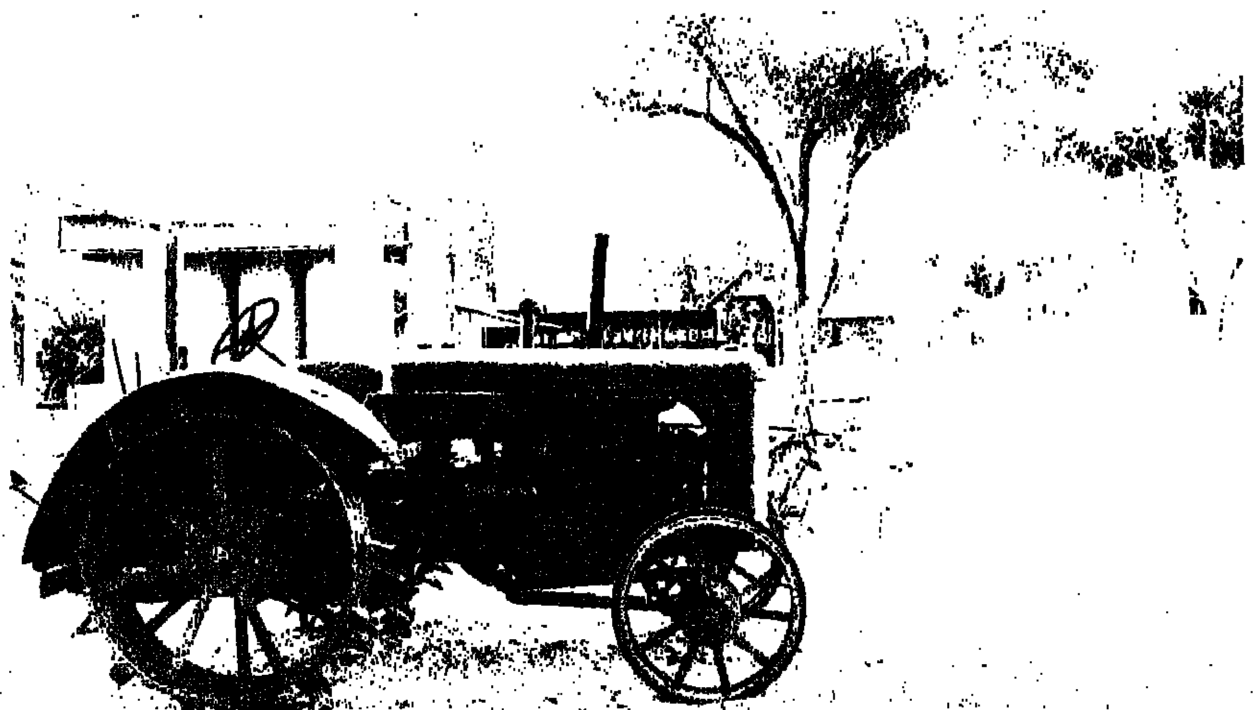

כתובת המערכת:
"על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב זל
עורך: יעקב לזר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: רוני גופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ דובר צה"ל
בעיות ביחידת הדובר.
מי אשם?
מאת גבי בשן 5

■ שפוט על פלסטין
פייסל אל חוסייני,
אחרי שמונה חודשים בכלא
מאת אהוד דור 9

■ נאצים בירושלים
חביב כנען גילה אותם ב־1936
ואינו מרפה
מאת טלי ברזילי־זוננפלד 10

■ כלב מי שבא
כל יום בשש אחה"צ
נפגשים הכלבים ובעליהם
מאת אלישבע איילון 12

■ ורד הגליל
רקדנית בטן, חניכת קיבוץ,
שאוהבת לשמח אנשים
מאת שרה בן־הלל 13

■ מחתרת בהרים
ביקור במחתרת ה"פארק"
שבהרי קולומביה
מאת מיכה רחמן 14

■ פנינים בעפר
שני אמנים מציירים
את יפיה של יפו
מאת אילן שיינפלד 18

■ כרמן או לא
ג'וליה מגינס, כרמן מהסרט
מאת יוסי שיפמן 20

■ שמן זית זך
חוליו איגלסיאס
כשמן באזנינו
מאת עופר ניר 21

■ הראשונים לטיס
במוזיאון חיל־האוויר נראה
את המטוסים הראשונים
מאת אבי בניהו 28

מדורים וטורים:

■ הלו חותם 4

■ שלום־בית
מאת חיה יוסף 17

עודד ליפשיץ 2; אלי הכהן 2; ג'גו 2; מיכאל הרסגור 3; זאב צחור 3; איתן קלינסקי 3; יובל דניאלי ועלי אלון 4; יצחק שור 16; שמואל בונים 16.

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) 22־27

■ בשער: סיבוב אחרון?

רשות דיבור למנשה אמיר, הממונה על המחלקה הפרסית ב"קול ישראל"

"החלטה על הפסקת אש ואיחוי הקרעים הפנימיים"

מנשה אמיר מוצף בימים אלה פניות מגורמים שונים. במשך שנים הוא עוקב באופן רציף ויומיומי אחר השידורים הבאים מאיראן, ועוסק בפרשנות ובהערכה של המתרחש במדינה זו במלחמתה עם עיראק. השבוע, לאחר הודעתו המפתיעה של רפסנג'אני על הפסקת המלחמה וקבלת החלטת האו"ם 598, הקוראת להפסקת־אש, הוא אומר:

אילו היו האיראנים חופשיים, והמדינה האיראנית דמוקרטית, הרי אין לי ספק, שברחובות טהראן היו השתוללויות שמחה, ירויות באוויר ותגובות היסטריות של אושר. אבל המצב שונה, והתגובה אמנם שמחה, אבל מאופקת. אני משער, שרבים עדיין שואלים את עצמם האם זה חלום.

אולי מדובר בתרגיל טאקטי של מנהיגי איראן?

לדעתי, אין פה שום תרגיל, אלא החלטה על הפסקת־אש, על איחוי הקרעים הפנימיים וניסיון לבנייה־מחדש.

אנחנו מדברים 48 שעות אחרי ההודעה האיראנית. במהדורות החדשות מבשרים, שהעיראקים מפציצים באיראן. מהן התגובות האחרונות לפעילות זו ברדיו האיראני?

עיראק באמת מפציצה בעומק השטח האיראני. האיראנים מדווחים, שהעיראקים מפציצים את

שמונה שנים, אלפי הרוגים, הרס וחורבן. האם זה נגמר?

מבנה הכור שלהם, וכן את התשלובת הפטרוכימית. מייד אחר־כך, באותה נשימה, הם טוענים, שהעיראקים הם פושעים ומחרחרי־מלחמה.

והם מזהירים מפני התמוטטות הפסקת־האש?

לא מתייחסים לכך בכלל.

האם, להערכתך, אכן תפנה איראן את כוחותיה נגד ישראל, אם וכאשר תפסיק המלחמה. והאם אמצעי התקשורת באיראן מעלים אפשרות כזו?

קשה לי עדיין להעריך. אמנם, אמצעי התקשורת באיראן לא הזכירו אפשרות כזו, אבל יתכן שאכן כך יקרה; או יתכן גם מצב בדיוק הפוך, שבו תראה איראן את ישראל כחלק ממערך מדינות המערב, ותרצה למתן את עמדותיה כלפיה; אולי, אפילו, להתקרב אליו מסיבות כלכליות, ובכך להקהות את הסיכוי לעימות כלשהו בין איראן לישראל.

● אלי הכהן

מלה רעה

טירור הוא טירור הוא טירור

אפשר היה, וזה מדגדג באצבעות, לכתוב סיפור על קבוצת טירור מוסלמית קיצונית, היושבת לה איי־שם במצרים, ושולחת את אנשיה לפיגועים בלונדון. אפשר היה לספר, איך הם שולחים חבילות נפץ, שלא אחת פוגעות במזכירות תמימות, כשיעדו הוא מנהיגים ומוסדות ציוניים. אפשר היה למתוח את הקוראים בתיאורי זוועה על סוג אחר של משימות, שמבצעת אותה קבוצה, בהשראת מנהיג־דת מוסלמים: חטיפת צעירים מוסלמים, שהצטרפו לכיתות מיסטיות, ו"שיכנועם" לחזור לחיק האיסלאם, על־ידי מכות, עינויים ואיומים.

אפשר היה, וזה מדגדג באצבעות, לקומם את הקוראים נגד ממשלת מצרים ושירותי הביטחון שלה, המאפשרים לקבוצה להתארגן בשטחה של מצרים ולצאת לגיחות ללונדון, כשאנשיה מצוידים בדרכונים מצריים כשרים, ולחזור לבסיס כשהם חומקים מהעונש, שהיו מקבלים בבריטניה, אילו נתפסו שם.

ואז, כשהקוראים היו מתמלאים בזעם קדוש, אפשר היה, וזה מדגדג באצבעות, לשלוף את העוקץ ולהוציא את השפן מהכובע: מצרים היא חמשל וחבורת קיצוניים יהודים, השוכנת בקריית־ארבע, היא הנמשל; חבורת רבקה מנינג, החשודה בביצוע מוסדות ערביים, משלוח חבילות נפץ בארה"ב, שהתמשמשו עם מעצרו של רושל מנינג, אשת הכוס, בעשייה לא חברי הכנופייה חשודים בגיחות לארה"ב לביצוע מעשי טירור ונפשעים, מבוססים ומקלטם בארץ הקודש.

או, אפשר היה למתוח את הקוראים, או לספר את הדברים כפשוטם, ולשאול כיצד ממשלת ישראל, המגנה כל גוי שאינו פועל למניעת טירור ערבי ובינלאומי, מאפשרת לכנופיות כאלה להתקיים תחת שלטונה.

זה לא מה שעשה השבוע "ידיעות", שנתן לכתבה המתארת בהרחבה את המעללים בהם חשודה הכנופייה את השם: "מה עושה מודיע של האף־בי־איי" כאילו שזוהי הבעיה העיקרית, ש"הם" פוגעים לנו בריבונות... אל תתפלאו, אם בקרוב יקום "ועד להצלת רושל מנינג". שילנסקי כבר אמרתי? יוסקה שפירא כבר אמרתי? לא, רוברט מנינג, אצלנו לעולם לא תצעד לבד.

קורא עייף בקיץ

ב"הלו חותם" משבוע שעבר מתלונן הקורא נפתלי להב ממורע, על שעייף מלקרוא את מה שאני כותב, בפרט, הקו הכללי של העיתון ("חותם"? "על המשמר"? כולו?) מתיש אותו, מפני שהקו הוא שלערבים ולנו זכות שווה על הארץ. הוא מציע "איזון" על־ידי כתבים עם דעות אחרות. הקורא להב בודאי אינו מתכוון לכתבים ממפ"ם, או מגופים בעלי דעות דומות, מפני שעמדתה הבסיסית של מפ"ם, זה שישים שנה ויותר, היא שהארץ בה אנו חיים היא "של העם היהודי החוזר למולדתו ההיסטורית והעם הערבי השוכן בה".

שומו שמים: ארץ של שני עמים וכלי העדפה! נורא! ועוד בראש כל גליון כתוב "לציונות, לסוציאליזם ואחוות עמים": באמת מתיש ומעייף.

להב טועה, שיפסיק לקחת את העיתון. נדמה לו, רק נדמה, שאין לחשוש מכך. הוא ואני מחוברים בברית סמויה, אך איתנה: הוא זקוק לי ולשכמותי כדי שיוכל, נגדי, בוקר, להתרגז על השמאלנים. אני זקוק לו ולשכמותו, כדי שיהיה על מה להגיב, וזו בהחלט שותפות אינטרסים מוצקה, שיש לה סיכוי להחזיק מעמד לטווח ארוך.

● עודד ליפשיץ

עם סגולה

ציו·נים

אין להכחיש, למרצה באוניברסיטה יש כמה צ'ופרים, למשל חופשת סימסטר. זה היה יכול להיות משהו־משהו. במיוחד, חופשת הקיץ, הנמשכת למעלה מארבעה חודשים. אבל הרי יש לכולנו כשרון מיוחד לקלקל כל הנאה, והקלקול של חופשת הסימסטר באוניברסיטה זה הבחינות. הסטודנטים זוכרים כל ימיהם את הסיוט של מועד א', מועד ב', מועד מיוחד. היתרון שלהם, שאחרי שלוש שנים הסיוט נגמר בתעודה אקדמית. המרצה, הנמצא, לכאורה, מהצד השני של המתרס, נשאר עם הבחינות של המחזור הבא.

נכון לעכשיו, מונחות על שולחני כמאה מחברות ירוקות, גדושות עד לעייפה שמות, אירועים, מספרים. בכל מחברת — שבעה־שמונה עמודים בכתב־יד נרגש של נבחנים לחוצים. הסיוט של הסטודנט, הועבר למחברת זו ווכצת עכשיו במכפלות של ארבעה קורסים, כפול 20־30 סטודנטים לקורס. אם הלחץ, ההתרגשות, החרדה והתקווה היו יכולים להפוך לאנרגיה, היה השולחן נבקע מהמחברת הראשונה.

אימת הבחינות היא, כמקובל, של התלמיד. זה נשמע אבסורדי לדבר על אימת בחינות של הבוחן, ובכל זאת ההר הזה של המחברות על השולחן — משתק. צריך לאזור הרבה כוח, כדי להתחיל לקרוא, להעיר, לשקלל ולתת ציון. במיוחד במדעי הרוח, כאשר אין מדד אובייקטיבי שיכול לבנות סולם מדויק של נכון, לא נכון. לאחר שנים של טסטים עצמיים אני מודע לכך, שהציון שאני מעניק מושפע ממזג האוויר, מצב הרוח, מקומה של המחברת בערימה, משפט הפתיחה של התשובה, כתב־יד ועוד דברים שאיננו מודעים להם.

הגורם המובהק ביותר בגיבוש הציון הוא היחס המוקדם של המרצה לסטודנט. כל מורה מדרג את תלמידיו למן השיעור הראשון. דירוג זה הוא, לפעמים תוצאה של דימוי שגוי, קשה, קשה מאוד, לשנותו. כדי לנטרל את הטייה הזו, מחברות הבחינה באוניברסיטה הן אנונימיות. במקום שם הנבחן מופיע מספר שו. אני מכיר את כל תלמידי, אך איני מזהה את כתב־היד שלהם. כך, אכן, בדיקת המבחן אינה מושפעת מדעה מוקדמת, והיא מהווה מסגרת מתקנת. לעמדה מוקדמת שגויה.

במשך השנים הפכה בדיקת הבחינות למעין בדיקה עצמית של דירוג התלמידים בתודעתי. כיוון שציון המבחן בקורסים שלי הוא 50% מהציון הסופי, הוא אמור להתאים לציון העבודות שהוגשו במהלך השנה, וכן להערכת עוזרי ההוראה. הבדיקה העצמית מלווה במחקר חובבני על מאפייני בחינות על־פי קבוצות השתייכות. כידוע, אין קושי לאבחן, על פי כתב־היד, אם המבחן הוא של סטודנט או סטודנטית. קל לאתר עולים חדשים ומורים מנוסים יכולים לדעת, לפי התחביר, אם הסטודנט מרוסיה, דרום־אמריקה או איראן. יוצאי ארצות אנגלו־סקסיות ניכרים

הנבחן הוא רק מספר

לפי המבנה של התשובות, וערבים — לפי הניסוח.

בשנים האחרונות אני מנסה לאתר, דרך המחברת האנונימית, את כר הצמיחה ממנו בא הסטודנט. גם כאן יש כמה הבחנות ברורות. ההבדלים בין הסטודנטים הדתיים ניכרים לפי סימנים מוסכמים. כך, לדוגמה, מי שכותב במחברת הבחינה בס"ד עשוי לייצג משהו שונה מזה שכותב כ"ה.

הבעייה היא בהבחנות מורכבות יותר. לאחר התנסות ארוכה, אני מעז לומר, שמחברת הבחינה מאפשרת קביעה, די מדויקת, של המוצא, הגיל והמורשת התרבותית. כיון שהבחנות אלו אינן מעידות על רמה אישית אין בהן, ככל שהכרתי מגעת, משהו שיש בו הטייה, ומכל מקום סולם הציונים יכול לנוע על פני כל הקשת. מה שמטריד, הוא היכולת לאתר מי שבא מבית־ספר מקיף בעיירת־פיתוח. בבדיקת מחברות הבחינה של מועד א' השנה סימנתי לעצמי מי, לפי המחברת האנונימית, למד בבית־ספר מקיף בעיירת־פיתוח ומי בבית־ספר במרכז הארץ. לאחר החזרת המבחנים ותיאום הציון הסופי בדקתי את תוצאות המבחן שלי.

הציון שמגיע לי מחניף. אכן, מחברת הבחינה של זה שלמד בבית־ספר בעיירת־פיתוח שונה מזו של מי שלמד ברחביה. השוני אינו ברמת המישכל אלא ברמת ההשכלה. אם ניתן בקלות כזאת, ללא כלים מדעיים, רק על פי ניסוח, סגנון, מבנה וכדומה להבחין בין מי שבא מעיירת־פיתוח לבין מי שלמד בבית־ספר במקום טוב באמצע, אז יש סיבה לדאגה.

ZIUNIM

כמה אפשר לדאוג? הנה משהו ברמת הקיץ: את ציוני המבחן אני מעלה על המחשב. התוכנה העברית, המיושנת במקצת, של המקינטוש שלי, אינה קולטת כותרות קיטלוג בעברית, על כן את הכותרת אני נאלץ לכתוב באותיות לטיניות. כשהעברתי למזכירות המחלקה את דף המחשב ראיתי שהמזכירות הסולידיות שלנו הביטה בי בחשד כשקראה, למשל, שרחל קיבלה 68, רפנה 100 ורינה נכשלה, כל זה תחת הכותרת ZIUNIM.

● זאב צחור

בכור ההיתוך

הָעִיר הַיּוֹנָה

הוֹי מוֹרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה:
יְפוּתָהּ פּוֹסַעַת כְּבוּיַת מַבָּע
יָדֶיהָ הָרֵיקוֹת מַתִּירוֹת מַאֲסוֹרִים
מַחְלִיקוֹת מִכְתְּבֵי פְּטוּרִים,
לְבוּשָׁהּ בִּגְדֵי צוֹאִים
עוֹלָה לְסָעֵד חוֹלִים,
שְׂחִיקוֹתֶיהָ יוֹרוֹת כַּדּוּרֵי גּוּמִי
רוֹשְׁפוֹת רִשְׁפֵּי אֵשׁ לוֹהֲבִים
תַּחַת שָׁמַיִם כּוֹכִים וְכוֹכָבִים לוֹטִים,
לַיְלָהּ הַשָּׁחוּחַ מְפַנֶּה מָקוֹם
לְשֶׁמֶשׁ מַרְדָּה מִמִּשְׁעוֹלֵי חָרוּלֶיהָ
לִשְׁלֹחַ מָחָר עוֹד
מִכְתַּב פְּטוּרִים
לְאַחַר מַפּוּלֶיהָ
לְהַלְבִּישׁ מָחָר עוֹד
בִּגְדֵי צוֹאִים
לְאַחַר מְחוֹלֶיהָ
לִירוֹת כַּדּוּרֵי גוּמִי
לִרְשֹׁף רִשְׁפֵּי אֵשׁ
בְּחוֹטְפֵי עֲצִיץ
וְנוֹשְׂאֵי מִימִיָּה.

הוֹי מוֹרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה.

צפניה ג' 1

● איתן קלינסקי

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

אוליגרכיה מהי?

בבחירות ה"דמוקרטיות", אשר התקיימו במפלגות הגדולות, נחשפו שתי תופעות אשר התקשורת איכשהו העלימה אותן, לפחות בתחום הפרשנות: א) מקומות טובים, בראש הרשימה, שוריינו מחוץ לתחום הדמוקרטיה; ב) הנהגות המפלגות הגדולות שמרו לעצמן את הזכות "לתקן" את רשימת הנבחרים, בניגוד לדמוקרטיה. כך חשפו הליכוד והמערך את סוד הפוליטיקה: מאחורי פניה החייכניות של הדמוקרטיה מסתתר פרצופה העקום של האוליגרכיה, של שלטון המעטים, הלא דמוקרטי. אבל אין על הקוראים להיבהל: כל זה אלטע זאכען.

טאקיטוס, ההיסטוריון הרומאי (חי כנראה בין 55 ל־120 לספירה) התלהב מאוד מחירותם של השבטים הגרמנים הקדמונים. בתארו את הצורה החופשית, בה מחליט השבט כולו על בעיות קיומיות (כמו מלחמה או שלום) מציין ההיסטוריון הזה, אגב אורחא, שהצעות ההחלטה הוכנו קודם על־ידי קבוצה קטנה של מנהיגים. בראשית ספרו, "הוא הלך בשדות", מתאר משה שמיר כיצד, במיקלחת הקיבוץ, הוגים "הכבירים" על מה שיוצע לאסיפה הכללית. ואין אצל טאקיטוס או משה שמיר תגלית נוראה. ברור, שהמנהיגות היא מלאכת המעטים, כי אי־אפשר אחרת.

על כן, מדוע נדבק למושג אוליגרכיה, אשר פירושו, ביוונית, הוא בדיוק "שלטון מעטים", שם לא כל־כך טוב? כנראה מסיבה אחת עיקרית. "מנהיגות" נחשבת תכונה טובה, האופיינית לאדם הממלא בהצלחה את שליחות שולחיו (מנהיג לאומי כמו הרצל אחרי הקונגרס הציוני הראשון, כמו ווינסטון צ'רצ'יל, כמו דוד בן־גוריון, או כמו כל קצין טוב בצבא של מדינה דימוקרטית). לעומת זאת, המושג אוליגרכיה מציין מנהיגות העושה קודם־כל טובה לעצמה, כמו חברי הכנסת שלנו, המעלים לעצמם משכורות ללא בושה, כמו הנהלת בנק לאומי לישראל או הנהגת עיריית תל־אביב, המרוקנות את קופת המוסד, כדי להבטיח ל"בכיריהם" שכר דימיוני, תנאי פרישה פנטסטיים ופנסיות אסטרונומיות. למעשה, הבכירים דואגים שם לבכירים; זאת אוליגרכיה.

המרקסיזם מחלק את מהלך ההיסטוריה בעידנים המצטיינים בעליית ובשקיעת משטרים, המוגדרים לפי עמדת הדברים החברתיים השונים כלפי הייצור: הקומוניזם הקמאי (השבטי), העבדות, הצמיתות (הפיאודליזם), הקפיטליזם והסוציאליזם. יש חוקרים המעידים, שמארקס התייחס גם למשטר הדספוטיזם (הרודנות) האסיאתי, בו משתלטת בירוקרטיה (כמו המנדרינים בסין) על תהליך הייצור, המותנה בביצוע עבודות־עפר מתמידות, על־ידי מיליוני עובדים, במטרה לתעל ולפקח על זרימת הנהרות, החיוניים לחיים הכלכליים. מארקס, על כן, לא ניתח את האוליגרכיה. מבחינה תיאורטית הוא צדק, כי האוליגרכיה אינה משטר, אלא תופעה המציינת את כל המשטרים.

מארקס היה גם סבור, שהממשלה אינה אלא ועד הפועל של המעמד השליט. אולם, קבוצת אנשים המשתלטת על מנגנון אינה מייצגת עוד מעמד, אלא את עצמה בלבד. הנה דוגמה: אם להתעלם מן המעמד במערכת הבריאות עתה ואצלנו, אפשר להניח, כאילו כהנתה גיאומטרית, שאי־שם אי־פעם התקיימה מרפאה ציבורית. לאחר שהיה יום חג, צומצם הסגל לרופא תורן, אחות ונהג האמבולנס בלבד. שלושתם השתעממו, והחליטו לשחק קלפים שעה קלה. כדי שלא יופרעו, ניתקו גם את הטלפון. מה קרה? נולדה אוליגרכיה, מפני שחבר אנשים השתלט על מנגנון כדי לספק את צרכיו האנוכיים, תבע והשיג לעצמו זכויות־יתר ריבוניות, כמו זכות החיים והמוות על אזור שלם.

אוליגרכיות כאלה נוצרות כל הזמן, בכל מקום. הן קדי־זיהדם, המונעים את קיומו של מתוורדם ת ... זאת, אולי, התופעה החברתית העיקרית. אב השמאל העולמי אינו מצויד עדיין ביכולת ... יתוח של התופעה המוחצת הזאת. כתוצאה ... ולשה תיאורטית זאת, נפל בעצמו פעמים ... ות קורבן לאוליגרכיות שונות. כי האו ... רכיה מצטיינת בשלוש תכונות: שליטה ... ונית, ומכאן פיקוח על כספים, ומכאן אגירת מידע. היזהרו: האוליגרכיה אורבת לכם, במדיניות העולמית, בפוליטיקה הישראלית, בשכונה ובקיבוץ. על מנת להתגבר עליה, יש קודם כל לחשוף את קיומה. זאת מלאכה חיונית, אבל מסוכנת.

זהו חותמה של עיריית MEULAN אשר בצרפת, משנת 1195. היתה זאת עיר קטנטונת, אשר גם היום, אחרי 793 שנים, חיים בה לא יותר מ־8561 תושבים. אולם האוליגרכיה, אשר שלטה עליה, העדיפה לחתום עם פרצופיה, במקום להשתמש בסמל העיר. היום האוליגרכיות הן זהירות יותר.

בקוים מקבילים

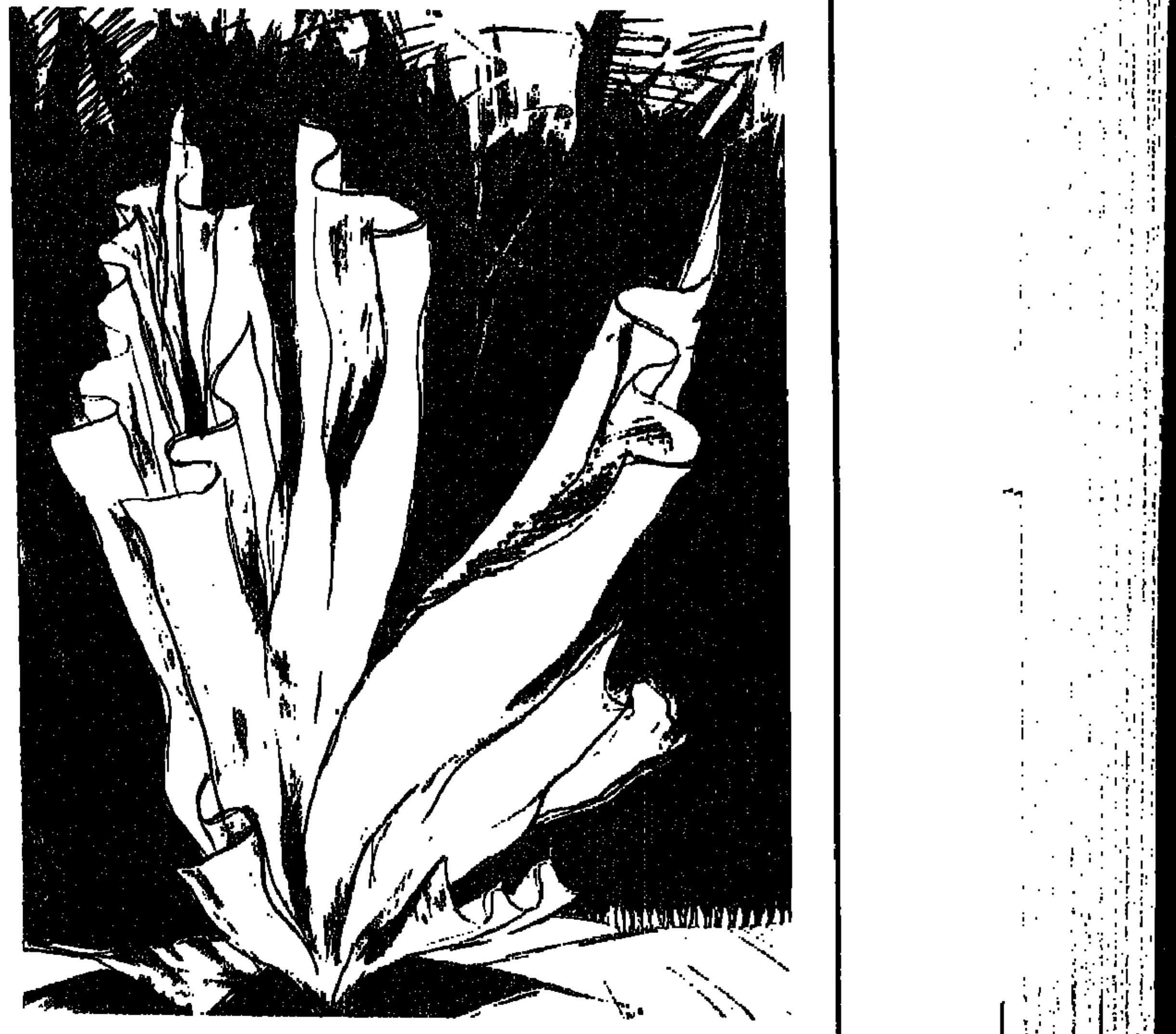

יובל דניאלי

בלדה על פרחי האש

"ארץ, ארץ אהובה ויפה
מה לך מסמיקה כלה
בקיץ הזה
בפרחים אדמים ולבנים?"
"נאבקת במכוות אש, לוהטת
מבשיקות שנאה
מבעמת בגז, מיחמת באלה –
אני פורחת תפרחת הכריכים"

"ארץ, ארץ אהובה ויפה
ומה תביאי לנו בסתיו?"
"אקרה לכם קוצים וברקנים
אלד בת עוורת מלחמה
נכדים ונינים: חרבן וגולה"

"הה, ארץ אהובה ויפה
האין נחמה?
האין רחמים בדינך?"
"עזרת פרחם, תמימה בתבואה
הזורעים פי רוח – יקצרו סופה
הזורעים שנאה יקצרוה מאה שערים
אך רחמים: אין רחמים בחוץ"

עלי אלון

הלו... חותם

תנאים מוסכמים

אל ורד לוי („שניהם מאותו הכפר", חותם — 8.7.1988)

אכן, היה חם! חם מאור! גם אצלנו, בקיבוץ העוגן, באותו יום שני בשעה 4 אחר־הצהריים, כאשר כתבת „חותם" ורד לוי הגיעה לשערי הקיבוץ במכוניתה הממוזגת. שררה דממה של חום מעיק ובקטע הזה של החצר לא הורגשה כל פעילות ולא נראו אנשים (להוציא „ותיק אחר חמוץ־סבר"). ורד לוי חלפה על פני מגרש־החניה (למי הוא מיועד?) ובהגיעה לאולם התרבות שלנו מגלה את הקטסטרופה: באולם אין מיזוג אוויר! חמישה שחקנים עושים את החזרות ללא מזגן — ובאמת חם. גם לשחקנים — גם לורד לוי שבאה לראיין אותם (אם כי, הודות לכך, יש כבר פתיחה לכתבה!). היות שמערכת המיזוג משותפת לחדר האוכל ולאולם, קיבוץ העוגן — ברוב חוצפתו — נוהג להפעיל את הקירור החל מ־4.30 בחדר האוכל, לקראת ארוחת־הערב („כשהגברות מתחילות להכין את ארוחת הערב").

עד כאן צימוקים אחרים מרוח פתיחת הכתבה, ואינני רוצה לצטט פנינים נוספות. גברת יקרה! לידיעתך: יהונתן גפן — כמו גם שחקנים או זמרים אחרים — לא בפעם הראשונה מכין הופעה באולם שלנו. לפני החזרות, כל התנאים מובהרים ומוסכמים על שני הצדדים. לו ליהונתן גפן לא היו נראים התנאים — היה חופשי להחליט לא לעשות את החזרות אצלנו.

ועוד לידיעתך: בפתיחות הכתבה שלך את מלגלגת ופוגעת בחברי הקיבוץ, מביעה זלזול בקיבוץ, ובוודאי שאין לך זכות להשמיץ סתם, ככה, בצורה עוינת, מפני שהיה חם! בנוסף לכך, אל תשכחי, ש„חותם" ברובו ממומן על־ידי הקיבוצים וחבריו, שבהחלט אינם מעוניינים לקרוא מעל דפי העיתון „שלנו" השמצות, כפי שאת כתבת — מה גם שלצערנו קיימות מספיק „במות" אחרות ללגלוג והכפשה נגד הקיבוצים.

אשר אלון
מזכיר קיבוץ העוגן

תשובת ורד לוי

מכיוון שתוכן המכתב זהה כמעט לתוכן מכתבו של אריה ברנע, ראה תשובתי לברנע בגליון „חותם" מה־15 ביולי. אם היא אינה מספקת לדעתך, אשמח להוסיף ולהתכתב, מעל דפי העיתון, עם חברי קיבוץ העוגן בכל עת.

ותד בחוץ – מדוע?

מפ"ם כועסת מאוד על מוחמד ותד, ואכן יש טעם לפגם, לפחות בעובדה, שלא עשה ולו את המחווה המינימלית של ויתור על מושבו בכנסת, ובזמן. אולם אין בכך כדי לשחרר את מפ"ם מלהתייחס אל הרקע והמניעים שלו, על הקשריהם האידיאולוגיים, הפוליטיים והאישיים.

מראשית הווה ניסתה מפ"ם לקיים איזון בין מרכיבי הסוציאליזם ואחוות העמים, לבין המרכיב הלאומי הציוני, שהיה תמיד הדומיננטי בתורתה. היא לא הצליחה, למקבה הצער, לעמוד בכך, כשם שלא הצליחה למנוע את הפיכתה של המדינה היהודית הציונית לפטיש, על כל משמעויותיו האליליות הפגניות.

דבקותה ארוכת השנים של מפ"ם במערך, עם המפלגה שהניחה מראשית קיום המדינה את היסודות לאי השוויון ולאפליית ערביה, עשתה אותה שותפה באחריות להתדרדרות המוסרית, החברתית והמוסרית, שהפכה לאחר נצחון מלחמת ששת הימים לסחף שאין לו מעצור. בעשר שנות הכיבוש הראשונות הניח המערך את היסודות להתנחלויות הרות האסון, להתעלמות מהעם הפלסטיני, מזכויותיו ומהנהגתו, לחסימת כל יוזמת השלום, ולסלילת הדרך לנצחון הימין הלאומני.

למפ"ם חלק באחריות לכל אלה.

חוסר המעש והאדישות של מפ"ם „העצמאית" לגבי ההתקוממות — האינתיפאדה העקובה מדם, מהווה גולת־כותרת, המאפיינת את דרכה הנבוכה, המתפתלת בין מצוקי המציאות.

בוועידתה הארצית האחרונה החמיצה מפ"ם את ההזדמנות, האחרונה אולי, לביקורת עצמית אידיאולוגית ופוליטית, ולבחינת דרכה לאור התעוותותה של הציונות, המתגלמת בימינו בדמותה המבהילה של ישראל לאומנית־גזענית־מתחרדת, וההופכת לנגד עינינו הקמות „למיני איראן" חומייניסטית־כהניסטית מפלצתית.

החמצה זו מעמידה בדילמה אידיאית ומוסרית קשה לא רק את חברי מפ"ם הערבים, אלא גם חברים יהודים רבים בה, וגם בהקשר זה יש לראות את פרישתו של מוחמד ותד ממנה ולהבין אותה.

דב ירמיה
נהריה

כותב אמת

כקורא ותיק של „על המשמר" מאז היווסדו, אני נהנה מן העתון, מ„חותם" מ„הדף־הירוק". מאמרים מסוימים של חברים וכותבים למערכת מרגיזים אותי, אבל לא איימתי שאפסיק לקבל את העיתון, כמו החבר נפתלי להב ממזרע („חותם", 15.7.88). הלה התעייף לקרוא את מאמריו של עודד ליפשיץ. על מה הרוגז? „שהקו של העיתון שלנו ולערבים זכויות למות על הארץ".

הרי, האלף־בית של מפ"ם אומר, שארץ ישראל היא מולדת של שני העמים, היהודי והערבי, היושבים בה. הוא מבקש לאון את הכתבות, דהיינו: להשמיע דעות הליכוד ומפלגת העבודה?! אכן, חבר להב, עייפת ואינך מוכל לשמוע את האמת על הנעשה בשטחים ובמדינה. בטוחני, שעודד ליפשיץ כותב את האמת, אך כנראה שלחברים מסוימים לא נעים לשמוע אותה.

אברהם שדה
רחובות

אחוות עמים – מסר יסודי

הקורא נפתלי להב ממזרע עייף מלקרוא בעיתון ש„בעצם לנו ולערבים זכות שווה על הארץ". לדעתו, „ברחוב הקיבוצי ניכרת עייפות מחוסר האיזון" ואם לא תשמע דעה אחרת מול זו של עודד ליפשיץ, יחדול מלקחת את העיתון (חותם 15.7.88).

כקורא „חותם", שאינו מתיימר לייצג שום רחוב, ברצוני בראש ובראשונה לציין את העובדה, שמאז שעמדה תנועתנו על דעתה בתחום הפוליטי (והמדובר על כ־60 שנה) היא גרסה ש„ארץ ישראל היא המולדת המשותפת לעם היהודי החוזר אליה ולעם הערבי היושב בה" — כלומר, שלשני העמים זכות שווה על הארץ. מי שסבור אחרת ורוצה להיות קשור למפ"ם — יש לו, לדעתי, בעיה.

מי שיש לו בעיה כזאת, עליו להתמודד איתה, ואין ביכולתם של עודד ליפשיץ או „חותם" או מפ"ם להתמודד במקומו. אמנם מפ"ם דוגלת בפתיחות מירבית, אבל נדמה לי שברחוב המפ"מי הרוב המכריע דוגל באחוות עמים, וזה אחד המסרים היסודיים ביותר של מפ"ם לקראת הבחירות לכנסת ה־12.

אשר לו, אני מאחל לח' להב הצלחה בהתמודדות שלו, כפי שאני מאחל לעודד ליפשיץ המשך פורה בעבודתו העיתונאית המצוינת.

דן ליאון
ירושלים

דובר צה"ל

מימין, אפרים לפיד, דובר צה"ל, ואהוד ברק, בפגישה עם עיתונאים בבית אגרון

חריקות ביחידת דובר צה"ל • קצר עם התקשורת • המידע מגיע באיחור ואינו מדויק • מנגנון מסורבל ומסוכסך • רוב האלופים מזלזלים בדובר ועוקפים אותו. האם הבעיה במבנה היחידה, או באיש העומד בראשה?

מאת גבי בשן

תהמיתוס של צה"ל, בארץ ובעולם, הולכת ונשחקת. בעבר המשפט שהתחיל במלים „דובר צה"ל מודיע..." היה מרטיט כל לבב איש לא היה מהרהר בהמשכו, אלא קיבל אותו כקבל תורה מסיני. היום מצפים הכל לשמוע את הסיום השגרתי, שחפר לבריחה ברשתות התקשורת בעולם: „... צה"ל בודק את נסיבות המקרה".

תפקיד דובר צה"ל, כפי שהוא נתפש היום בצבא, נועד מראש לכשלון; כמעט שלא היה דובר, שלא סיים את תפקידו במרירות. עד מלחמת יום הכיפורים השתייך הדובר לאמ"ן. גם רוב הדוברים שלאחר מכן באו משורות אמ"ן. מוסד שכל מהותו היא שתיקה והשתקה, כך שתוך יום אחד צריך הדובר היה להפוך את עורו ולהתחיל לעסוק בחשיפה. התפקיד כמעט בלתי אפשרי, ולאו דווקא לאפרים לפיד. זהו מאבק נגד אלופים הגבוהים ממך בדרגה ובמעמד — שלא תמיד רוחשים אליך אמון או הערכה רבה — ואשר שיקוליהם התקשורתיים אינם בהכרח משתלבים עם אלה של הדובר. האחרון אמור לנסות להסביר וליפות עובדות, שאין כוח בעולם שיכול לייפות אותן, כמו למשל את תצלומי התינוקת עקורת העין מג'בליה. זוהי עמידה מול עשרות — ולעתים, דווקא בתקופת הלחץ — מאות עיתונאים, המבקשים תגובות והסברים כאן ועכשיו, לאינפורמציה המגיעה אליהם בשפע מן השטח.

הדובר עומד בראש יחידה בעלת מבנה בלתי הגיוני, שאינו מאפשר לקצין לצמוח בתוך היחידה ולהגיע לפיקוד עליה. הוא מופקד על חבורת קצינים, שתחושת הכוח, שהם צוברים במגעיהם הישירים עם התקשורת, מוינה את האגו הפרטי שלהם ומביאה לזלזול במי ש„הוצנח" עליהם מלמעלה. כל אלה לכדם יכולים

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

להכשיל את הדובר המוכשר ביותר, המפקד המעולה ואמן יחסי הציבור.

הבעיה באיש, לא במוסד

אכל אפרים לפיד הוא אף לא אחד מאלה. אמנם ארבע שנות מגע קרוב עם עיתונאים וכלי תקשורת הרהיטו את לשונו ואת כושר הניסוח שלו, אך גם גיבוב המשפטים אינו יכול להסתיר את גודל הכשלון. האיש הערמומי, הפיקח והממולח, מי שכונה באמ"ן „נחש המשקפיים", שנזרק בבת אחת מאפילת המודיעין אל מוקד זרקורי התקשורת, אינו מכיר את המושג „ביקורת עצמית". האיש בטוח שהוא ההצלחה הגדולה ביותר ונהנה מכל רגע בתפקידו. נראה כאילו הוא נהנה מן הביקורת הבלתי פוסקת עליו ומן ההתמודדות עמה ורואה בה מעין פלפול תלמודי, שהעיקר בו הוא עצם הפלפול ולא התוצאה.

מוסד דובר צה"ל איבד בתקופת כהונתו של אפרים לפיד את שארית יוקרתו. כתבים צבאיים רואים בו בעיקר צינור להעברת שאילתות ולבקשת פגישות. את המידע שלהם הם משיגים באמצעים אחרים. כל מי שנמצא במגע עם המערכת הזו מתקשה למצוא מלה טובה לומר עליה, למרות מאמצים פתטיים, שנשמעים כאילו נאמרו כדי לצאת ידי חובה.

האם הבעיה היא באמת באיש, או שמא במבנה המוסד? דובר צה"ל, מבחינת קשרי העיתונות שלו, פרוש היום בכל הפיקודים.

היסטוריה

דובר צה"ל הראשון עד הקמת המדינה, היה משה פרלמן, שהיה גם דובר צה"ל וגם מנהל לשכת העיתונות הממשלתית. היום זה נשמע מוזר, שבראש גוף צבאי טהור, כמו „דובר צה"ל" שהוא יחידה צבאית, ובראש לשכת העיתונות הממשלתית, שהיא גוף בעל אוריינטציה אזרחית מובהקת, יעמוד אותו אדם, אך, באותה עת הנושא ההסברתי־הבטחוני־מדיני היה אינטגרלי מאוד. טד לוויטה רואה עד היום בתקופה זו את תקופת הזוהר של הדוברות.

עד שנת 74' היה כפוף דובר צה"ל לראש אמ"ן. לאחר הפגיעה החמורה באמינותו ויוקרתו של הדובר במלחמת יום הכיפורים, הוחלט להכפיפו לרמטכ"ל. במהלך השנים הוקמו נציגויות בפיקודים, כשנציגות פיקוד מרכז יושבת, למעשה, בבית אגרון בירושלים. הנציגות בפיקוד דרום הוקמה בספטמבר 87, מבלי לצפות את האינתיפאדה.

מבנה היחידה

בראש היחידה עומד הדובר, בדרגת תא"ל. לצידו פועל עוזר לתקשורת חוץ, אל"מ, בדרגה אישית (לא תקנית). היחידה מחולקת לארבעה ענפים:

- ענף קשר לעיתונות (עק"ל), הכולל מדור כתבים צבאיים, מדור כתבי חוץ (המטפל בכתבים בתל־אביב, לעומת העוזר הפועל בירושלים), מדור סיקור כללי, העונה לפניות של עיתונאים, שאינם נכללים בקטגוריות הנ"ל, וחוליית צילום.
- ענף קשרי ציבור, המטפל בפניות גורמים לא עיתונאיים.
- ענף ארגון והדרכה, אחראי לתקציבים, תחזוקה, וגיוס והדרכת מילואים.
- ענף הסרטה.
- בשלושת הפיקודים (צפון, מרכז ודרום) מוצבים נציגי הדובר בדרגת סא"ל, האמורים להיות מתואמים עם עק"ל.

נציגיו יושבים בפיקודים שהם כפופים לדובר אך נמצאים במגע יומיומי עם האלוף. שיקולי הדוברות של האלופים לא בהכרח מתואמים עם אלה של הדובר, ולעתים אף מנוגדים לו, בדרך כלל משיקולי יוקרה. בעיה מבנית אחרת היא שהיחידה אינה מסוגלת להוציא מתוכה מפקד, מכיוון שבין ראשי הענפים והנציגים בפיקודים, שהם בדרגת סגן־אלוף, ובין הדובר שהוא בדרגת תת־אלוף אין דרגת ביניים. ברגע שסגני האלופים מסיימים את תפקידם ביחידה הכתובת היא אחת — החוצה.

„אין בעיה עם מבנה המוסד הזה" — ענה לשאלתי אלוף שפרש זה לא כבר לגימלאות. „הבעיה היא באיש ולא במוסד. בגוף כזה קטן הכל תלוי באישיות שעומדת בראשו. הוא בא מאמ"ן, ממנגנון ההשתקה, והוא אינו מבין שתקשורת היא כלי לחימה לא פחות חשוב מאחרים, ובעיקר בתקופה סוערת כמו זו שאנו נמצאים בה. בעת שירותי כאלוף פיקוד פעלתי בעצמי, תוך תיאום עם הרמטכ"ל. להתחיל להתעסק עם הדובר, פירושו היה להיכנס לעניינים קטנוניים, משחקי יוקרה ואינטריגות."

ראובן פדהצור, כתבו הצבאי של „הארץ", אינו מסכים עם האלוף בעניין מבנה המוסד. המצב שבו הדוברים בפיקודים כפופים פורמאלית לדובר, אך באופן מעשי לאלוף הפיקוד — גורם להודעות סותרות ולמתחים, לפעמים בגלל ניסוחים פשוטים ולעיתים עקב תקשורת לקויה. פדהצור מביא דוגמה: „הגיעה ידיעה שבמחסום צבאי היכו אזרחים, בעטו בהם ופתחו על ראשו של אחד מהם אבטיח. בפנייה לדובר צה"ל בפיקוד מרכז לא התקבלה תשובה במשך יומיים. לאחר שהידיעה פורסמה ללא תגובה, סירב דובר צה"ל להגיב עליה בטענה, שאינו מגיב לידיעות לאחר פרסומן בתקשורת. הוא כלל לא ידע, שהיתה פנייה אל נציגתו בפיקוד מרכז."

כל הכתבים הצבאיים שאיתם שוחחתי, מסכימים שהדוברים הפיקודיים משמשים דוברים ואנשי יחסי הציבור של האלופים, ואינם מתייחסים כלל למפקדם הישיר, הדובר. המפעיל הישיר שלהם הוא אלוף הפיקוד.

טלי זלינגר, כתבת „דבר": „המוסר הזה איבד את ידיו ורגליו והפך לתמנון המסוכסך עם עצמו, לא מרוכז ולא מתואם. המנגנון מסורבל, התשובות לא מגיעות בזמן ואינן מדויקות, בין היתר בגלל עודף סובבי־משנה."

כתב „מעריב", עמנואל רוזן, מוסיף שלמרות הפרישה הרחבה, לא נפתרה בכך הבעיה — האמיתית — של תגובה מהירה, למעט בפיקוד צפון, שם משמש כנציג הדובר קצין שצמח במערכת והמכיר את התקשורת ודרישותיה על בוריה. „הוא תמיד המקור הראשון, שניתן לקבל ממנו תמונה, כפי שכתב צבאי היה מצפה. עובד בצורה קלאסית ונותן מידע מושלם, גם במקרים לא נעימים."

אך נראה, שהאינטריגות הורסות כל חלקה טובה. כשהכתבים הצבאיים החליטו להחמיא לדובר פיקוד צפון על פעילותו בליל הגילשונים, לא ראו זאת בעין יפה בלשכת הדובר.

אומר כתב צבאי: „הגורם העיקרי במערכת, עק"ל (ענף קשר לעיתונות), לא מתפקד. הענף משמש צינור להודעות דובר, המגיעות גם לעתי"ם, וכתיבת רואר לשאילתות ובקשות לפגישות. אני מצפה, שבכל אירוע ידיעות הדובר יהיו מקור האינפורמציה הראשון. אין עומק בדיווחים, גם בפעולות יזומות על־ידי צה"ל. אני מצפה לקבל מקסימום אינפורמציה במגבלות מובנות לגבי אירוע צפוי. הענף אינו תורם דבר לנושא. פקידה אחת יכולה למלא את כל הפונקציות האלה."

אחד הגורמים המרכזיים בתיפקודו של הדובר הוא מעמדו בתוך צה"ל. מהירות ודיוק באינפורמציה הזורמת אליו הם פועל יוצא מהתייחסותם של המפקדים אל האיש ותפקידו. זלזול המוקרן מלמעלה משפיע בהכרח על כל המערכת האמורה לספק את המידע, והתוצאות נחשפות לעין כל במהירות, דיוק ועומק המידע.

*

תא"ל (מיל.) יואל בן פורת, דובר צה"ל לשעבר, סיפר פעם על מקרה שבו, בעת עימות עם רפול, שכיהן אז כאלוף פיקוד צפון, אמר לרפול, שאם יפריע לביצוע הוראה מסוימת של הרמטכ"ל — הוא יודח מתפקידו. קשה לדמיין מקרה כזה אצל אפרים לפיד. האלופים ומפקדי החילות מתעלמים ממנו, ולפני חודשים אחדים אף נאסר על נציגו להיכנס ל„בור", צומת העצבים המרכזי של צה"ל. רק מאמצי שתדלנות של יאיר עמיקם, ראש עק"ל, הצליחו להעביר את רוע הגזירה. אלוף פיקוד אמר לפני כשבועיים לכתב צבאי, בתגובה לידיעה בלתי מוצלחת שלו: „אם תמשיך לשאול את דובר צה"ל, זו הצורה שתהיה לידיעות שלך."

הרמטכ"ל יודע שנעשית עבודה גרועה

„יש בצה"ל נורמה של התעלמות מהדובר", אומר ראובן פדהצור. מוסיף כתב אחר: „בעייתו העיקרית של הדובר היא שהוא אינו מוערך בצה"ל. הוא נטול מעמד בקצונה הבכירה, מעמד שהיה ראוי לבעל תפקיד כה בכיר, חבר בפורום מטכ"ל. יחסיו עם הרמטכ"ל, שהיו מתוחים בתחילה, השתפרו — אך הקצונה הבכירה

סגן אלוף גיורא פורדיס

אין ספק שהמקצוען העיקרי במערכת הוא נציג הדובר בפיקוד צפון, סא"ל גיורא פורדיס. אמנם הדובר, בצניעות אופיינית, טוען ש„הצטיינותו" נובעת משירותו באמ"ן, אך נוטה לשכוח, שזה האדם היחיד שעשה את שירותו במערכת מדרגת סמל־ראשון. לאחר סיום קורס קצינים, שירת תקופה קצרה באמ"ן וחזר ליחידה. הוא גם שירת בשליחות בחו"ל, ובאותה הזדמנות בחן מקרוב את רשתות התקשורת בחו"ל. מכיוון שאין סיכוי שבאוקטובר, כאשר יפרוש לפיד, „יוקפץ" פורדיס לתפקיד, הוא משקיע היום את מאמציו בניסיון להתמנות לראש לשכת הנשיא.

ועדת גזית

ועדת גזית הוקמה על־ידי הרמטכ"ל, וזה כתב המינוי שלה:

אל: שלמה גזית
פרופ' אפרים יער
תא"ל יצחק שני
סא"ל גיורא פורדס, דובר צה"ל
זאב חפץ
סא"ל אורנה קדם, אג"ת –
סא"ל נירה רובין, דובר צה"ל – מזכירת הוועדה
הינכם מתמנים לצוות בדיקה להיערכות יחידת דובר צה"ל, לטיפול בתקשורת והסברה בחירום וברגיעה.
הנושאים לבדיקה:
מבנה היחידה.
סדרי העבודה והסמכויות.
המערך הפרוש בפיקודים (צפון, מרכז, דרום), בזרועות (ח"א, חיל הים, מפח"ש), באגפים (אג"א, אמ"ן) ובאוגדות סדירות.
הכפיפות והזיקה המקצועית.
טיפול בכתבי חוץ.
הכנת חומר הסברה כתוב וחזותי.
טיפול בכלי התקשורת בערבית.
כפיפות כלי התקשורת הצבאיים (במחנה, גלי צה"ל).
השיוך התילי של סגל דובר צה"ל.
הצוות יגיש המלצות עד 1 באוגוסט 88.
רא"ל דן שומרון, רמטכ"ל.

תא"ל אפרים לפיד. „היום גם ידיעה על פעילות מבצעית, שמקורה בעצם בדובר צה"ל, כתקיפת חיל אוויר, מופיעה ללא ציון המקור".

הדובר ומדורי הרכילות

אחת הטענות המוטחות באפרים לפיד היא נטייתו לרכלנות ולעיסוק בעיתונות־נשים וטורי רכילות, מה שעומד בסתירה לכאורה להתעסקותו האובססיבית בענייני דת ובענייני הרבנות הצבאית – אלא אם אתה משוחריו של „דקאמרון". טיפולו ברכילאיות הוא מסור ורגיש, והפתקים שנמצאים בידי עוזריו מסוג „ביום... נערכת מסיבת יום הולדת ל... במקום זה וזה. אבקשך להפנות את תשומת־ליבה של..." (וכאן מופיע תמיד שמה של רכילאית כלשהי). לא היה אדם אחד, שנפגשתי איתו לצורך כתבה זו, שלא ציין עובדה זו כמאפיין בולט של הדובר. מישהו הגדיר את יחסי הקירבה עם הרכילאיות כ„אווילים", אם לא למעלה מזה. בבדיקה אקראית של שמונה מדורי רכילות בגליונות „לאשה", שנמצאו בחדר המתנה של קוסמטיקאית, ספרתי עשר ידיעות שמקורן כנראה בדובר צה"ל.

אומר קצין ביחידתו: „בעניין הזה הוא איבד לגמרי את הצפון. בעוד הכתבים הצבאיים מקבלים את הטיפול מן האנשים בשטח, הרי שלשכת הדובר עובדת בעיקר כספק אינפורמציה רכילותית וצילומים של אלופים בבגדי־ים או עם כוסות משקה ביד."

הידיעות מתחלקות לשני סוגים: ידיעות הנוגעות לגלל צה"ל, וידיעות הנוגעות לדובר עצמו. גם כשאין כלל מה לספר, מופיעה בעיתון ידיעה המספרת על השולונה של ועדת גזית. מה לידיעה כאן במדור הרכילות של „לאשה"? לעורכת פתרונים.

לפיד הוא גם חובב תיאטרון ואסתטיקה נלהב, ומקומו לא נפקד באף בכורה או תערוכת יופי. האמרגנים כבר למדו, שתמיד יהיה מי שישמח לקשט את הצגות הבכורה במדי תת־אלוף, וההזמנות זורמות.

מתייחסת אליו בזלזול. העובדה שאינו מצליח להטיל את מרותו מוכיחה את מעמדו. רוב האלופים מזלזלים בו ועוסקים גם בהכפשות אישיות. הרמטכ"ל יודע, שנעשית עבודה גרועה. דוגמאות לאי־הטלת מרות אינן חסרות. הרמטכ"ל העביר בתחילת האינתיפאדה מסר שלילי ביותר ביחס לתקשורת. כאשר טען, שהיא מלבה את המהומות בשטחים. כתוצאה מכך, נוצר מצב שקצינים מסרבים להיענות לפניית דובר צה"ל לשתף פעולה עם כתבים. מסביר אבי בניהו, כתבו הצבאי של „על המשמר": „צריך להבין שכאשר קצין מסרב לפנייה של דובר צה"ל הוא בעצם מסרב פקודה לרמטכ"ל, שדובר צה"ל פועל בשמו."

כל הכתבים תוקפים בחריפות את הרמטכ"ל, תוך הכאה על חטא, לאחר שנפלו ברשתו, בעת שהתמודד על תפקיד הרמטכ"ל, ושימשו כמריונטות בידיו במאבקו זה ובמאבקו בלביא. הם אינם חוסכים בלשונם. אומר אחד מהם: „ככל שהרמטכ"ל ממשיך בתפקידו, המצב הולך ומחמיר. בתחילה זכר לכתבים חסד־נעורים. הוא השתמש בהם, גם כשהיה צריך אותם למאבק בלביא, תוך עקיפת הדובר. הכל היה פתוח באותה עת, טבלאות, נתונים, דיאגרמות — בלי כל התחשבות בדובר או בצנזור. אך דן שומרון הוא אדם ביישן מטבעו, הנסיונות המעטים של הופעותיו בתקשורת גרמו לו אכזבה, והוא התקפד בתוך עצמו. פועלים לצידו שלושה אלופי פיקוד „תקשורתיים" מאוד. בזמן האחרון הוא עושה מאמצים רכים להגביל את הופעותיהם בתקשורת, אך הם מוצאים את הדרך לעקוף את ההוראה. הרי לא יעלה על דעתו של איש למנוע ביקור של אלוף פיקוד אצל פצועים בבית־חולים, למשל. כל היתקלות ואי־הבנה מעמיקים את הפער והטינה. מקרה מיירון, שבו נתגלעה מחלוקת על הכיסוי בין הרמטכ"ל לבין אלוף הפיקוד — מחלוקת

המשך בעמוד הבא

„אני לא מתבטל בפני העיתונות, אני גם לא סוגד לה"

ביקשתי לראיין לצורך הכתבה קצינים מיחידת דובר צה"ל. אושר לי לראיין עם הדובר או עם ראש עק"ל, ורק לאחר מכן עם אנשי השטח. כיוון שמצאתי לנכון לראיין את הדובר רק לאחר איסוף החומר, ויתרתי על יתר הראיונות המוסכמים ושוחחתי עם תת אלוף לפיד בלבד.

האם אתה שבע־רצון ממבנה היחידה?

„בסך הכל, המבנה הוא מבנה נכון, מבחינה מספרית. אין יכולת לתת טיפול עומק מספיק, בעיקר לכתבי חוץ. בתקופה הגדלנו את מספר האנשים המטפלים בכתבי חוץ מאחד לשלושה. זה גידול אדיר, אך זו עדיין נקודת התורפה העיקרית בעיני, והמצב בתחום אינו מניח את הדעת."

[illegible]

לטעמי — אפילו רומנטי מדי."

[illegible]

לא רואה את הידיעה הזו כקשורה למדיניות הפתיחות שלנו. אני יכול להצביע על כך, שבתקופתי יש הרבה יותר ראיונות ושיחות־רקע של עיתונאים עם אנשי צבא, וכאן מתבטאת הפתיחות שלנו, לא דרך מדורי הרכילות".

לאור המצב שאתה מתאר, מדוע הוקמה „ועדת גזית"?

„אני יזמתי את הקמת ועדת גזית, מתוך תפיסת עולם שמלווה אותי בכל שנותי, שאין נביא בעירו. אני חסיד של המלצות מחשבתית. נוכחתי מספר פעמים בשנים האחרונות, שכשוועדה חיצונית, מינוי של הרמטכ"ל, מגישה את ממצאיה, זה נחשב יותר אובייקטיבי ויש נטייה יותר לקבל אותה. [illegible]

[illegible]

המשך מעמוד קודם

שגם יצאה לעיתונות — החריף מאוד את היחסים בין הרמטכ"ל לתקשורת. כך יוצאות הוראות, שאינן ניתנות להסבר בשום נימוק בטחוני. מדוע, למשל, לאחר שבעה חודשי אינתיפאדה, צריך אלוף פיקוד מרכז, העורך שיחת תדרוך לכתבים צבאיים, להופיע כ"גורם בכיר בפיקוד המרכז?"

*

הדברים הקשים ביותר נאמרים בתוך הבית פנימה, ביחידת הדובר. ביחידה בעיה מבנית: לדובר אין סגן, ויש פער של דרגה בין סגני האלופים ומפקדם התת־אלוף. כתוצאה מכך, לשום קצין ביחידה אין סיכוי להגיע לראש המערכת מצד אחד ומצד אחר — הוא רואה בכליון עיניים כיצד "מצניחים" עליו אדם בלתי מקצועי. כמו כן, קיים מתח בין הדוברים בפיקודים לבין ראש עק"ל, שאמור להיות המתאם והמנחה שלהם. זרועות התמנון, הפרושות בכל הארץ — מפיקוד צפון ועד דרום, דרך לשכת הדובר במטכ"ל וכלה בנציגויותיו בבית סוקולוב ובבית אגרון — הפכו מקור של השמצות ורכילויות זולות. הדובר מסוכסך עם אנשיו ומסכסך ביניהם.

ראש עק"ל, מי שאמור להיות קצין האג"ם של המערכת, יאיר עמיקם, משתלב היטב בשיטה. שניהם רוצים להשמיץ איש את רעהו ואת נציגי הדובר בפיקודים. הדברים הגיעו לידי כך, שהדובר בפיקוד צפון וראש עק"ל, שאמורים להיות מתואמים בפעולותיהם, לא דיברו זה עם זה במשך מספר חודשים. בשטח רווחות שמועות על האזנות לטלפונים, כולל לטלפונים הפרטיים, ואופן איסוף החומר לכתבה זו ראוי לכתבה נפרדת.

"מקור הבעיה הוא חוסר פיקוד", אומרת קצינה ביחידה. "אפרים הוא איש טוב ביסודו, חרוץ, אך מתוסכל ממערכת לא מקצועית, שהוא עומד בראשה ולא מצליח לשנותה. כדי לשמור על מעמדו, הוא נוקט שיטת 'הפרד ומשול', כך שאיש במערכת לא יוכל לצבור מספיק כוח. הוא מחזיק אצלו אינפורמציה, שאינה ידועה לראש עק"ל. הוא אינו מפקד ואינו בעל מקצוע בתחום התקשורת, מחזיק קצין אג"ם (ראש עק"ל) לא מקצועי". לא ייאמן, אך יחידת דובר צה"ל מכינה בימים אלה את תוכנית העבודה שלה לשנת 1988. "למיטב ידיעתי אין דיונים שוטפים על מדיניות הדוברות", אומר כתב צבאי. "אין תוכנית, עובדים בכיבוי שריפות." הספינה נעה ללא קברניט, וכל גל קטן, הפוקד אותה (וכאלה יש רבים מדי יום), הופך לסערה.

לפני חודשיים מונתה ועדת גזית (ראה משבצת) לבדיקת תיפקודו של דובר צה"ל. רבים מקציני היחידה אמרו לי, שהיו מעדיפים לא להופיע בפני הוועדה בהרכבה הנוכחי. זאת, מכיוון שמזכירת הוועדה היא נאמנה של הדובר, וברור שכל מה שייאמר בוועדה, יועבר מיד לידיעתו. חברי הוועדה מודעים לבעיה, וּ[illegible] לא מצאו את הדרך לפתור אותה.

שתי גירסאות הסותרות זו את [illegible]

אבן־הבוחן לתיפקוד הדובר היא תקופת האינתיפאדה. [illegible] אינתיפאדה היא מוצר קשה למכירה, מבחינת צה"ל, אך [illegible] ודוברו לא עשו גם את המעט שניתן היה להיעשות. בשעו[ת] הראשונים הגיעו דיווחים סותרים לגבי מספר ההרוגים. מקור [illegible] ומהימן מסר על 21 הרוגים, בעוד דובר צה"ל הודה רק בקיומם [של] 11 מקרים. אבי בניהו, כתבו הצבאי של "על המשמר", הטיל [ספק] באמינותו של דובר צה"ל, בכך שהציג את שתי הגירסאות זו ל[צד] זו, ובכותרת הידיעה ניתן היה להבין שדובר צה"ל אינו אומר א[illegible] בהחלטה חסרת תקדים ובאקט של אוברדן־שליטה, החליט [illegible]

בפגישה עם הכתבים הצבאיים. בשולחן המרכזי, מימין דל"ש הרמטכ"ל סא"ל צבי קקלר, דובר צה"ל תא"ל אפרים לפיד, הרמטכ"ל רא"ל דן שומרון

צה"ל להחרים את הכתב, שבמשך שבוע ימים לא קיבל שירותי כתב צבאי מיחידת הדובר.

שבועות אחדים לאחר פרוץ המהומות, הוחלט להקים בירושלים מרכז־מידע לעיתונות. "חומר הרקע" — מספר טד לויטה, כתב ותיק — "היה מלפני שנתיים." אלוף פיקוד הדרום לא אהב את הרעיון והורה ליחידותיו לא להעביר אינפורמציה למרכז המידע, אלא לרכז אותה בפיקוד, שם יוחלט מה להעביר ומתי. תת־אלוף לפיד אומר שכשלון מרכז־המידע וסגירתו נובעים מבעיות פרסונליות ומבעיות אגו של אלופים.

לפני כחודש פורסמה ידיעה בכל העיתונים, כי לפיד תקף את "תת־התרבות" של התקשורת. לפיד מכחיש זאת (ראה ראיון) והוא הסבר נפתל במקצת לציטוט הלא מדויק, לטענתו. גם אם גירסתו היא הנכונה, עדיין נשאלת השאלה כיצד יכול דווקא דובר להיכשל כך בלשונו.

לכל הדוברים היתה תמיד בעיה של תמרון בין לשכת הרמטכ"ל ושר הביטחון. יואל בן־פורת מספר, שהרגיש עצמו שליח בין מזכירתו של מוטה גור, הרמטכ"ל דאז, לבין מזכירתו של שר הביטחון דאז, שמעון פרס, ויועץ השר, חיים ישראלי. כיום המצב שונה. מכיוון שדן שומרון אינו מביע התעניינות יתירה בתקשורת, הרי שהכפיפות האמיתית והישירה היא לאיתן הבר, יועץ שר הביטחון לתקשורת.

הבר, עיתונאי וותיק ומנוסה, גילה בהגיעו לתפקידו, כי במקום לשלוט על שתי פקידות, הוא יכול לשלוט על יחידה שלמה, עם מנגנון וסגל קצינים גדול. לצורך הכנת הזמנות למפגן צה"ל ביום העצמאות, הוא שאל מדובר צה"ל קצינה לחודש ימים, לצורך חלוקת ההזמנות. זאת, בעיצומה של האינתיפאדה, שהיא תקופה שבה נדרשת פעילות אינטנסיבית של הדובר. כך שאיתן הבר שהתבטא בזמנו, כי בזמן שצה"ל טס באף־15, טס דובר צה"ל בספיטפייר — עושה הכל, כדי להשאיר את האיש בתפקידו ולא לאפשר לאיש חזק יותר להחליפו.

בעיה נוספת בהחלפתו של לפיד היא, שכבר כשנה וחצי, עוד בתקופת כהונתו של הרמטכ"ל הקודם, סוכם בדיון שיבוצים במטכ"ל מי יהיה מחליפו — גם הוא אלוף־משנה באמ"ן. אם ייעשה כיום דיון־שיבוצים, שרוב משתתפיו הם אלה שהשתתפו בדיון הקודם, יש להניח ששוב ימונה אותו קצין. לשומרון יש בעיה, וכרגיל — ההכרעה היא לא להכריע.

סיפורו של טד לויטה יכול לאפיין את כל ההתייחסות של מוסד דובר צה"ל לתקשורת, וכפועל נובע מכך — לתפקידו: "מנהל הלייבור, ניל קינוק, התחיל את ביקורו בארץ בשכם, שם קיבל מנה גדושה של תעמולה. קיבלתי טלפון בהול מאיבנינג סטנדרד, לפיו תיירות הוא עוין לישראל וביקשו תגובה. פניתי לכל הדוברים הנוגעים בדבר, וכמובן שאיש לא עמד בהבטחתו להגיב לפני שעת סגירת העיתון.

"השיא היה מצד דובר צה"ל דווקא, שנציגתו בירושלים התקשרה אלי ושאלה מדוע אני מספר מעשיות. כשהבהרתי לה שאני בסך־הכל מצטט מה שעומד להתפרסם מחר בעיתון וכי אני מבקש את תגובת הדובר", אמרה: "ואם מישהו יגיד שאחותי זונה, האם זה יעזור לי שאין לי אחות?"

לנסות לעשות מאמץ לשיפור התדמית הרעועה בחו"ל, הרי שנראה כאילו הכל נעשה על־מנת להשיג בדיוק את ההיפך מזה.

"הדובר אינו מצליח להתמודד עם זרם הפרסומים הנובעים מן האויב" אומר בושינסקי. "הוא אינו מבין, שפער הזמן בין פרסום הידיעה על־ידי הערבים לבין תגובתו חייב להצטמצם למינימום, אחרת אישוריו או הכחשותיו לא ישפיעו כלל על עיצוב הידיעה. דובר צה"ל מרשה לעצמו לזנוח יתרון הסברתי, בכך שהוא יכול לקבוע את אופיים של הסיפורים שמקורם בצה"ל כפעולות יזומות. אינני יכול להשתכנע שגורם הנוקט אמצעי קיצוני כהפעלת חיל האוויר על יעדים אזרחיים, לא יזדרז לעשות מאמץ להציג את העניין מבחינת תעילה והתוצאות המדויקות.

בתפקיד זה צריך להיות גם כושר עדכון מקסימלי. נציגי הדובר חייבים להיות מעודכנים מבחינת פרסומים אקטואליים של אותו יום. קשה להעלות על הדעת שה־B.B.C נשמע בכל המזרח התיכון, ואצל נציגי דובר צה"ל אין מושג על מה שקרה, וכתב חוץ, ששומע את הידיעה, יהיה זה שימסור אותה לדובר צה"ל וימתין שעות עד שיקבל תגובתו."

מימד הזמן חוזר ומופיע בכל טענותיהם של כתבי החוץ. "לפיד לא תפס — לא את חשיבות מימד הזמן ולא את חשיבות עדות הראייה" — אומר טד לויטה. "לשכת העיתונות הממשלתית מפעילה מכשיר מיוחד לשימושם של כתבי החוץ, אשר אמור להעביר אליהם אינפורמציה מידית. בפועל משמש המכשיר [illegible] להעברת הידיעות על סדר היום של ראש הממשלה (וממלא מקומו) ואפילו של סדר היום של המנכ"ל [illegible] של משרד החוץ. דובר צה"ל למעט לא השתמש במכשיר.

"בתחום האינתיפאדה הגיע המצב לידי גיחוך [illegible]

עיתונות חוץ

הנושא היחיד, אשר אפילו דובר צה"ל מוכן להכיר בכשלונו, הוא הטיפול בכתבים הזרים. בעיצומה של האינתיפאדה עצרו ברגע האחרון את שחרורו מהיחידה של האיש הטוב ביותר בתחום זה, רענן גיסין, בלחצו של עוזר שר הביטחון לתקשורת, איתן הבר, הוענקה לו דרגת אלוף־משנה אישית והוא מונה ל"יועץ הדובר לתקשורת חוץ". בפועל מנהל גיסין, הדובר אנגלית שוטפת ובעל כושר־הסברה נדיר, את כל המגע עם העיתונאים הזרים. רובם מעריכים אותו ואת עבודתו באופן אישי, אך מלאים טענות כרימון לגבי המוסד ככלל. רובם באים בטענות מן הסוג, ששומעים מצד הכתבים הישראלים, אך הם מוסיפים את הגוון המיוחד שלהם.

מעבר לתחושת הקיפוח התמידית של הכתבים הזרים, לעומת הכתבים הישראלים, ובעיקר הכתבים הצבאיים וכלי התקשורת האלקטרוניים, הרי הטענות הן מהותיות. אומר ג'יי בושינסקי, כתב ה"שיקאגו סאן טיימס", ערוץ 9 בניו־יורק ועוד תחנות לוואי, עשרים ושתיים שנה בארץ ככתב חוץ: "המוסד התייעל מן הבחינה הטכנית, אך נעשה מוגבל באשר לתפקידו העיקרי: להסביר ולהמציא מידע במהירות הכרחית. פנייה לדובר או לעק"ל יכולה להסתכם בהקראה של מלה במלה, ללא יכולת להרחיב את הדיבור, או להשיב על שאלות במקום. הסיכוי לקבל הסברים רלוונטיים ותזוניים הוא אפסי."

בושינסקי וכתבים אחרים, מביאים כולם את הדוגמה הבוטה ביותר, לדעתם: יוצאת הודעת דובר צה"ל על הפצצת יעדים בלבנון שהוגדרו כבסיסי מחבלים. נציגי דובר צה"ל אינם מסוגלים אפילו לזהות את הלאום של המחבלים, שלא לדבר על הארגונים שאליהם הם שייכים.

אומר טד לויטה, המייצג זה ארבעים שנה רשתות עיתונים ענקיות באנגליה ("דיילי מירור", "איבנינג סטנדרד") ובגרמניה ("בילד צייטונג") ורשת טלוויזיה אנגלית, וכן מאות עיתונים שונים בכל רחבי העולם. "הודעות הדובר נמסרות בדיוק כמו לפני ארבעים שנה. "מטוסי חיל האוויר הפציצו וגו'..." אין כל עדות ראייה מצידנו, בעוד שמן הצד השני יש עדויות אנושיות מפורטות, עם צילומי ילדים הרוגים. דובר צה"ל אינו מבין את המשמעות של סיפור־צבע. בעיני עורך בחו"ל הודעת דובר היא תעמולה ברורה. אך לעומת זאת הוא תמיד יאמין לסיפור שנתפס על־ידי הכתב שלו. אנו מבקשים להצטרף לפעילות יזומה (ולא נענים). לפני שלושה חודשים ביקשתי [illegible] ביום של מהומות. עד היום לא [illegible]

[illegible]

שפו·ט על פלסטין

פייסל אל חוסייני, לאחר תשעה חודשים בכלא. עכשיו כבר נאבקים לא רק ארגונים, הוא אומר, כל אחד מרגיש שזאת המערכה הפרטית שלו. האינתיפאדה תיפסק רק כאשר ייפסק הכיבוש

מאת אהוד דור

"הבוקר נרגם אוטובוס באבנים ברחוב צאלח א־דין בירושלים ונהגו נפצע" — מוסרת כמעט רוטינית, שדרנית החדשות ב"קול ישראל", שעה שאנחנו פונים בקצה הרחוב הזה, שכבר לא ניכר בו דבר, לעבר רחוב אבו־עובידה. בסמטה הצרה הזו, מעברה של חומת־אבן ושערי ברזל שחורים, באגף הקידמי של בניין גדול וכבד, ששימש בעבר כבית־מלון, אשר נשא את השם "אוריינט", ממוקם המוסד למחקרים בנושא הפלסטיני והמזרח התיכון. בראש המוסד הזה עומד פייסל אל־חוסייני. לפני שנה בדיוק פגשנו אותו כאן, כאשר יצא ממעצר מינהלי בן שלושה חודשים. היום, אנחנו פוגשים אותו שוב, באותו בית ובאותו משרד, לאחר ששוחרר מתשעה חודשי מעצר מינהלי.

שוב טענו כנגדו — הוא מסביר לנו — שהוא מסכן את שלום המדינה, בשל היותו פקיד בכיר בפת"ח, וככזה הוא משרת את הארגון בירושלים, בגדה המערבית וברצועת עזה. כאשר ביקש מעוצריו לראות את ההוכחות לכך, היכן ומתי עבר על החוק או פעל כפי שהוא מואשם, השיבו לו, כי כל החומר נגדו מצוי בתיק חסוי, שאין לו ולא לעורך־דינו כל אפשרות לראותו. כל מאמציו שלו ושל עורך־הדין לא הועילו, ונגזרו לו שישה חודשי מעצר. לקראת סיומה של חצי השנה הזו, הובא פייסל לפני שופט להארכה נוספת של מעצרו. הפעם כבר התייצב בפני בית־המשפט ללא עורך־דין.

"אמרתי לשופט", הוא מספר, "שאין לי צורך בעורך־דין, מפני שבאקדמיה למשפטים לא מלמדים להיאבק בשדים ורוחות: להילחם בתיק חסוי ומסתורי, המצוי אולי במקום כלשהו, הוא עבורי כמו מלחמה בשד או ברוח. נגד תיק כזה, עורך־דין אינו יכול לעשות דבר". אלא שטיעונים אלה לא עזרו לו, והוא הוכנס לבית־הסוהר, לשלושה חודשים נוספים.

פייסל אל־חוסייני הוא בנו של עבד אל־קדר אל־חוסייני, שהיה ממנהיגי הלוחמים הערביים במאורעות 36־39 — והמפקד על הכוחות הבלתי סדירים במחוז ירושלים; יצאו לו מוניטין בקרב הפלסטינים, כשפיקד על "ג'יהאד אל מוקדס" (לוחמי מלחמת המצווה הקדושה) בהרי יהודה ושומרון, כשפרצה המלחמה ב־48, בה גם מצא את מותו.

תחילה הושיבוהו בבית־המעצר שבמגרש הרוסים בירושלים. "הייתי בחדר המיועד ל־12 עצירים, לפי מספר המיטות, אך היו פעמים שהוכנסו לתוכו 42 איש. בעבר, ידוע לי, שהיו בו אפילו 45 אנשים. בזמן שהייתי שם, התנאים היו קשים מאוד: השוטרים נהגו בנו בעצבנות ובצעקות כל הזמן, וכשהחלה האינתיפאדה, גם היכו עצירים. בזמן האינתיפאדה, כבר הייתי בכלא רמלה, שם יחסית היה המצב טוב יותר, אך אל בית־המעצר בירושלים הגעתי מדי פעם, ללילה אחד, כאשר הביאו אותי למשפט. בירושלים הדלת נפתחת ונסגרת כל היום והלילה, כל הזמן אתה במתח ואינך יודע מה יקרה איתך. ברמלה יש סדר־יום קבוע שאינו תלוי בסוהר זה או אחר, יש זמן לאוכל, לטיול ולספירה. גרנו 13 אסירים בחדר שמיועד ל־8, אפשר היה לשמוע רדיו ומאוחר יותר גם לראות טלוויזיה. היחס של הסוהרים, באופן כללי, היה בלי שנאה אלינו".

האינתיפאדה, היא עניינו של כל העם

מדוע שוחררת לאחר תשעת החודשים, אנחנו שואלים אותו, בשעה שנמזג לנו הקפה המסורתי. לפייסל קול רך ומבט רך, של האנשים שמסביבו חשים בתקיפות שמעבר להם. התכונה במשרד אינה חדלה לרגע והטלפון אינו מרפה. כל הזמן הוא נאלץ לצאת, לרגעים קצרים, מן המשרד. אלא שהאיש הזה, המקרין סימפטיה קשובה, אינו נותן להמולה שמסביבו לפגוע בשיחתנו.

"אין לי הסבר למעצר, ואין לי הסבר לשחרור."

האם יש קשר למעצרך ב־12 לספטמבר 87', לבין פרוץ האינתיפאדה, כשלושה חודשים לאחר מכן?

"אני לא סבור שמישהו, באיזה צד שהוא, ידע שעומדת לפרוץ האינתיפאדה. אני היחיד שנעצרתי לפני המאורעות, ורק אחרי שהם פרצו, נעצרו עוד אנשים בירושלים".

האם לאינתיפאדה יש איזושהי מטרה פוליטית או חברתית, מעבר לרצון להשתחרר מן הכיבוש?

"האינתיפאדה היא ביטוי לרצונו של העם הפלסטיני להשתחרר מן הכיבוש, כדי להגשים את עצמו ואת איחודו כעם במולדתו [illegible]. יש מאחורי האינתיפאדה מטרות פוליטיות וחברתיות. [illegible] עצמאות, הקמת המדינה הפלסטינית העצמאית, [illegible] ודמוקרטיה וחופש הביטוי. המטרה החברתית היא [illegible] הפלסטינית, תוך הימנעות מניצול הזולת."

[illegible] את האפשרות שהאינתיפאדה תפרוץ?

"אתם יכולים לחזור ולקרוא בראיונות שהיו לי זמן רב לפני כן, בהם אמרתי שלפלסטינים יש היום הנהגה חדשה של אנשים צעירים, שיכולים לעשות דברים שאנשים בגילי כבר לא יכולים לעשות, ולא יעזור לישראלים לעצור או לגרש אנשים כמוני."

אתה שייך להנהגה הוותיקה?

"אני לא מהמנהיגים הוותיקים, אני רק בגיל של המנהיגים הוותיקים".

מה עשתה האינתיפאדה לתושבי השטחים בשבעת החודשים האחרונים?

"כל מאבק שמתחולל, או שהתחולל בעולם, בלא קשר למשך הזמן שהוא אורך, אפשר להשוותו לשעה אחת, כאשר לכל דקה ודקה שבה ישנם התנאים האופייניים לה. עשרים השנים האחרונות, מאז 67' — משולות לרבע השעה הראשונה: כל המאבק שנוהל עד היום התרחש בתנאים של 15 הדקות הראשונות מבחינת העניין הפלסטיני. האינתיפאדה הובילה אותנו מרבע השעה הראשונה אל רבע השעה האחרונה במאבק שלנו. כמה זמן זה יקח? 10 שנים, 15 שנים — זה לא חשוב. החשוב הוא, שעכשיו אנחנו ברבע השעה האחרונה.

"עכשיו כבר נאבקים לא רק ארגונים, ולא רק בעלי אידיאולוגיה ומוטיבציה עליונה, אלא גם האנשים הרגילים. כל העם רואה עצמו, עכשיו, האחראי. זוהי תופעה האופיינית לרבע השעה האחרונה.

היום האינתיפאדה היא עניינו של כל העם הפלסטיני, כאשר כל אחד ואחד הגיע אל הנקודה שבה הוא אומר: מכאן המערכה הזו היא גם המערכה הפרטית שלי".

מה היא עשתה לצד הישראלי?

"השותף שלנו בצד הישראלי — איננו במצב שהוא יכול להחליט. המנהיגות חלשה, לממשלה שני ראשים, שאינם יכולים להחליט בשום עניין — לכן גם האינתיפאדה עולה ויורדת. אני מקווה, שאחרי הבחירות תהייה מנהיגות חזקה, שתוכל ותדע להחליט. אם תלך בכיוון של לחימה חזקה בנו — האינתיפאדה תלך ותתחזק בכיוון הזה; אם היא תבחר ללכת בכיוון של פתרון פוליטי — יהיו פחות אבנים ופחות בקבוקי מולוטוב. האינתיפאדה תיפסק כליל, רק כאשר ייפסק הכיבוש. זוהי תגובה טבעית של כל אדם: אם פותחים לו פתח לשלום — הוא מגיב בהתאם. אם פונים לדרך של לחימה וכיבוש — גם תגובתו תהייה בהתאם לכך".

תנאי המשחק לטובת הליכוד

מי הפרטנרים לעניין הפלסטיני בצד הישראלי?

"הפרטנר שאני מעדיף הוא מנהיג חזק, שיגיד לי: בוא נדבר. אבל באופן ריאלי, יש רק שני כוחות בישראל — המערך והליכוד. אני לא יודע מי טוב יותר. לפעמים אני אומר לעצמי: כשהליכוד בשלטון, המערך מדבר על התקרבות אלינו ועל החלת החוק האזרחי, אבל כשהמערך בשלטון הוא גם אכזרי כלפינו. יותר מזה, כשהמערך בשלטון הליכוד הופך להיות עוד יותר אכזרי כלפינו. לכן, אני אומר לפעמים לעצמי, אם הליכוד בשלטון — יש אפשרות שהמערך יהיה לצידנו. עד עכשיו הניסיון שלנו עם המערך לא היה טוב. את היחס שלי למערך אפשר להגדיר על־פי הפתגם המצרי, האומר: 'כשאני שומע את דבריך — הם מוצאים חן בעיני, אך כשאני רואה את מעשיך — הם אינם מוצאים חן בעיני'.

"אני רוצה מנהיגות חזקה. מישהו שידע ושיוכל להחליט. רק מנהיגות חזקה יכולה לעשות שלום. אני מוכן למנהיגות חזקה גם אם היא תפתח במלחמה נגדי. אם תהיה מלחמה, היא תהייה רק השלב הראשון, משום שאני אחזיק בה מעמד, ואחר־כך, בשלב השני — יצטרכו להפסיק אותה וללכת על דרך השלום".

המשך בעמוד 19

פייסל אל חוסייני: אם הליכוד יהיה בשלטון יש אפשרות שהמערך יהיה לצידנו

נאצים בירושלים

חביב כנען גילה עוד ב־1936 את אנשי ה"היטלר יוגנד" בירושלים, ומאז הוא עוקב אחריהם. גם לאחר שעקרו לאוסטרליה והקימו את ארגונם שם. כל המסמכים בידיו, אבל אף אחד לא קם

מאת טלי ברזילי זוננפלד

ברחובה הראשי של מלברן, בירתה של "ויקטוריה סטייט" שבאוסטרליה, העיר השנייה בגודלה ביבשת, נעצרה בצהרי היום מכונית מפוארת, וממנה יצאו שני גברים. ברחוב, הבנוי בצפיפות בניינים בני ארבע וחמש קומות, שוכן בניין המשטרה. השניים נכנסו לתוכו. לאחר זמן לא רב הצמד חמק מן הבניין, נכנס למכונית שחנתה בחוץ, ונעלם בין המון המכוניות.

רגעים אחדים לאחר העלמם, נשמע פיצוץ עז, שגרם להרס הבניין כולו. בפיצוץ נהרגה שוטרת, נפצעו קשה שנים־עשר אנשים, ביניהם שופט אחד ושוטרים; נפגעו גם עוברי־אורח מחוץ לבניין. בעקבות התקרית, התפרסמה בעיתוני אוסטרליה ידיעה לקונית, הקובעת שהפיצוץ בוצע על־ידי קבוצת ניאו־נאצים. על החקירה הופקד מי שהיה מפקח בתי־המשפט באוסטרליה, ושירת כקצין במלחמת העולם השנייה.

משמשע חביב כנען, עיתונאי ישראלי בדימוס, על האירוע, פנה במכתב נרגש לחוקר הפרשה ולמפקח המשטרה באוסטרליה. הוא כתב להם, שברשותו מצויות רשימות מפורטות של כ־2500 נאצים, הגרים כיום באוסטרליה וכי הוא מוכן לעזור בחקירת הפרשה. כעבור זמן קיבל כנען מכתב תודה מנומס.

עברו כשנתיים מאז הפרשה וחביב כנען עדיין מחכה. כנען מחכה לחקירת פרשת הנאצים ביבשת אוסטרליה יותר משנתיים, הרבה יותר משנתיים. למעשה, הוא מכיר את הנפשות הפועלות עוד לפני שהגיעו לאוסטרליה, לאחר מלחמת העולם השנייה. טרם פרצה המלחמה התחיל כנען, ששמו היה אז לובר קרומהולץ (שמו מבית), להתחקות אחר הקבוצה. בתיקיו היו מסמכים שונים, רשימות מפורטות, תצלומים, קטעי עיתונות ומיני תעודות. הוא אסף אותם אחד לאחר ולא התייאש.

כמי שלמד היסטוריה באוניברסיטה שעל הר הצופים בירושלים, כנען יודע שהיסטוריה פועלת לאט. כנען כל־כך חי את התקופה, שהוא זוכר תאריכים, שמות, את כולם. הפרצופים חרוטים בזכרונו, הוא מתאר אותם כמי שמרכיב קלסתרון של אדם, שזה עתה נפגש עימו. חמישים ושתיים השנים, שבהן הוא חוקר את הפרשה, לא העיבו ולו במעט על ההתלהבות שבעיסוק בנושא. כמו כן, על ההכרה שמוכרחים לחקור כל פיסת־מידע ולהמשיך ולהוסיף עוד נדבכים לבניין ההיסטורי הזה.

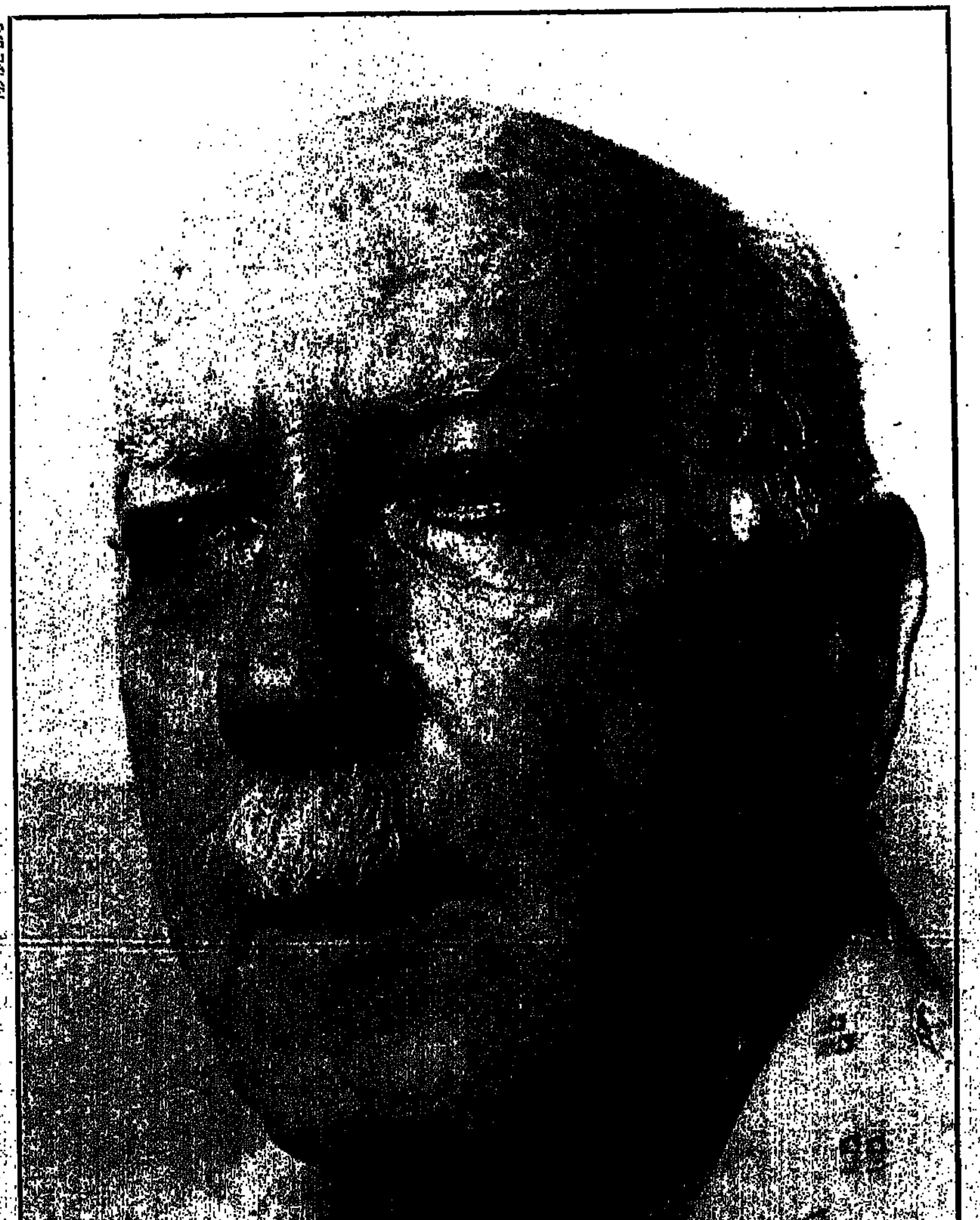

חביב כנען: כבר חמישים שנה בעקבות הנאצים

הטמפלרים

כנען עלה לארץ בסתו 1935, מיד לאחר תום לימודיו בבית־הספר הגבוה לעיתונות, שעל־יד אוניברסיטת ורשה. הוא הגיע עם קבוצה של מאה וחמישים סטודנטים יהודים, שבאו ללמוד באוניברסיטה שבירושלים המנדטורית. כסטודנט להיסטוריה וכעיתונאי בתחילת דרכו, חקר את הרכב קבוצות הזרים שנמצאו בארץ באותה תקופה, ואת מוצאן. הוא גילה שב־1868 הגיעה לארץ קבוצה של גרמנים בעלי זהות דתית יוצאת־דופן, לא קאתולים, לא פרוטסטאנטים ולא לותרנים — אלא קבוצה, שמוצאה מוירטמברג. זו הקימה את "TEMPELGESELLSCHAFT" — אגודת המקדש, או מה שידוע היום בשם המקוצר "הטמפלרים".

"הטמפלרים" התייחדו בכך, שבראשם לא עמד כומר, וראש הקהילה הוא זה שהשיא זוגות, ביצע גירושין וקבר את המתים. הקבוצה התאפיינה באהבה עזה לישו, ובאמונה שמשיחם עומד לחזור לארץ הקודש — דבר שגרם להם להגיע לכאן כדי לחכות לו. הם התיישבו בצפון הארץ ובמרכזה והקימו שבעה ישובים אירופים לכל דבר. שלוש שכונות גרמניות בשלוש ערים, המושבה הגרמנית בירושלים, המושבה הגרמנית בחיפה והמושבה הגרמנית ביפו. חלקם החליט לעסוק בחקלאות וייסד ארבע מושבות חקלאיות — שרונה, ולדהיים, בית לחם הנוצרית ווילהלמה. גם השכונות העירוניות וגם המושבות החקלאיות נבנו על־פי הדגם הגרמני ודמו להפליא לנוף האירופי שממנו באו.

כנען אסף נתונים והתחיל להתחקות אחר אנשי הקבוצה. באחד מימי הראשון בינואר 1936, כשהיה פנוי מלימודיו, הזמין חברה סטודנטית שלמדה עימו, לטיול במושבה הגרמנית בירושלים. השניים עלו לאוטובוס מספר ארבע, זה הנוסע עד היום מהאוניברסיטה שבהר הצופים למושבה הגרמנית, ירדו ממנו על־יד תחנת הרכבת שבמושבה וצעדו ברחובה הראשי — "עמק רפאים" — על שם המקום לפני שהפך מושבה גרמנית.

כמי שנולד באירופה ונקשר לנופיה המיוחדים, התפעל כנען מהארכיטקטורה המיוחדת של הבתים במושבה הגרמנית, ובמיוחד מניקיון האיזור ומהגינות שסביב הבתים. ברחוב הסתובבו גברים רבים, שהרי ביום ראשון, יום השבתון הנוצרי מדובר, לבושים בהידור רב, בחליפות שחורות, לפתע הוא שם לב, שעל שרוול יד ימין, קרוב לפרק כף היד, צמוד למקטורן השחור, ענדו חלק מהאנשים סרט שעליו נכתב "הייל היטלר". הוא הרים ראשו לעבר גגותיה האדומים של השכונה והבין שמעל כל גג תלוי דגל, שעליו צלב קרס. תדהמתו היתה גדולה והוא הזמין את חברתו להציץ עימו לתוך הבתים פנימה.

"אסור לשכוח", הוא מסר בלהט, "שמדובר בתקופה, שבה כבר היה קיים הרייך השלישי שנתיים וחצי, ופה בארץ־ישראל, במרכז ירושלים, תחת שלטון מנדטורי, ללא כל הפרעה חיו נאצים שלא ניסו להסתיר את זהותם".

השניים התחבאו בגינות והציצו פנימה לתוך חדרי המגורים רחבי־הידיים של תושבי המושבה הגרמנית. הם גילו על הקירות, בכל הבתים, את תמונותיהם של היטלר, גרינג, גבלס והימלר.

"לפתע", מספר כנען, "מאחת הסימטאות יצאה קבוצת נערים ושרה "היטלר יוגנד" — הנוער של היטלר. אז הבנתי", הוא ממשיך, "שמדובר בדבר מאורגן ורשמי ולא במשהו פרטיזני, מקומי". מאוחר יותר גילה, שהקבוצה מתאמנת בשכונת קטמון הסמוכה.

שוטר יהודי במושבה הגרמנית

הנושא מסקרן אותו והוא מחליט לחקור את העניין ופוקד את המושבה הגרמנית בירושלים לפחות פעם בשבוע. בעוברו ברחובה הראשי של המושבה, שבוע לאחר ביקורו הראשון, נכנס לתחנת המשטרה המקומית, כדי לברר פרטים על המקום. את פניו קיבלו שוטרים ערבים ומפקד התחנה, סמל בריטי. כנען ביקש לשוחח עם הבריטי, זה הממונה על הסדר באזור, ושאל אותו, כיצד מסכימים במשטרה, שקבוצת "היטלר יוגנד" תתאמן בשכונת קטמון ותצעד ברחובותיה של המושבה הגרמנית.

הבריטי לא סיפק הסברים, והפנה את כנען לנציב העליון. כנען לא הגיע לנציב העליון, אך פנה אל "עסקנים יהודיים חשובים ביותר". עד היום הוא מסרב לחשוף את זהותם. "כולם כאחד ענו לי בשאלה אז מה אתה רוצה שנעשה?" כנען היה מתוסכל. הוא ניגש שוב לתחנת המשטרה שבמושבה הגרמנית ושאל את הסמל הבריטי מדוע אין בתחנת המשטרה שוטרים יהודים. הבריטי סיפר לו שיהודים אינם רוצים להתגייס למשטרה.

ב־19 באפריל נסע כנען באוטובוס מירושלים לחיפה. במקום שלימים יקום בו בית־החרושת "אתא", לפני חיפה, באחת התחנות, עלתה לאוטובוס קבוצת ערבים, ובידה עיתון עברי. בעת הנסיעה פתח עימם בשיחה, והם סיפרו לו על המאורעות ביפו ועל כניסת ארגון ההגנה לתמונה. אז החליט לתרום את חלקו למאבק ופנה למוסדות היהודית בשאלה מה יוכל לעשות. התשובה הייתה: להתגייס למשטרת פלשתינה.

כבר ביום גיוסו הודיע כנען, שמטרתו לשרת בתחנה שבה אין שוטר יהודי; כשכל רצונו הוא להחליף את הסמל הבריטי ולפקד על תחנת המשטרה שבמושבה הגרמנית. "פניתי ישירות לסגל הבריטי וביקשתי שיואיל להסתלק", מספר כנען, "כדי שאוכל לשרת במשטרה". במקביל שיגר מכתב למטה הארצי של המשטרה — מכתב שעורר את זעם הממונים עליו — וביקש שישבצו אותו במושבה הגרמנית.

כמו כל המגויסים החדשים, צורף כנען לקורס שנמשך כמה חודשים בבית־הספר לשוטרים שעל הר הצופים. בחמישה־עשר באוגוסט נערך טקס סיום הקורס, בנוכחות מפכ"ל המשטרה והנציב העליון. לאחר לילה מפרך של הכנות למאורע החגיגי, ניצבו כל הטירונים, מצוחצחי כפתורים ונעליים ומשובצים ליחידותיהם. "קרומהולץ", נשמע קולו הרם של הקצין, "אתה לתחנת המשטרה במושבה הגרמנית בירושלים". ביום שישי אחר־הצהריים, הגיע לתחנה, בלווית נהג וטנדר צמוד, כשרובה על כתפו. כבר באותו היום ארגן לעצמו את סדר הסיורים, כדי שיוכל להתחקות ביתר קלות אחר מעשיהם של תושבי השכונה.

תגליתו הראשונה הייתה, שמדי יום ראשון שלפו התושבים את דגלי צלב הקרס והניפו אותם על גגות הבתים. כשוטר במשטרת פלשתינה, בדק אם גם בתחנות המשטרה, שבמושבות הגרמניות בחיפה וביפו, מצויים סניפים של המפלגה הנאצית. אז כשקיבל תשובה חיובית, החליט לברר פרטים נוספים: מי הם החברים, שמם, מספרם במפלגה הנאצית, מתי נולדו, מי הממונה עליהם, מקום ריכוזם בארץ, כיצד הם מתקבלים לארגון ומי הם אנשי הקשר שלהם בגרמניה.

יעקב וייס, גרמני נוצרי

ירושלים הייתה שרויה רוב הזמן בעוצר, אבל כנען ניצל את עובדת היותו שוטר על־מנת להסתובב ברחובותיה, ובמיוחד על־מנת להגיע לבית־הספר לאחיות, שם פגש את אישתו־לעתיד. מאחר שהרחובות היו יחסית ריקים, קל היה לראות את האנשים המעטים ששוטטו בחוץ. כך נזדמן לשוטר המשוטט לפגוש פעמים אחדות גרמני נמוך ושמן, רחב צוואר, שצעד ברחובות ובירך אותו לשלום. כנען שם לב, שגרמני זה הוא אחד הבודדים, שעל מקטורנו לא היה הסרט, שעליו הכתובת "הייל היטלר". והוא החליט לפתוח עמו בשיחה.

"שאלתי אותו, אם אוכל לפנות אליו בשאלה אינטימית", הוא מספר כממתיק סוד, "וכשהוא ענה לי בחיוב, שאלתיו אם הוא חבר במפלגה הנאצית. היית צריכה לראות את הפרצוף שלו, כשהיצגתי בפניו את השאלה. הוא התחיל לקלל אותם ולספר לי עד כמה הוא שונא אותם ויודע שהם מסוכנים".

הגרמני, יעקב וייס, למרות היותו גרמני־נוצרי ממסדר "הטמפלרים" — היה מנהלו של סניף הבנק הגרמני, שברחוב "עמק רפאים", במושבה הגרמנית. כנען גילה את אוזנו, שהוא חוקר ובודק דיוקן חבריה של המפלגה הנאצית בארץ, וביקש את עזרתו של וייס בהכנת רשימות החברים ופרטיהם. וייס נעתר לבקשה ואף הזמין את כנען לביתו, לשתיית שנפס ואכילת עוגות.

"בכל פעם שהגעתי לביתו, הוא היה מציץ מן החלון, בודק שאין רואים אותי, ומכניסני לבית. הוא לא רצה שיחשדו בו, ששוטר יהודי מגיע לביקורים כה רבים בביתו. כך בהסתר, כשהוא מוודא שאין מי מבני ביתו בסביבה, היה שולף מן המגירה את הרשימה שהכין לי בעוד מועד. בכל פעם, היה משביע אותי מחדש, שהעניין סודי ביותר. מאז, מדי שבועיים באופן קבוע, הייתי מגיע לביקור והרשימה שבמגירה היתה מוכנה".

הידידות בין כנען לוייס התהדקה. ככל שרבו המאורעות, ביקש כנען מוייס, שיכין לו רשימות של נאצים ותפקידיהם במפלגה הנאצית, תוך ציון האנשים שעזרו לערבים בפרעותיהם. באחד מימי העוצר הרבים ישב כנען על כסאו בגינת תחנת המשטרה שבמושבה הגרמנית וקרא עיתון, כשלפתע שמע זעקות היסטריות מפינת הרחוב. הוא קם בבהילות, ורץ בלווית שוטר ערבי לעבר ההתקהלות שבפתח סניף הבנק הגרמני. שם גילה, שבמהלך השוד, שנערך בסניף הבנק, ניסה ערבי לרצוח את וייס וירדו באמצעות סכין.

כנען עצר מכונית ברחוב, והביא את וייס שותת הדם לבית־החולים הגרמני שבמרכז העיר. במשך השבועיים, שבהם שכב וייס בבית־החולים, נהג כנען לבקרו פעמים רבות והידידות הלכה והתחזקה. וייס, שמטבעו היה אדם סגור, החל לתנות צרותיו בפני כנען. הוא סיפר, כי הוא דואג לבנו גינטר, שלא שהה אז בישראל.

תמונת הפיהרר נופצה לרסיסים

בתחילת 1939, הועבר כנען מתפקידו כמפקד תחנת המשטרה במושבה הגרמנית, לתחנה גדולה יותר — תחנת הרובע היהודי, שברחוב היהודים בעיר העתיקה. כשפרצה מלחמת העולם השנייה, בספטמבר 1939, קיבל הוראה ממפקד משטרת ה"קישלה" שבעיר העתיקה, ג'יימס דגלאס ברנס, להתייצב מיד בתחנת המשטרה. המשימה הייתה לעצור ביום השלושה בספטמבר את כל התושבים הגרמנים שבמושבה הגרמנית, בהיותם אזרחי ארץ אויב. ביום הראשון, השלושה בספטמבר 1939, הגיע כנען בטנדר משטרתי, כשעימו שני שוטרים בריטים, למושבה הגרמנית. הוא נכנס לביתו של ראש המחלקה הנאצית בירושלים, גרמני צולע בשם אימברגר, כדי לעצור אותו ואת משפחתו. השוטרים נקשו בדלת, ולא נענו. כנען ניסה לפתוח את דלת הכניסה, וזו אכן נפתחה. השלושה בהיכנסם לחדר המגורים, הבחין כנען בתמונתו של היטלר תלויה על הקיר. הוא הסיר אותה והניחה על הרצפה. אחד השוטרים הבריטים בעט בה בנעליו הכבדות, דרך עליה וניפץ את זגוגיתה לרסיסים. שוטר בריטי אחר, שהתלווה למשימה, פרץ בצחוק רם.

לשמע קולות הצחוק, נכנס לחדר בעל הבית, אימברגר, כשפניו חיוורות כסיד, ושאל את השלושה כיצד העזו לעשות מעשה שכזה לפיהרר. גם בנו של אימברגר, נער כבן ארבע־עשרה, נכנס ופרץ בבכי, כראותו את תמונת היטלר המנופצת על הרצפה. אימברגר אישתו ובנו הובלו למשטרת העיר העתיקה שבקישלה.

בדרכם לעיר העתיקה, בעוברם על־ידי ארמונו של הנציב העליון, הצדיע אימברגר הצדעה נאצית. הוא הודיע לכנען נחרצות, שבשבועות ספורים מפרידים בינם לבין התקופה, שבה יגיעו הנאצים בהמוניהם לארץ, ועמדו ויצדיעו כך. שנים לאחר מכן, כשכבר אוכלסו בתיה של המושבה הגרמנית ביהודים, נמצאו במקרה, בבית שבו התגורר אימברגר, מדיו הנאציים של בנו, כששמו מודפס עליהם.

המושבה הגרמנית בירושלים

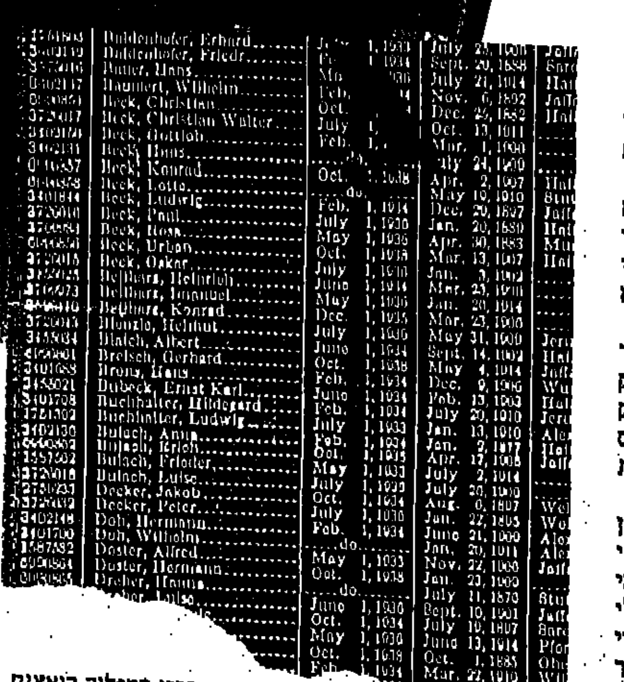

Name	Born
Baldenhofer, Erhard	July 23, 1900
Baldenhofer, Friedr.	Sept. 20, 1858
Bauer, Hans	July 21, 1914
Baumert, Wilhelm	Nov. 6, 1892
Beck, Christian	Dec. 25, 1852
Beck, Christian Walter	Oct. 13, 1911
Beck, Gottlob	Mar. 1, 1890
Beck, Hans	July 24, 1900
Beck, Konrad	Apr. 2, 1907
Beck, Lotte	May 19, 1910
Beck, Ludwig	Dec. 20, 1897
Beck, Paul	Jan. 20, 1889
Beck, Rosa	Apr. 30, 1883
Beck, Urban	Mar. 13, 1907
Beck, Oskar	Jan. 3, 1902
Bellhurs, Heinrich	Mar. 25, 1911
Bellhurs, Immanuel	Jan. 20, 1914
Bellhurs, Konrad	Mar. 23, 1906
Blenzle, Helmut	May 31, 1909
Blaich, Albert	Sept. 14, 1902
Brelsch, Gerhard	May 4, 1914
Brons, Hans	Dec. 9, 1906
Dubeck, Ernst Karl	Feb. 13, 1903
Buchhalter, Hildegard	July 20, 1910
Buchhalter, Ludwig	Jan. 13, 1910
Bulach, Anna	Jan. 2, 1877
Bulach, Erich	Apr. 17, 1908
Bulach, Frieder	July 2, 1914
Bulach, Luise	July 20, 1900
Decker, Jakob	Aug. 6, 1897
Decker, Peter	Jan. 22, 1895
Doh, Hermann	June 21, 1900
Doh, Wilhelm	Jan. 20, 1911
Doster, Alfred	Nov. 22, 1900
Doster, Hermann	Jan. 23, 1900
Dreher, Hans	July 11, 1870
[illegible]	Sept. 10, 1901
[illegible]	July 10, 1897
[illegible]	June 13, 1914
[illegible]	Oct. 1, 1885
[illegible]	Mar. 22, 1910
[illegible]	Sept. 13, 1905
[illegible]	Dec. 20, 1910

רשימת חברי המפלגה הנאצית בישראל בשנות ה־30

מכתב מאוסטרליה לאדולף אייכמן

כל תושביהן הגרמניים של המושבות הגרמניות בארץ הובאו למחנות־מעצר, בתוכם גם יעקב וייס. הקשר בין וייס לכנען נותק. בתום המלחמה, כל הגרמנים שוחררו, וביקשו לחזור לבתיהם. אך הבריטים הסבירו להם, שידיעות על השואה כבר הגיעו ארצה, ומוטב יהיה, אם יקדימו ויברחו מן האיזור. בתחילה היתה תוכנית לשלוח אותם לקפריסין, מאוחר יותר הוחלט להציע להם לחזור למולדתם, גרמניה, או לעקור לאוסטרליה. כ־80% מהם החליטו להתחיל חיים חדשים באוסטרליה והפליגו ליבשת הרחוקה. ימים אחדים לאחר הגעתם ליבשת החדשה, הם נרשמו כנאצים ואף־על־פי־כן קיבלו כולם כאחד אזרחות אוסטרלית ללא כל קושי.

"עד היום", אומר כנען בכאב, "עד היום הם חיים שם בשקט ואין פוצה פה ומצפצף. איפה ויזנטל? איפה השגריר שלנו באוסטרליה? איפה כל הממשלות שהיו? מדוע לא מטפלים בזה? בושה וחרפה!"

כשהסתיימה המלחמה, הפך כנען חבר מערכת "הארץ", ולא חדל מן העיסוק בנושא הנאצי.

גינטר, בנו של יעקב

ב־1961 כשנתפס בארגנטינה אדולף אייכמן והובא ארצה, סיקר חביב כנען את המשפט עבור עיתונו, "הארץ". כמי שבקיא ברזי הנאצים, היה עד למכתבים הרבים, שקיבל אייכמן לבית כלאו, ממקומות שונים בעולם. המכתבים עברו לאייכמן לאחר צנזורה קפדנית.

אחד המכתבים הגיע מאוסטרליה, מן הקהילה הנאצית הגדולה שהייתה שם. הייתה בו בקשת תחינה לאייכמן, שיהיה אמיץ ושיתלה את עצמו, כדי שלא יגיע לדרגת ההשפלה שבתלייה על־ידי יהודים.

כנען הזדעזע, שכן הכיר את סיפורם של הנאצים באוסטרליה, זכר אותם עוד מן התקופה שבה היו בארץ, וזעם. השלטונות לא התרגשו יותר על המידה. לגביהם היה זה עוד אחד ממאות המכתבים שהגיעו לאייכמן, וגם מכתב זה הועבר אליו.

ב־1968 נסע כנען לגרמניה. הוא ביקר בבית העיתונאים בבון, שכן בשנות עבודתו כעיתונאי רכש שם כמה חברים. כשנכנס לחדרו של אחד מודיריו, סיפר לו זה האחרון, שאחד מהפקידים הבכירים, שישב בחדר הסמוך, הוא גרמני שנולד בירושלים. כנען החליט לברר מי הוא. הוא נכנס לחדרו של הפקיד, דוקטור למשפטים, וראה פנים מוכרות, אך לא הצליח לזכור מהיכן.

רק בתום השיחה עם הפקיד הגרמני, כשכבר עמד בדלת הכניסה, בדרכו לצאת, הבזיק משהו במוחו. הצוואר, הצוואר הרחב חזר ועלה בזכרונו. הוא הסתובב על עקביו ושאל את הפקיד, אם השם "יעקב וייס" אומר לו משהו.

הפקיד, גינטר וייס, התרגש עד דמעות וסיפר לכנען שהוא בנו של יעקב וייס. כששאל כנען, אם יש בידיו חומר על הנאצים שבאוסטרליה — הבטיח וייס להכין ולשלוח את כל החומר שבידו.

כאמור, כל הרשימות מצויות בידי כנען, כמו שאר החומר, שהגיע לאוסף בהתמדה בחמישים השנים האחרונות. למרות חוסר העניין, שגילו לטענתו השלטונות הוא עדיין אינו מרים ידיים. עדיין מקווה, שיום אחד יתעורר מישהו, יסתייע בחומר שברשותו, ויבוא חשבון עם הנאצים ההם, תושבי המושבות הגרמניות בחיפה, יפו וירושלים. ■

כלב מי שבא

מאת אלישבע איילון

צילם בועז לניר

מועדון בלי הגבלות וחובות. וכולם מאושרים

יום־יום בשעה 6, על הדשא של גן העצמאות, מתאסף המועדון. תוכל להצטרף רק אם תבוא קשור לכלב. אמא של ספידי הלכה למסור ד"ש

ספידי גרנזלס, קוקר־זאב בן שנתיים, אוהב את גן העצמאות אהבה חושנית, שתחנה לו את האף בין השיחים, שם רחרח ופשפש בחפצים אבודים שאף אחד לא רוצה למצוא.

ספידי לא יעלה על הגבעה הזאת בעתיד הקרוב, אולי רק באיזה סוף שבוע לביקור קצר ידידותי. כי ספידי לא גר כאן יותר, הוא עזב את העיר הגדולה, עבר לגור עם סבא וסבתא שלו בווילה מרווחת, המיר את השטיחים מקיר לקיר במרבץ אדמה, בדשא מטופח. היום אפשר למצוא אותו רוב היום תחת עץ בננות. כל העניין התחיל בזה, שלאמא שלו לא היה כל־כך זמן התייחסות. לו היה עצוב, ככה לבד בדירה הקטנה, עם המחשבות בינו לבין עצמו, עם פחד הנטישה, וכל מה ששמע בבית על מודעות גבוהה, לקיחת אחריות וגידול כלבים כשלב ביניים.

דווקא מתאים לו בבית החדש, במרחבים המוגבלים, במרדפי חתולים שלא לדבר על תבשילי דליקטס, שסבתא רוקחת לו בכל יום.

אומרים, שהוא כבר מחזיק שם בעמדת השריף של הרחוב והיה לו קרב גברתני עם מנהיג השכונה.

בביקורי האחרון התריס בגאווה, שסוף־סוף יצא מעבדות לחירות ושהוא, למרות שהוא שרוף על גן העצמאות, הוא לא חוזר לשם, אולי רק כדי לפגוש את לייזה האקסית שלו ורק שאזכור מדי פעם למסור דש לחבר'ה על הדשא, שבגן.

על הדשא, מזהים אותי כאמא של ספידי.

כבר 24 שנים, יום־יום בגן

שעה שש. על הדשא, חבורה של כלבים וחבורה של בעלי כלבים. הסיפור האמיתי הוא שלהם. סיפור של אנשים נורמליים, שנפגשים יום־יום לשעת רכילות כלבית: „... אין דשא כמו הדשא הזה, פה הם לא יכולים להתלכלך... תראי את קרן (של שולה), איך היא הולכת מצחיק, גוררת את עצמה... שלום אסתר, איך המרגש, יותר טוב מאתמול? איפה את יושבת? שמה, במחלקת הזקנות... אתם שומעים אתמול עצל (של מימי) נשך לי את הציצי... נהנית? לא, איפה... אתה יודע מיכה, שמתי לב שלך ולהומבוטס יש אותה הליכה, תלך רגע, הנה, אתם רואים?... נו, או מה, הקטור לא דומה לבעלים שלו?... תגידי, איזה סוג יוליוס? אה, אני חושבת שנאוצר. יש לו שפם, אז הוא שנאוצר... היי, תסתכלו לכאן, עיגול דשא שרוף... בטח איזה כלב הושיב פה את התחת שלו, ולא קם הרבה זמן..."

הסיפור של ציפורה (של שמירט) קלאסי: „שמירט ואני פה בגן כבר עשר שנים, ועל כלבים קודמים שהיו לי, זה ככה 24 שנים שאני יום־יום כאן בגן, שמתי־לב, שיש איזה מחזוריות של שלוש שנים. קבוצה מתגבשת, אחר־כך לאט־לאט עוברים, כלבים מתים ושוב יש גורים. „המועדון" הכלבי פתוח לכל חבר חדש, במובן שרק אחרי סידרת שאלות בדבר ייחוס, הרגלים ואופי, כל כלב יכול לחיות חבר. זה מועדון וולונטרי, דמוקרטי, ליברלי, בלי שום הגבלות או חובות, ולכן כולם מאושרים."

מבט חפוז כחברים מאשש את הדברים. מישהו פולט בצחוק, „אידיליה". מיקי של ולדי מגיעה מרחוב פרישמן, אבל רק מיום שישי „בגלל בעיות חניה". כבר 15 שנה. „כל פעם, כבר בדרך הוא מרגיש, שאנחנו בדרך לכאן ומתחיל להשתולל במכונית, הוא מת על הגן, על החברים שלו כאן".

תוך כדי שיחה מנגבת מיקי את הרוק של ולדי בממחטת־נייר. הוא לא מוחה, לא מודה. כלב שמנגבים לו את הזיעה מהפה, יכול כבר להשתמש באפטרשייב של מבוגר. מיקי לא חשבה על זה עדיין.

נישושי הכרות

ידידו הטוב ביותר של האדם

יומולדת עם זר של גזר

או, הנה בא פרינס (של אבי). האוזניים הקוקריות שלו כרגיל על הפנים. רק לפני חצי שנה היה עוד גור נאיבי, שלא הבין כל־כך את העניין שבגן. אבל מאז שעשו לו בגן יום־הולדת של שנה הוא ממש התבגר, ממש נוטל לעצמו תפקידים מרכזיים — פעם דרמטיים, פעם הומוריסטיים — במשחק הדשא.

אבי נזכר: „זה היה ב־20 במאי, כשחגגנו לו יומולדת. קנינו בסקוויטים של כלבים ועוד כל מיני ממתקים. ארזנו 30 שקיות עם סרט אדום, הושבנו את כל הכלבים בשורה ונתנו לכל אחד שקית. היה יופי של יומולדת. פרינס קיבל המון מתנות, עצמות וצעצועים וציפורה הביאה לו שרשרת לצוואר שעשויה מגזר, זה היה ממש 14 קראט".

הרית הרומנטי שבאוויר נשאר באוויר, עוזר מתקשורת, מוליד ידידות. „ככה התיידדתי עם גברת ציפורה" אומרת מיקי, „כיף לנו לבוא ולמצוא כאן אחת את השנייה".

ומה עם רומנטיקה קצת יותר ממשית? אצל הבעלים, אולי. אצל הכלבים, אין צ'אנס. המוטו — „זיונים זה לא הכל" — משרת את הקבוצה. לאנשים שבגן יש מודעות גבוהה, הם לא יתנו ליצרים של כלביהם להשתולל, כי „בתל־אביב, אם הגורים לא גזעיים, הם נחשבים כמעט אבודים", אומר אבי, „אנחנו מרשים להם לפעמים כמה שרק ירצו, לפנטזיות אין דור המשך".

שבע וחצי, החולכים על ארבע גמרו לפרוק צרכים, קיבלו תיאבון. אחרוני המתמזמזים נעלמים. מחר הם שוב כאן, באותה השעה. אז מה אתה אומר, ספידי, תבוא לביקור, נלך לגן העצמאות? קשה לי שם בלעדיך.

ורד'ה הג'ליל

צילם: עמי ...

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
...לשים כסף
בחזייה. אותה
לשמח את הקהל
שלה ואיך שהוא
...
ורד שמחנכה
בקיבוץ עין דור,
רואה בריקוד הבטן
אמנות שמעים
לעסוק בה.
הנשים מקנאות,
הן מזמינות אותה
לארוע המשפחתי.

...רה בן הלל

כדי להמחיש עד כמה רבגונית ועשירה תרבותנו, ביקשה הטלוויזיה הגרמנית, לרגל חגיגות הארבעים, להקדיש 45 דקות לפולקלור ישראלי בתוכניתה: „שעה עם ישראל". פנו המבקשים ל„צמח הפקות" וזה, בחבילת האמנים המובחרים ששלח לגרמניה, בנוסף למייק בורשטיין, אילנית ואחרים, כלל גם את ורד גולדברג. האמנית ורד גולדברג, להווי ידוע, הינה רקדנית בטן. במטוס לארץ היעד, כשנודע לאמנים מי צורף אליהם, היתה מבוכה כללית וחשש לאופי ההופעה. האמנם למדינת לבנט דמינו, שאלו זה לזה נציגיה של התרבות הישראלית האותנטית. רק לאחר ההופעה כאשר הסתבר שלא נגרם נזק גדול מדי לשמה הטוב של מדינת ישראל, היהנו ליצור עימה קשר. כאשר התברר, אחר כך, שוורד היא יוצאת קיבוץ ועוד קיבוץ של השומר הצעיר, נשברו המחיצות כליל.

רחוקה מלהיות פצצת מין

באיזורי תעשייה, בשעות שהמפעלים שובתים ממלאכת יומם, מתעוררת לחיים התרבות הישראלית האמיתית. קשה שלא לזהות ממרחק את מקור ההוויה. העשן הדק המיתמר למרחוק והמוסיקה המזרחית המסתלסלת, מובילים את הסקרן לחצרות התחומות בברזנט מהרחוב.

באחד מהמקומות האלה, על משטח בטון לא מהוקצע, תוך חשש דריכה על שברי כוס הזכוכית שנופצה לארץ בידי בעל השמחה השיכור, מנסה ורד לרקוד באופן בו גם תשמח את המוזמנים וגם השמור על כבודה העצמי, מלאכה לא פשוטה כלל ועיקר.

כניסתה לרחבה מרשימה מאוד. מוסיקה מזרחית סוערת מלווה תנועות אגן קצביות ונועזות. חזה פורץ במופגן מבעד לחוייה מוורוד וזהר. רגליה היחפות נחשפות ונחבאות בקפלי האריג הרק. גופה מתנחשל מאחורי רשת שחורה, המחברת את החזייה לחצאית ומבטה ישיר ותודר.

כשהיא ניצבת מול פרט זה או אחר בקהל, נוצר מגע אנושי מיידי. האיפור המושלם מדגיש עיניים יפות ומאוד מפתות, המודרות ונוגעות בתחושות הנסתרות של הגבר שמול. כשהיא מרחפת בלילות, נוגעת־לא־נוגעת במוזמנים, קשה להתעלם מהארוטיות הפורצת ממנה. בשבילם זהו Good Time בו הם רוצים לגעת ב„חלום", וגם נוגעים. ורד, מנסה להתרחק מעט, מה שמאוד קשה בצפיפות הקיימת. מנסה לסמן באצבע „עד כאן", וזה לא כל כך עוזר. מקום צר הוקצה לריקוד וכדי להגיע אל הרחוקים עליה להידחק בין הכיסאות. את המצב הזה מנצלים מושיטי היד ולעיקר השיכורים שביניהם. האווירה מתחממת, אך בשעת לילה מאוחרת זו, לאחר ולילה הגונה, נראית השמחה מאולצת וכבדה. אשת בעל השמחה, מטרוניתה חמוצת סבר, מוזמנת על־ידי ורד לריקוד ומפגינה דומיננטיות קרה ומזלזלת. לוורד, המנסה לנווט עצמה בין האורחים, קשה מאוד לשמח ולשמור על גבולות האסתטיקה. אמנם הצליחה למנוע את דחיקת השטרות אל תוך החזייה בידי גברים שטופי זיעה וכירה, אך אלה מצאו כתחליף את רשת הבגד המכסה את פלג גבה התחתון.

ורד, בת 22 צעירה נאה, קטנה ושברירית רחוקה מלהיות פצצת־מין או נערת־זוהר. רק כשהיא נכנסת לבגד, לאווירה ולתפקיד משתנה תדמיתה. משהו מסתורי וחושני מאוד פורץ ממנה. משהו המחשמל את האוויר וגורם לאי אלו גברים לנוע כאי־נוחות בכיסאותיהם. הילדים הקטנים שהתרוצצו וכרכרו סביבה בבגדי עור ומלמלה, נראו שמחים להשתעשע מול הדמות שיצאה אליהם מתוך האגדות.

אל התופעה הגיעה כתמיד בלוויית החבר, אלי. קיבוצניק בשנת חופש. השומר עליה ומנסה להרחיק את הטרדנים בדרכו הנעימה והשקטה. כשהם פונים משם, לא בלי תמורה כספית הולמת, שניהם תשושים ומאוכזבים. „היה קשה מאוד הערב," אומרת ורד, „אבל זה לא אופייני. בדרך כלל, יש אווירה נעימה ואנשים מפגינים סימפטיה".

„לא תמיד היא יודעת מה יזמן המיפגש. לעיתים היא מוזמנת לשמחה משפחתית", וכאשר נוצרת במקום אווירה, של שמחה אמיתית הלא משתלבת בה ברצון, היא יודעת כי הצלחתה במקרים כאלה מובטחת. לעיתים היא מוזמנת ל„מסיבות הפתעה" ונתקלת בתוך משועמם, שתור בחלקו, המצפה לחלק הבידורי של הערב. כאן, תפקידה להציל את המסיבה, וזה לא תמיד מצליח.

פתאום זה בא לה

בסוף י"ב עזבה ורד את קיבוץ עין־דור בו התחנכה וחזרה לביתה בעיר. בתקופה שער הגיוס לצה"ל, החליטה ללמוד רישום. כמו, „סתם כך, פתאום זה בא לי. בלי שום קשר למה שעשיתי לפני כן. מעולם לא ראיתי סרטים ערביים או רקדניות כאלה. נגנתי שנים רבות בפסנתר וכתבתי ספר. הפעם הרגשתי שאני זקוקה לדרך הבעה חזקה יותר ומיוחדת לאישיותי. לא חשבתי אז לעסוק בסוג ריקוד זה כמקצוע, התייחסתי אליו כאל תחביב של שעות הפנאי. רק אחרי ההופעה הראשונה שלי עם מי שלימדה אותי, הבנתי שאני רוצה להופיע לפני קהל".

ההתקדמות היתה מהירה על אף הנתק הזמני בתקופת השירות הצבאי. להופעה הראשונה הזמינה את המשפחה, שעד אז לא ידעה במה דברים אמורים. הסבתא, חברת קיבוץ עמיר, התרגשה עד דמעות. האם, בת־קיבוץ שעזבה, קיבלה את הבת בהתלהבות. מכאן החלה לפלס דרכה בעולם הבידור ללא אמרגן. „בוקשתי להמון אומץ ואמונה שאני מספיק טובה כדי להתמודד עם עולם המושתת על כסף. המעבר אליו, מחיי קיבוץ, היה קשה. הייתי צריכה ליצור לעצמי ,שם', כדי שיזמינו אותי. התחלתי להופיע במלון דן אכדיה ולאט־לאט, הכירו אותי אנשים וההזמנות החלו לזרום. אני לא נענית לכל הזמנה. במקרה שמבקשים, הופעה בלערית באווירה אינטימית אני מסרבת. לפעמים נוסח השאלות שמציג המזמין לא מוצא חן בעיני. אם אני קולטת מדבריו כי מה שהוא באמת רוצה זה אובייקט מיני מתנועע, אני מסרבת להזמנה. אבל, כשאני באה, אני אוהבת לשמח את האנשים. לתת להם את ההרגשה שאני באמת רוצה שייהנו. אני שמחה שאני עושה משהו טוב, בצורה הגורמת לצופים בי שמחה ועוזרת להם להשתחרר. נעים לחוש, לפי הפידבק שלהם, שאני מצליחה".

את אחת ההופעות, ללא תמורה הקדישה ורד לסבתא שלה שבעמיר. וותיקי הקיבוץ למדו באותה הזדמנות להכיר לא רק את חמוקי גופה אלא גם את מקורות הריקוד. בעבר הרחוק, בתרבות המצרית למשל, היו רקדניות הבטן פילגשיו של המלך המצרי. תפקידן היה לגרות את ייצריו בעזרת תנועות אגן וחזה, השאובות מעולם בעלי החיים. תנועות נחש הקוברה והגמל שבוצעו על־ידי אשה שגופה הוסתר בשמלה שלמה, רוממו את הפנטזיות המיניות שלו. משך הדורות נוספו לריקוד הבטן סממנים מאפריקה ומברזיל, זאת מקום השמלה השמרנית תפסה השמלה המחולקת, המבליטה את תנועות הבטן. כיום, שבה הרקדנית המצרית, בהשפעת חזרה לאיסלם, אל הלבוש המאופק משהו, אך תדמיתה לא השתנתה. היא נחשבת עדיין לדמות מפתה, הקרובה במעמדה והכרותי לזונה.

בעולם המערבי, לעומת זאת נתפש ריקוד הבטן, כדרך נוספת לביטוי אסתטי, בעל גוון נועז לעומת כל צורת ריקוד מוכרת, ולא כאמצעי פיתוי בלבד. וורד היא רקדנית עם תפישה מערבית. הופעה מרגשת היתה לה לפני נכי צה"ל. ובני משפחותיהם שהגיעו את מסיבת פורים. „עבורי היתה זו החוויה המרגשת ביותר. צפו בי אנשים חסרי גפיים שלעולם לא יוכלו לרקוד. השתדלתי להתקרב אליהם. עברתי ביניהם ונגעתי בהם כדי לשתף אותם בדרך זה. רציתי מאוד שיאהבו אותי. בשלב מסוים, איפשרו להם המארגנים לגשת אלי כדי להצמיד כסף. זה היה רגע מאוד מביך, כי בהופעה רגילה אני לא מסכימה שישלחו ידיים לחוייה. הם מאוד רצו לעשות זאת והיה קשה לסרב, אבל איכשהו יצאתי מזה בלי לפגוע בהם..."

מרפק בצלע הבעל

את המקצוע הזה לומדים בעצם לבד. את תקופת הלימוד מקדישים לפיתוח הטכניקה, אבל את הכימיה, שאי־אפשר בלעדיה, עם הקהל, צריך ללמוד לבד. לפני כל הופעה יש לברר מי קהל היעד. להכין את המוסיקה המתאימה לבני אותה עדה וקטעים לא שיגרתיים. אבל עיקר העבודה נעשית בשטח. אלי, בודק את אופי האנשים, מברר אם צפויות תקריות לא נעימות עקב שתייה מופרזת. אלה, אין בהם כדי למנוע מוורד את „טבילת האש" המתחדשת מדי הופעה.

בדקות הראשונות יש לקלוט את האווירה, לרכוש את אמון הצופים ובעיקר את זה של הנשים. אותן הוורדים השגורות על ורד נעשית לאחר איתור הנשים שחשות מאויימות. אכן, היא יפה צעירה ונמרצת, אך תפקידה להבהיר מהדקות הראשונות שזו רק „שואו". כשהיא מאתרת את מתמיצת הפנים, התוקעת מרפק בצלעות בעלה, היא מזמינה אותה לחולל עמה במרכז הרחבה. האשה, שזכתה לפתע בתשומת־הלב של הרקדנית והקהל, שוכחת את הקנאה שהיתה בה לפני כן. אם בסוף ההופעה ניגשות נשים ומחמיאות לה, היא יודעת שהצליחה. ברוב המקרים, הנשים הן אלה המעבירות מפה לאוזן את שמה, והן המזמינות אותה להופיע באירועים המשפחתיים.

ורד רואה בריקוד הבטן אמנות. היא עדיין עובדת על טכניקות וכוריאוגרפיות חדשות, משתדלת להפיק מעצמה את המקסימום כדי להיות מקצועית ומבוקשת מבלי להיכנס לתחרות ועימות עם עמיתות למקצוע. „זה לא מקצוע לכל החיים. יש תוכניות לטייל בחו"ל עם אלי, שם אשתדל להופיע מפעם לפעם, למען הכסף לו בודקק, ובגלל העניין להופיע לפני אנשים עם מנטליות שונה. ישנן תוכניות נוספות, של לימודים באוניברסיטה ועולות גם מחשבות על חיים בקיבוץ. כרגע זה מקצוע שנוח ונעים לעסוק בו. אילו נשמרו הנעורים לנצח, הייתי ודאי מאמצת אותו כמקצוע לחיים".

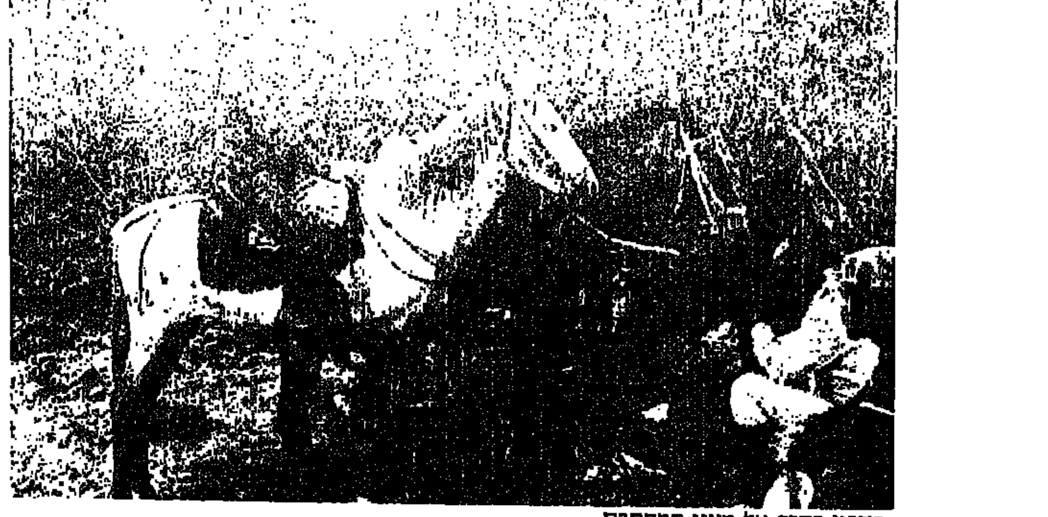
כתבנו בדרך אל מעוז המחתרת

זה

עסק הזה אפשרי", אמר לי ק.א., צריך רק לחכות ל„רואר" שיילך עד ההרים ויחזור חזרה לבירה. מאוחר יותר התברר שהרואר בכלל לא הגיע להרים ונשלחתי לדרך בהוראה מקומית... אבל זה כבר סיפור אחר.

„העסק הזה" היה ביקור אצל מחתרת הפארק (FARC) המצויה ב„מישורי המזרח" שבתוככי קולומביה, מסע אל ההרים כדי להיפגש עם מנהיגי הגרילה ועם אנשיה. ק.א. הוא עיתונאי וכבר פרסם ספרים רבים בענייני הגרילה הקולומביינית. היו לו דרכים משלו ליצירת קשר עם „כוחות השחרור המהפכניים" והוא עמד בדיבורו. לילה אחד, באחת אחר חצות, לאחר שלושה שבועות של ציפייה ודפיקות על השולחן, הגיע הטלפון מ„ניקולאס" (שהפך מאוחר יותר ל„רמון"): ביום שבת, בשתיים אחרי־הצהרים בדיוק (וד"א 2.45 בהתאם לדיוק המקומי) עלי לפגוש את רמון (ניקולאס לשעבר) ואת החבורה הקבועה שלו פנצ'ה (שם בדוי) ואז נצא אל „המסע הגדול".

„רמון" הוא איש סוד ואינו שש לספר את קורות חייו. השהייה במחיצתו הובילה יותר מאוחר למסקנה שהוא קצה החוט ברשת הקשר והתמיכה האזרחיים של ארגון הגרילה. רוב חברי הרשת האזרחית הזו הם חברי המפלגה מן הסתם (המפלגה הקומוניסטית של קולומביה) שהיא מפלגה לגאלית, ושארגון הגרילה שלנו (הפארק) קשור עמה לפחות „בהסכמה על דעות דומות".

אזורים אדומים

אל „סניאס־בלאנקאס" באנו כשהיה כבר חושך. רמון דפק על דלת אחת ואנחנו חיכינו. היו כמה התלחשויות, הילדה הגדולה אמרה שהאיש איננו, רמון אמר שהוא רמון והילדה אמרה: אולי בכל זאת נמצא את האיש. אחר־כך הלכנו אל איזור הרים ונחלים מהלך עשר דקות מהכפר, צללי הרים שמסביב והסימפוניה של הנחלים הזורמים בכל, הבטיחו בוקר מרנין למרי בבקתה, אותה העמידו לרשותנו ללינת לילה. קטנה, לבנה, בין ההרים. בדיוק כך היה.

האיכר השמן, בעל־הבית, שפניו ארומות כמקצת מלגימה של שחרית, לבוש ארג וחולצה קצת בחוץ, מגפי גומי גדולים וכובע לבד רחב שוליים, העיר אותנו, והבטיח ארוחת־בוקר שה„קומפניירה" שלו תכין מייד. צריך להבין שלא מדובר כאן באיכר של מטולה או באיכר הפשוט של מכסיקו. האיכרים שכאן הם בני־ארם פשוטים אבל מכובדים, לא עשירים, אבל אוכל לא חסר להם וגם בגד טוב ללבוש יש והעיקר: מרופדים מכל צד בנימוס לטיני כשר למהדרין.

האיכר התנצל על שהחדר שלנו קטן, שהמיטה צרה, ושהשמיכה

> שלושים שנה נמשכת בקולומביה מלחמת אזרחים. הגרילה חזקה משהייתה [illegible] [illegible] גבוה בהרים יושבים אנשי ה„פארק" ורק על גבי פרידה אפשר להגיע אליהם. כתבנו היה שם

כתב וצילם מיכה רחמן

לא חמה מספיק, אבל „זה מה שיש בבית הצנוע שלנו". אנחנו הסכמנו מייד והבטחנו שישנו שינה מתוקה כל הלילה.

אחר־כך בין ארוחת בוקר עשירה לטיול בין פלגי מים ומישורי ירק עברו אצלנו לפחות עשרים בני־אדם, „איכרים פשוטים", וזכינו לראות ולשמוע מה חושבים בני הארם שכאן: שהשלטון אף פעם לא תמך בבני־האדם כאן. שהכביש הקרוב נמצא מהלך יום רכיבה על פרידה. שהאשראי שנותן השלטון יקר ופעמים רבות מי שהיבול נרפק לו, הבנק לוקח לו את כל החווה. „או למה שלא נעזור למוצ'אצ'וס" (הכינוי המקומי לגרילה). ובכלל, כבר ב־1984 החלה כאן מלחמה כשהשלטון (השמרני) ירד עליהם רק בגלל שהיו ליברלים („אז עוד היינו ליברלים") והעסק הזה נמשך עד שהקימו כאן את הגרילה של הקומוניסטים. בטח שהרבה הצטרפו. יש מסורת, אבל יש גם הרבה שינוי. זה איזור „אדום", כל איזורי הכפר המרוחקים של קולומביה הם איזורים „אדומים". למה? תשאל את הארון הנשיא למה. למה אין כבישים? למה אין עזרה לאיכר הקטן? ולמה אין מדינה בהרים?!

מחנה הגרילה בימי שלום

באחרי צהרים אחד, לאחר מסע רכיבה מייגע על סוסים, נפלנו אצל המחנה בו שוכן המטכ"ל, או ליתר דיוק בו מתגוררים שלושה מבין חמשת המפקדים של „המזכירות הארצית".

ערב ירד על מחנה הסקרטאיארו (המזכירות הארצית) ועורר בי תחושות ישנות של שלוות נערים ונערות במחנה צופי: בפינת המטבח בישלו חראלדו ואלברטו נזיד של תירס, אפילו עם סוס, בשביל כולם חוץ מחברי המזכירות שיש להם מטבח משלהם. במרכז המחנה ערכו כמה נערים ונערות מפגן צבאי להחלפת המשמרת. בגבעה שלמעלה עבדה קבוצת בנאים ודפקה מסמרים בצריף הענק שישמש כבית־תרבות מרכזי. עוד למעלה משם, מכיוון ההר, נשמע טרטור בלתי פוסק של המשור המכני, הכורת עצים מאז הבוקר. אתה נשאר פעור־פה לנוכח כל מה שמתבצע כאן עם העצים הנמצאים בשפע ועם משור מכני בלבד. בתי־עץ, צלחות, חלונות, שולחנות וכל כלי הבית. נגרות לתפארת!

מחנה המטכ"ל נראה ככפר שליו של צריפים ואוהלי פלסטיק רק בצד השני של הנהר, היכן שנמתח מגרש המיסדרים לפני ביתו של המפקד הכללי של הכוחות המזוינים של הגרילה, רק שם מתרגלת מחלקת הגרילה תרגילי סדר עם רובים של עץ, ללמדך שעדיין לא חלפה סכנת המלחמה...

פוליטיקה — המלחמה לשלום, מהפכה ורפורמה

גרילה העוסקת בבנין ולא במלחמה. מה פירוש? אנחנו שואלים את מאנואל מארולאנדה, חאקובו ארנס, ואלפונסו קאנו (שלושתם חברי המזכירות הארצית).

מצד אחד מדבר הפארק על תפיסת השלטון. מצד שני הפרוגרמה הפוליטית של הפארק נראית מתונה מאוד, כיצד אתם מסבירים זאת?

אלפונסו קאנו: „היום בקולומביה כל רפורמה מסוג הרפורמות שאנחנו דורשים היא מהפכנית. למשל בעניין האדמה: בקולומביה יש שטחים אדירים של אדמה פרודוקטיבית, אבל 95% מהאדמה הזו מרוכז בידי 4% שהם בעלי האדמות הגדולים. ולכן התביעה שלנו להעביר את האדמות הלאה, לידי האיכרים הקטנים שיתארגנו בקואופרטיבים — היא תביעה מהפכנית.

„לכשיגיע היום בקולומביה, בו יוכל העם להיאבק מאבק דמוקרטי אמיתי, ללא מעצרים ללא ,העלמויות', ללא רצח פוליטי, ללא פעילות חופשית של הגופים הפארמיליטארים, נוכל אנחנו, ארגוני הגרילה להמשיך במאבק בדרכים אחרות ללא נשק ביד. עד אז אנו תובעים מהשלטון להפסיק את המלחמה המלוכלכת כנגד גופי השמאל, לפרק את הגופים הפארמיליטארים, לבצע את הרפורמה האגררית והאורבנית שאנו תובעים. כל אלו הן תביעות מהפכניות בקולומביה של היום"

עד מתי תישארו ארגון גרילה מזוין?

„לקחנו את הנשק ליד משום שהתנהלה מלחמה נגדנו. ב־1984 חתמנו על הסכם הפסקת אש עם משטרו של הנשיא Betoncur

העובדה שהלכנו להפסקת אש מראה שאנחנו לא התחתנו עם הנשק, אלא שאנחנו מחפשים דרכים לאי־אלימות, דרכים להשתתף בפוליטיקה. השלטון, מאידך, אינו מנהל מדיניות של הפסקת אש. מה שהם עשו, היה רדיפת הקאדרים של הגרילה והרג לוחמי הגרילה. הם לא רוצים בפיתוח השלום. ישנה פוליטיקה נגדנו. מבחינתנו, הסכם הפסקת האש קיים אבל חולה מאוד, שביר מאוד. אנחנו ממשיכים להיאבק, אבל תמצית המאבק שלנו הוא השלום.

„בגרילה אין הוצאות להורג שרירותיות. כך, לפחות, טוענים המנהיגים. הצדק של הגרילה מבוסס על מערכת משפטית של מלחמה. הנאשם יכול לבחור לו סנגור כרצונו (מבין שורות הגרילה). תפקיד הסנגור הוא לייצג את צד הנאשם. כנגדו ניצב הקטגור, המייצג את „חוקי ההתנהגות והמשמעת של הגרילה" ואת הדרך בה התנהג הנאשם על־פי חוקים אלו. בית המשפט הצבאי פוסק ברין, ובמקרים (נדירים) יכול להטיל את העונש המקסימלי: מוות בירייה. האסיפה הכללית של לוחמי הגרילה, מאידך, חייבת לאשר את פסק־הדין וגזר־הדין. קיימים מקרים רבים בהם האסיפה הכללית משנה את החלטות השופט".

האם הכרחי לעשות את ה„צדק של הגרילה" גם באמצעות הוצאה להורג?

חאקובו ארנס: „זו בעיה של המלחמה. אילו לא היתה מלחמה היינו יכולים לפעול על־פי החוק האזרחי. אבל במצב של מלחמה, העניין שונה."

אלפונסו קאנו: „היינו רוצים לקיים בתי־כלא אבל במצב של גרילה ניידת זה בלתי אפשרי. איננו יכולים להסתובב בהרים עם עשרות עצורים. היינו רוצים לתת, למשל, עונש של 15 או 20 שנה מאסר על רצח חבר גרילה, אבל זה בלתי מעשי. בכל מקרה המקרים של הוצאה להורג נדירים מאוד."

כמה מקרים, פחות או יותר, בשנה?

אלפונסו קאנו: „לא, לא. אני לא יכול לתת סטטיסטיקה. זה לעיתים רחוקות. זו לא הנורמה."

אלפונסו ואחקודו חוזרים וטוענים שברוב המקרים המתנקשים בחיי חברי הגרילה מכפנים וכן אלה העורקים מהתנועה, הם בעצם סוכני האויב שהסתננו. במצב זה של מלחמה נותר רק להאמין או לא להאמין לחבריהם. העובדות מצביעות על תמונה לא לגמרי אידילית. מנהיג מרכזי אחד של ה־FARC נעלם לפני כשנתיים ולא השאיר אחריו שריד וזכר. אין תמונות שלו בשטח, אין ספרים עליו — אין דבר. כששאלנו עליו אמרו לנו שהוא חולה מאוד ונמצא איפשהו ברחבי המדינה.

הפארק, ארגון הגרילה הגדול בקולומביה, מונה בין שלושת אלפים לארבעת אלפים לוחמים, הוא כוודאי לא יכבוש את השלטון מחר, גם לא מחרתיים, אבל הוא גורם פוליטי־צבאי שיש להתחשב בו. ארגון בעל ממלכה כלכלית אדירה, הכוללת מניות בחברות רבות במסחר ובתעשייה, וכן חוות חקלאיות רבות בהן מגדלים בקר, קפה וכו'. מי שבא לקולומביה עם הסיפורים על „חבורות האקדוחנים של הגרילה" נדהם לגלות עד כמה מדובר בארגון פוליטי בעל הגיון פוליטי, כמו כל גוף „אזרחי" אחר ועד כמה הוא מתון, הן בתביעותיו הפוליטיות והן בציפייה שלו לרגע בו יוכל להניח את הנשק ולהשתלב בפוליטיקה.

לאחר מספר ימים של שהייה במחנה, עזבנו את הרי המרכז של הפארק רכובים על סוסים כשחראלדו, נער גרילה, רץ לפנינו. ארבעה ימי רכיבה שוברי עצמות בוואדיות ובנהרות ובהרים שכבר הכרנו.

כשנפרדנו, ניצב חאקובו ארנס על מרפסת הצריף שלו, לוודא שהמוצ'אצ'ו ייקח את החבר עיתונאי בדרך הנכונה. בצד השני של הנהר סקר מאנואל מארולנדה, כמו אבא טוב, את כיתת המשמר שתירגלה תרגיל סדר ליום השנה של הפארק שחל ביום שלמחרת. שם, בכפר השליו, מול ההרים הגבוהים עטורי היער ב„מזרח הפרוע" של קולומביה.

■

לוחמת הפארק, באימוני קרב

חאקובו ארנאס, האיש החזק של הפארק

מנואל מרולנדה, המפקד העליון של הפארק. סמל היסטורי למאבק הנמשך

שלווה במחנה המטכ"ל

מלחמת 30 השנה

קולומביה, השוכנת בצפון דרום־אמריקה, היא המדינה היחידה בדרום היבשת השרויה במצב בלתי פוסק של מלחמת אזרחים בשלושים השנים האחרונות.

מאז מחצית שנות ה־50 ועד היום, נהרגו רבבות קולומביאנים ויש אומרים מאות אלפים, במהלך מלחמת האזרחים הבלתי פוסקות שהתחוללו בארץ. למעשה, מאז 1948, כאשר נרצח ברחובות בוגוטה מנהיג השמאל גייטן, יש בקולומביה מצב חירום כאשר הצבא שולט ישירות או דואג לכך שהגנרלים יעמדו תמיד מאחורי כס הנשיאות. תנועות הגרילה חתמו לפני שנתיים על הסכם להפסקת האש, אולם בחודשים האחרונים פרצה שוב המלחמה בינם לבין השלטון.

יש היום בקולומביה תנועות גרילה רבות. ארגון החשוב ביותר הוא: „M־19" שמנהיגו, חיימה בטמן, נהרג בתאונת מטוס בנסיבות מסתוריות ורבים ממנהיגיו נרצחו בשנה האחרונה. המבצע הגדול והראוותני ביותר של „M־19" היה כאשר התקיפו אנשיו בפברואר '86 את משכן בית המשפט העליון בבוגוטה, ולקחו את נשיא בית המשפט ואת רוב השופטים כבני ערובה. הצבא, שהקיף את הבנין עם 4000 חיילים, טנקים, חיילים ומסוקים, פרצו לתוכו. לאחר התשתלטות על הבניין הואשמו אנשי המחתרת במותם של בני־ערובה רבים ובהשמדת אלפי מסמכים שנגעו בעיקר לסחר בסמים ולקשרים של סוחרי הסמים עם השלטון והצבא.

התנועה השנייה בגודלה ווזא הארגון המכונה עצמו: „הכוחות המזוינים המהפכניים של קולומביה (פארק)" שאינו אלא הזרוע הצבאית של המפלגה הקומוניסטית הקולומביינית.

התנועה השלישית היא: „צבא השחרור הקולומביייני".

בתקופתו של הנשיא הקודם בטנקור נחתם עם תנועות הגרילה ההסכם הראשון להפסקת אש, מאז החלה מלחמת האזרחים בקולמביה. אולם מאז שהופסקו הקרבות, פקד גל של אלימות את הארץ וגופים חשאיים, הפועלים בחסות הצבא והמשטרה, חיסלו באופן שיטתי מאות מאנשי השמאל. רבים מעיתונאי קולומביה, בעיקר אלה שפרסמו מידע על הקשר החדוק שבין סוחרי הסמים, הצבא, המשטרה וגם תנועות הגרילה, נהרגו אף הם. אחרים נאלצו להגר ומצפים לעת שיוחלף שלטון הגנרלים אשר שולט בארץ למעשה. הנשיא הנוכחי, ברקו, מתקשה להשליט סדר, כאשר ידוע לכל שהשלטון האמיתי לא נמצא בידיו, אלא בידי הקואליציה של הגנרלים, בעלי האחוזות ובני בריתם, סוחרי הסמים הגדולים.

● יהודה צור

הגשם בפואבלו ויחו

הגשם החזק שירד על הפינקה של פואבלו ויחו והסרית הקולנדוניה שרעו שם, הזכירו תמונה ישנה של ציור קלסי, כמו גלויות פרסומת מהרי האלפים, אבל הצוקים החשופים ממול ועצי האקליפטוס שליד הנחל הרגו מהרי אירופה. הגשם פרש מסך דק של עצב, כמו כל גשם שיורד על אחו ירוק ופוגש נער קטן הנוהג בזוג פרות אל המרעה שלמטה בבקעה.

שרגה עלתה אל הבית עם כד החלב הגדול על האשה. היא הרתיח את החלב ותעשה ממנו גבינת אלכרים שמחירה בסאן־מארטין נפלא מזהב. בעלה, דון אלברטו, שבא הטוב מהמרעה, התיישב לשוחח עמנו במטבח, ליד אש העץ הישן. לדון אלברטו כובע לבד ופונצ'ו לבן עם פסים שחורים שכבר ראה ימים יפים מאלו. הפינקה של פואבלו ויחו ניצבת בדיוק מול המקום בו דרך האבן שסלל האנשים עולה ומתפתלת בעלייה חדה ותלולה ובני האדם שורקים לשיירת הפרידות העולות אל החווה שלמעלה בהר. עוד מעט יחזרו הגברים מן העיר ויפרקו את העגלות הסחורה משיירת הפרידות, והשמש תשקע מעבר לרכס והחושך יירד על הארץ והפינקה של פואבלו ויחו תשקע בשלווה של בעלי בית שזה עתה לעשו עבודתם והם מכינים עצמם לשינה.

שמואל בונים

חמישה ימים בלנינגרד

הלילות הלבנים של לנינגרד בחודש יוני. רבות נכתב על כך בסיפרות הרוסית בכל הזמנים. אור יום בחצות ורומנטיקה. פיוטר הגדול הניח את אבן־הפינה לעיר פטרבורג ב־1703. במלחמת העולם הראשונה נזרק מן השם ה„בורג" הטוטוני והוחלף, מתוך רגשות לאומיים, ב„גרד" הסלבי, וכך הייתה פטרבורג לפטרוגרד. ולאחר מהפכת אוקטובר – ללנינגרד.

אותה נתקל בפיוטר על כל צעד ושעל. אם בדמות ארמון, או מבצר, או פסל, או כנסייה. הוא הקים לעצמו שם־עולם. ובצדק. מורת־הדרך שלנו אינה מפסיקה להאדיר ולשבח את הצאר, שפתח את רוסיה בפני אירופה, שהביא אליה את תרבות העולם המערבי, שבנה וביצר ופיתח, וחפר תעלות (ונציה של הצפון) והקים צי־אוניות, וניצח את השבדים... והכל במו ידיו. אין מזכירים, למשל, את מאות אלפי האיכרים, שגויסו לעבודות־כפייה ומצאו את מותם בביצות שעליהן הוקמה העיר. מראים לך את המונומנטלי, האכרים שייכים ליום־יום האפור.

עיר יפה היא לנינגרד. בייחוד, כמו גם מוסקבה, בחלקיה העתיקים. הרחוב המרכזי הוא „הנייבסקי־פרוספקט", בשמציקין, הפקידון מסיפורו של גוגול, „האדרת", היה מהלך בו. (ועכשיו – גם אני) בניינים רבים ברחוב – נשמרה צורתם המקורית. כמו, למשל, גסטיני דבור, המוזכר בספרות, שבו היו סוחרים עשירים שותים ורוקדים (הרבה) ומקנחים ב„בלוני". ארמונו של הנסיך יוסופוב, בו נרצח רספוטין. הכנסייה המפוארת „הצלת דם" הוקמה במקום, שבו ניגר על המרצפת דמו של אלכסנדר השני. הרבה היסטוריה והרבה דם.

חולפים על פני מנזר עתיק ומורת־הדרך מסבירה – „סמולני", בלי לציין שהיה זה מקום מושבו של הוועד הבולשביקי, ומכאן יצאו לכבוש את ארמון החורף. במורד הנהר ניצבה – אוניית המלחמה „אורורה", שתותחיה ירו על הארמון. ארמון החורף הוא המוזיאון הגדול „הרמיטז'". קטרינה הגדולה ריכזה בו אוסף עשיר של יצירות־אמנות. קטרינה אמרה, לדברי מורת הדרך, „רק אני והעכברים יודעים על הנעשה בין קירות אלה". כנראה שצדקה, בהתחשב בחיבתה הרבה ללובשי מדים.

בכנסייה שבמבצר „פטרופבלובסקי" קבורים הצארים. חוץ מניקולאי השני, שלא זכה לכך. בבית־הסוהר, שהיה במבצר, ישבו גם דוסטויבסקי וגם גורקי על פעילות פוליטית. ארמונות, כנסיות, מנזרים מפארים את העיר. בנייני מגורים רבי־קומות נבנו בה לאחר המלחמה. אבל 40% מהתושבים עדיין גרים בדירות משותפות. מי שהכסף מצוי בכיסו, יכול לקנות דירה בבניין קואופרטיבי, אבל רוב התושבים גרים בבתים ממשלתיים שהם זולים (שכר דירה – 4% מן המשכורת), אבל תנאי הדיור גרועים.

במלחמת העולם השנייה עמדו תושבי העיר ומגיניה בגבורה, במצור שנמשך 900 יום. ברעב, מגפות, קור, ללא חשמל וללא מים החזיקה העיר מעמד. היטלר מיהר להדפיס הזמנות לחגיגת הניצחון לכיבוש העיר שתתקיים, כך כתוב בהזמנה, במלון אסטוריה שבעיר. בבית־הקברות פיסקרובסקי טמונים בקברי אחים מיליון הרוגי המלחמה (650 אלף מתו ברעב). ההריסות שופצו ורק צילומים במוזיאון הגבורה מספרים על סובלם של התושבים. בין צילומים של הרס, בני־אדם מזי רעב, גוויות מוטלות בשלג, יש גם צילומים של הצגות תיאטרון מזמן המצור.

היום שוב עומדת לנינגרד בתפארתה – ארמונות, פסלים, גשרים ותיאטראות ברמה אמנותית מעוררת קינאה. התיאטרון החדשני המצוין „אסטרדה" שוכן בבניין, שהיה מקום מגורים של בכירי המפלגה. בזמנו של סטלין הוצאו רובם להורג. ועל קירות הבית פרוטומות של אותם דיירים, מנהל התיאטרון קורא בשמותיהם.

כחולים וצהובים

בחירות פטריוטיות

תיאור מערכת הבחירות בעיירה קטנה קטנה, בידי צ'רלס דיקנס, ברבע השני של המאה הקודמת, איננו פחות דרמטי, מאשר תיאור „משחקי המלחמה", שמנהל המערך בימים אלה נגד הליכוד, ולהיפך. בכל רף ודף של „מועדון הפיקויקים", בתרגומו של ת.י. טביוב (טברסקי, ת"א, 1947) שותים חברי המועדון פונץ' חם ואוכלים אפרוחים צלויים.

הארון פיקויק לא התרגש ממערכת הבחירות, כמוהו כצ'רלס דיקנס: „ישנם עשרים איש, שידיהם רוחצו יפה־יפה, כדי שתתקע להם כף בחיבה ואהבת הבריות, ושישה תינוקות נשואים בזרועות אימותיהם, שעליך להחליק בידך את ראשיהם ולשאול לשמותיהם. שים לבך בייחוד לילדים, אומר סוכן הבחירות למועמד. דבר זה עושה תמיד רושם כביר.

„אני אשתדל, השיב הארון הנכבד שמואל סלומקי.

ואולי, אם אפשר, ארוני היקר והנכבד, הוסיף הסוכן הגוץ, הזהיר והפיקח, אילו היית יכול, אינני אומר כי זה נחוץ והכרחי, אבל אילו הואלת לנשק את אחד הפעוטות הללו, זה היה עושה רושם אדיר וחזק מאוד על ההמון הגדול".

זאת ועוד: „במשך כל עת הבחירות, הייתה העיר שרויה במצב של התרגשות קדחתנית, הכל נעשה באופן היותר מרווח והיותר נעים. משקאות חריפים ומעוררים נמכרו בזול גדול בכל בתי־המשתה, וקרונות עם משקאות מרגיעים עברו בכל הרחובות, לרווחתם ולתועלתם של אותם הבוחרים, שתקפה אותם סחרחורת־הראש, מחלה אפידמית, ששררה בין בעלי זכות הבחירה במידה מרובה באותה עת מלחמת הבחירות, ותחת השפעתה המוחלטת היו מוטלים על המרצפת במצב של העדר־הרגשה מוחלט".

מתוך רשימותיו המדויקות של מר פיקויק, גיבור הסיפור, למד צ'רלס דיקנס, כי כל אחד מתושבי אותה עיירה אנגלית, ראה חובה מוסרית לעצמו לדבוק, בגוף ובנפש, באחד משני המחנות הצורריים, מחנה „הכחולים" ומחנה „הצהובים". „הכחולים" השתמשו בכל שעת־כושר, כדי להתנגד ל„צהובים", וה„צהובים" לא החמיצו שום הזדמנות, כדי להתנגד ל„כחולים". המוצא מזה היה, שבכל פעם ובכל מקום, שנפגשו „הכחולים" עם „הצהובים" באסיפות פומביות, בישיבות העירייה, או בשוק, התחוללו ביניהם דברי־ריב. במצב מתמיד של פולמוס כזה, מובן מאליו הוא, שכל דבר קטן הפך בעיירה לשאלה מפלגתית שנויה במחלוקת. אם הציעו „הצהובים" לחדש את גג הזכוכית שמעל לגג, בשוק, ערכו מיד „הכחולים" אסיפות פומביות, והן ביטלו את ההצעה.

מובן מאליו, שאי־אפשר למפלגות כבירות ותקיפות כאלה, בלי כלי־ביטוי מוחדים, כלומר, עיתונים, שהם שופרן ובאי־כוחן. שם היו שניים — „אטנסוויל גזט" ו„אטנסוויל אינדיפנדנט". הראשון נלחם בעד עיקריהם של „הכחולים", והשני תמך בקנאה עזה ב„צהובים". יפים ונהדרים היו שני העיתונים הללו, אילו מאמרים ראשיים מצוינים, ואילו מאמרי פולמוס חריפים. „הגזט", זה העיתון הנתעב, „האינדיפנדנט", זה העיתון השפל, ביטויים נמלצים אלה היו משתפכים בכל יום על עמודי שני העיתונים, והיו מעוררים בליבות הקוראים רגשי עונג כבירים, או התמרמרות אין־קץ, הכל לפי נטיית־הלב המפלגתית.

„הגזט" הזהיר מדי יום את הבוחרים, כי לא רק עיני אנגליה, אלא עיני כל העולם הנאור נשואות אליהם. „האינדיפנדנט" דרש יום־יום בכל תוקף מן התושבים לספק תשובה ברורה לשאלה: „אם הם עדיין אותם בוחרים נאמנים, ישרים, בלתי־משוחדים, כפי שהיו נודעים לתהילה מאז ומעולם, או שנהפכו לכלי יוצר נבזה, לעבדים שפלים, נכנעים וחנפים, שאינם ראויים לשם אנגלים ולא לברכותיה של החירות המדינית?"

נאומיהם של שני המועמדים לבחירות אף שהיו שונים מאוד מכל הבחינות, בכל זאת היה בהם צד שווה אחד: שניהם פיזרו תהילות משובחות לבוחרים. כל אחד מהם הביע דעתו, מתוך הכרה פנימית, כי מעולם לא היה עלי־אדמות ציבור אנשים יותר חופשים, נאורים, פטריוטים, יותר נדיבי־רוח, יותר נקיי־כפיים ושונאי־בצע מאותם שהבטיחו לתת לו את קולותיהם. וכל אחד משניהם הביע את דעתו, ברמזים שקופים למדי, כי הבוחרים של הצד שכנגד הם בעלי מומים רוחניים ומוסריים, שיכורים, מנוולים, מטומטמי־מוח, שאינם מוכשרים ומסוגלים כלל להבין ולמלא כהוגן את החובות החשובות, שהוטלו עליהם. שניהם אמרו, כי האמנות, התעשייה, המסחר, וכל מה שיועיל להפרחתה של העיירה, יקר לליבם מכל חמודות־התבל. וכל אחד משניהם הגיד בפה מלא, כי סמוך ליבו ובטוח, שהוא יהיה הנבחר, הוא ולא אחר.

„עוד ביום האחרון של הבחירות נשאר מספר ידוע של בוחרים, שהתמהמהו ופקפקו למי יתנו את קולותיהם. אלה היו אנשים בעלי חשבון ועמקי בינה, שלא באו עדיין לידי הוכחה והכרה והחלטה על טענותיהן ונימוקיהן של אף אחת משתי המפלגות, אך שהירבו לשאת וליתן עם המנהיגים של כל אחת ואחת ואולם, שעה אחת לפני נעילת הבחירות, ביקש לו סוכן הבחירות של שמואל סלומקי, את הכבוד הגדול לראיין אותם האנשים המשכילים, הנדיבים והפטריוטים. הכבוד הזה ניתן לו. הנימוקים אשר ערך לפניהם היו קצרים מאוד, אבל מספיקים. האנשים הללו הלכו כולם לבית הבחירה וכאשר יצאו משם, יצא גם הארון שמואל סלומקי בעטרת נצחון".

אגב, „מועדון הפיקויקים", ספרו השני של דיקנס, נכתב על־פי הזמנתו של המאייר האנגלי המהולל באותם ימים, סיימור, שהציע לדיקנס בן ה־24 לכתוב את הטקסטים לציוריו. הספר הופיע פרקים־פרקים בעיתונות, וב־1837 יצא לאור. באותה שנה נעשה דיקנס מפורסם. מקץ שנה ראה אור ספרו „אוליבר טוויסט", המתאר את החיים במשכנות העוני של ערי אנגליה.

ילדותו של דיקנס היתה רחוקה משמחה ומאושרת, אך קצרה מדי. כהגיעו לגיל עשר נחבש אביו בבית־הסוהר, בעוון אי־תשלום חובות. אמו נאבקה עם הדלות, ללא הצלחה. עד מהרה אנוסה היתה לחפש גם היא מחסה בבניין בית־הסוהר. הנער, שנותר לבדו, נאלץ להיאבק על קיומו בחברה נטולת־רחמים. דרכו הוליכה אותו מבית־חרושת למשחת־נעליים, דרך לשכת עורך־דין, ועד לרישום סטנוגרמות בבית־המחוקקים. בהיותו בן 9 היה לחבר מערכת העיתון „טרו־סאון" ושנתיים לאחר מכן עבר למערכת העיתון „מורנינג כרוניקל".

כידוע, „מועדון הפיקויקים", איננו החשוב מבין ספריו. החשוב ביותר הוא, לפחות לדעת דיקנס עצמו, ספרו האוטוביוגרפי בחלקו „דויד קופרפילד". אך „מועדון הפיקויקים" הוא, ללא ספק, העליז מבין ספריו של דיקנס.

● יצחק שור

חיה יוסף

עוגיות משהו־משהו

יד לפה

שמתם לב, שאני לא נותנת (כמעט) מרשמי עוגות? למה לא? כי אני לא מצליחה לאפות. לא הולך לי. רוב העוגות שניסיתי לאפות נפלו: בקושי גם יכולתי להשתמש בהן כפירורים מתוקים, שמהם אפשר להכין — בתוספת חמאה ושוקולדה ואגוזים טחונים — עוגיות קטנות. מעבר לכל יש לי „פרינציפ". אני רק מוסרת מתכונים שאני בעצמי ניסיתי, בישלתי ואכלתי. אז הפעם קיבלתי מרשם משושנה שגרה בעין הוד. הכנתי את העוגיות שלה, וחבל שלא תנסו גם אתם, כי הן באמת משהו מיוחד, ואם אני הצלחתי להכין אותן — כל אחד יצליח.

לוקחים: חבילת קמח תופח (350 גר'), 2 ביצים, כוס שמן, ¾ כוס סוכר, קצת מלח, חצי כפית הל טוב (אפשר לקנות כאבקה, אך טוב יותר לכתוש גרעיני הל בבית, ¼ כפית זנגביל (ג'ינג'ר), ¼ כפית קינמון טחון, 2 כפות חלב. לערבב הכל ביחד, במקרה שצריך — להוסיף קמח, עד שהבצק משתחרר נקי מן האצבעות. לגלגל בצורת אצבעות של כ־4 ס"מ או צורת מטבע. להניח על תבנית אפייה משומנת, ללחוץ על העוגיה שתהיה שטוחה ולאפות בחום בינוני עד שמתקבל צבע צהוב כהה. צריך להיזהר שלא יישרפו, כי הן מוכנות מהר מאוד.

בצבעוניים של „טופר"

יפים בכל בגד

אופנה

מה באמת צריך עוד, אם אתם בני פחות מעשרים? יפים, בריאים ולא מפחדים משמש ולא מחום הקיץ שלנו? שני הצעירים לובשים את הבגדים הקלילים והצבעוניים של חברת „טופר", אך תאמינו לי, הם היו יפים בכל בגד (וגם בלי בגדים).

שקרי סוף העונה

קנייה נבונה

במקום שיתחילו במ־כירות סוף העונה באמת בסוף העונה, כלומר בימים האחרונים של חודש אוגוסט ותחילת חודש ספטמבר — רוב החנויות מתחילות כך כבר בחודשים יוני ויולי. ברוב ארצות אירופה, ונדמה לי שגם בארצות־הברית, צריך רשיון כדי להתחיל במכירה מוזלת: סוף העונה, מכירת חיסול ומכירה מוזלת חד־פעמית.

אצלנו אין חוק כזה. חנות או מפעל מתחילים לפי רצונם את המכירה. אין גם פיקוח, אם מחיר המוצרים המוזלים היה ב־20 או ב־50 או אפילו ב־60 אחוז גבוה יותר. יש תעשייה שלימה, המכינה ביגוד לקראת „מכירת סוף העונה" וקשה מאוד לבדוק. מצאתי בבוטיק בעל־שם בגדים מוכרים, ואחרי בדיקה יסודית מצאתי שהבגדים אינם באותה איכות כמו אלה שנמכרו לפני מכירת סוף העונה.

יש גם שקרים של ממש, כגון: בתחילת העונה קניתי לעצמי סנדלים במחיר של 69 ש"ח. השבוע ראיתי אותם הסנדלים בחלון הראווה של החנות, וכתוב: מחיר לפני המכירה: 89 ש"ח, מחיר של היום: 49 ש"ח.

כל חנות המכבדת את עצמה אינה מורידה את התווית בה נקוב המחיר, ורק רושמת לידו את אחוז ההנחה. ככל שהחנות יוקרתית יותר, היא שומרת על הגינות וטיב מעולה של הסחורה בכל תנאי מכירה. אסור לשכוח, שכל פריט שנרכש במכירת סוף העונה אינו ניתן להחלפה, אפילו הפריט פגום.

ללמוד היסטוריה בעזרת פסלים

מאחורי הקלעים

השבוע יצא ספר מיוחד במינו, והוא מקשט את רוב חנויות הספרים: כל עבודותיה של הפסלת בתיה לישנסקי. (ההו־צאה לאור: משרד הביטחון. ערכה והביאה לדפוס: אריאלה אפשטיין). רוב עבודותיה של הפסלת מוכרות היטב בציבור. בחלקן הגדול הן מקשטות מוסדות ציבוריים, אנדרטות המוצבות בכל חלקי הארץ, כגון: חולדה, כפר יהושע, בית קשת, ומקומות רבים אחרים.

בתיה לישנסקי בעבודה 1985

חברתה הטובה של בתיה, אספה את כל עבודותיה של בתיה, וסידרה אותן לפי תאריכים — החל מפסלי בני משפחתה של בתיה, האב, האם, ושלוש האחיות שנשארו בחיים — אחר ששלושה אחים ובת אחת של משפחת לישנסקי נפטרו בילדותם המוקדמת. האחיות: שרה, שבכבר נפטרה בשנת 1924 והייתה בת 40 במותה, רחל ינאית בן־צבי, שעד יום מותה בשנת 1979, הייתה פעלתנית גדולה בזכות עצמה ורעייתו של נשיאה השני של מדינת ישראל. אחרי מות בן־צבי, בשנת 1963 המשיכה רחל בפעילותה הרבה בשטחי החינוך וההתיישבות, ובראש דאגתה הייתה אחותה הקטנה, בתיה. האחות השלישית, ד"ר תמר שוי, רופאה שמילאה את חובתה כרופאה בבית־החולים הדסה בירושלים, רכבה על גבו של סוס בין יישובי הגליל, כדי לתת סיוע רפואי לערבים וליהודים.

ליד הפסלים וציורי דיוקנאותיהם של בני משפחתה, רשמה אריאלה את תולדות חייהם וחיי התקופה שבה חיו ופעלו. בספר כונסו יצירותיה של בתיה ב־65 השנים האחרונות: 213 מפסליה, לרבות 12 אנדרטות, שהקימה בכל רחבי הארץ: כמאה דיוקנאות, כמחציתם של אבות תנועת העבודה הישראלית. כל הדמויות מלוות בסיפור חיי המופת שלהם.

באוסף החומר האותנטי, בעזרה אריאלה בשמעון רובינשטיין, חוקר תולדות היישוב ואיש „יד בן־צבי". בלעדיו, לדבריה, לא הייתה יכולה להגשים את חלומה: ספר המכיל את כל יצירותיה של בתיה, מסודר בסדר כרונולוגי, בתוספת מילות הסבר היסטוריות ואישיות.

שנתיים וחצי עסקה אריאלה אך ורק בחיפוש ובסידור החומר, וברישום מילות הלוואי. מי עושה עבודה כה גדולה לא לשם רווח, אלא אך ורק מתוך אהבה והערצה אין־סופית לחברה האמנית? כותבת אריאלה בספר: „ברצוני להורות לבתיה לישנסקי על הזכות שניתנה לי לעבוד במחיצתה ולקבץ את עבודתה בספר זה. התוודענו זו לזו לפני 15 שנה. מאז נקשרה בינינו ידידות עמוקה ומיוחדת, אשר עוררה בי צורך פנימי עמוק ותחושת־חובה להוציא לאור את מכלול פסליה, לא רק למען שוחרי האמנות אלא, בעיקר, כדי להנחיל לדור הצעיר אהבה לאמנות של בתיה, השזורה בקורות עמנו במחצית הראשונה של מאה זו".

אריאלה אפשטיין, ילידת תל־אביב, סיימה את לימודיה כארכיטקטית בחיפה ועבדה עם טובי הארכיטקטים בארץ: רכטר, שרון, גבירצמן, נאדלר, פרלשטיין ועוד אחרים. בתי־מלון, בתי־ספר, וילות ובניינים ציבוריים רבים נושאים את חותמה האישי. שאלתי את אריאלה, מדוע כל־כך הרבה פעמים החליפה את מקום עבודתה? אריאלה ענתה: אינני בן אדם שיגרתי, ונמשכתי תמיד לאתגרים חדשים. אחרי כל לידה (שלושה ילדים: בן, היום רופא ומוסיקאי, בת אחת ציירת ובת שנייה מוסיקאית,) עברה לעבוד במחיצתו של ארכיטקט אחר. אחרי מות ידיד יקר, רצתה ללמוד פיסול

היא אהבה תמיד את פסליה של בתיה לישנסקי והתקשרה אליה. היא ביקשה שתלמד אותה ותעזור לה במשימתה. בתיה הסכימה, ומן הרגע ששתי הנשים נפגשו, בתיה ילידת 1900 ואריאלה ילידת 1933, נקשרו יחסי ידידות עמוקים ביניהן. בשנת 1983 חלתה בתיה ואריאלה לקחה אותה מדירת הסטודיו שלה לדירתה שלה, כדי לטפל בה. אחיותיה של בתיה, רחל ותמר, ביקשו מאריאלה, לא לעזוב את בתיה ולטפל בה כי ידעו שאחרי מותן, בתיה תישאר בודדה לחלוטין.

אומרת אריאלה: לא רק המחויבות הזאת קושרת את חיי בחייה של בתיה. אני מעריצה אותה. לטפל ולדאוג לה זאת חובה, מתוך הערצה וחיבה עמוקה לבן־אדם ואמן: בתיה לישנסקי. היום בתיה, היא חלק טבעי ממשפחת אפשטיין. הוריה ילדיה ונכדיה של אריאלה אינם חושבים אף לרגע, שבתיה „שתולה, במשפחה כנטע זר". היא שייכת למשפחה. סיפרן של בתיה ואריאלה הוא תוצאה של קשרי ידידות מופלאים של שתי נשים מיוחדות. ספר שכדאי לרכוש.

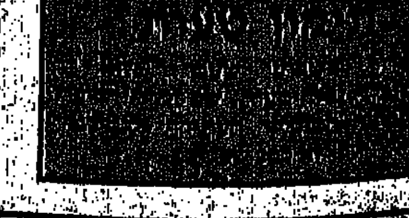

אז מה אם הם קיבוצניקים?

מה לא!

כל הכבוד לכל צעירה ולכל צעיר, שמוכנים לממן את לימודיהם או נסיעה לחוץ־לארץ, בע־בודת־כפיים. המראה של מודעות בעלות „פרנזים," המודיעות לקהל המעוניינים את מס' הטלפון, מעניינות ביותר. צעירים מחפשים עבודה בניקוי חדרי מדרגות, משק־בית, גינון, זיפות גגות, צבע, נגרות ושמרטפים.

אבל, יש משהו חדש צורם במודעות האלה. פתאום יש בנוסח משהו שעד עכשיו התביישו להודות בו: קיבוצניקית או קיבוצניק, מחפש עבודה. מה יש לקיבוצניק (מילי), שאין לכל צעיר או צעירה אחר/ת? בשכונה שלי אפילו קראתי: קיבוצניקית אחראית מוכנה לעבוד במשק־בית, עבור לינה ואוכל.

חבר'ה, עזבתם את הקיבוץ, זה עניינכם. אבל אתם מנפנפים בדגל של חינוך טוב, אחריות ומוסר שקיבלתם בקיבוץ, כדי להשתלב בשוק העבודה השחורה בעיר. אחרי שתוכיחו שאתם בסדר, יקבלו אתכם לעבודה גם בלי תווית הקיבוצניק.

פנינים בעפר

יפו היתה בעבר עיר מפוארת ועתה היא פרבר עוני של תל־אביב. בתים נהרסים ומשחיתים ערכים ארכיטקטוניים יחידים במינם.
איזבל מרטין ולאון גנייבה, שני אמנים שאיכפת להם, מנסים לפקוח את העיניים, לחשוף את היופי ולעצור את החורבן. פרי מכחולם, בתערוכה במרכז התרבות הערבי ביפו

מאת אילן שיינפלד

השבוע נפתחה במרכז התרבות הערבי של יפו, המסונף לראביטה, האגודה הנבחרת של ערביי יפו, תערוכת ציורים מיוחדת במינה. בתערוכה זו מציגים הארכיטקט־הצייר ליאון גנייבה והציירת איזבל מרטין, שניהם תושבי צרפת, מאה וארבע עבודות אמנות בשמן ובפחם, שנושאן הוא סגנונות הבנייה השונים של העיר יפו.

ייחודה של התערוכה אינו רק בנושאה, אלא גם במיקומה, ארגונה ויזמונה: הראביטה, האגודה של ערביי יפו, הוקמה בשנת 1979, ככל שהלכו ותכפו הדיבורים על ייהוד יפו. בבחירות לאגודה משתתפים כל ערביי יפו שמעל גיל שמונה־עשרה, הבוחרים בתשעה חברים. חברים אלה ממונים מטעמם על אותם תחומים שעיריית תל־אביב ומדינת ישראל אינן מטפלות בהם, לדעתם, כיאות: חינוך, שיקום, השכלה, תרבות ועוד. המרכז התרבותי, שהתערוכה חונכת למעשה את בניינו החדש, ברחוב יפת, הוא חלק מהתארגנות זו. מן ההתעוררות של ערביי יפו.

בין פעילויותיו הענפות של המרכז לתרבות, התקיימו כבר ערב סיום לימודים לשמיניסטים של יפו, חוגים של שיעורי עזר לתלמידי כיתות א־ג', שיורחבו ויועמקו בשנת הלימודים הבאה, הקרנת סרטים כמו 'תעודת מעבר' של משראווי, העוסקים בזהות הלאומית של ערביי ישראל, כמו כן, מחנה עבודה בינלאומי, שבקרוב יתקיים בפעם השמינית במספר, ובמהלכו יתארחו ביפו מתנדבים מארצות אירופה, ועימה גם מתנדבים יהודיים, שיעסקו בעבודות גינון ושיקום בתים של משפחות נזקקות.

המתנדבים מופנים ליפו על־ידי המרכז לארגונים 'לא' ממשלתיים שליד האו"ם. כל פעילויותיו של מרכז התרבות הן בהתנדבות ובלא תמיכה של מוסדות עירוניים, לפי שאלה רואים בכל התארגנות מקומית של ערביי יפו בגדר 'פעילות לאומנית'. בימים אלה, כל רצון של התושבים לשפר את תנאי־חייהם בעירם, בניגוד לתוכניות להפוך את יפו למרכז תיירות נקי מדיירים ערביים ומערבים בכלל (ועיין ערך 'מדרון יפו'), נחשב להבעת רעיונות לאומניים.

יפו בצל האינתיפאדה

האחראי על התערוכה, הוא אנדרה מזאוי, עוזר מחקר בחוג לסוציולוגיה באוניברסיטת תל־אביב, שיתחיל בשנה הבאה לימודי דוקטורט בתחום הסוציולוגיה של החינוך. ביפו הוא מכהן כראש יחידת המחקר של מרכז התרבות הערבי. "התערוכה היא יוזמת היחידה למחקר, והכנתה נמשכת כבר מחודש מרץ. רצינו להביא לידיעת הציבור המקומי והרחב את הייחודי לעיר זו מבחינה היסטורית ומבחינת מורשת הבנייה המקומית. מצער שהמוטיבאציה לכך באה על הקע של הריסת בתים והסרת אבתנה הנעשית על־ידי גורמים עירוניים כבר במשך ארבעים שנה, ואשר פגעה פגיעה שאינה ניתנת לתיקון בתשתית העיר. יפו היתה עיר מרכזית, כיום היא רובע עוני הדרומי של תל־אביב. בשל שיקולים שאינם מתחום הארכיטקטורה, הרסו כאן עיר שלמה, ושינו את מאפייניה ללא הכר."

אנדרה מזאוי מקפיד על ניסוחיו. אך כאשר שומעים כיצד הרסו קבלני־הריסה את קיר הכוהבר של הכניסה האנגליקנית, ואחר־מכרו את אבניו אבן־לאבן, במחיר שלושה דולר האבן, או כאשר מתגלה לך שחלקי בתים, כמו טורגים מעוטרים, שערים מיוחדים, אריחי חלונות ומרצפות צבעוניות, נעקרו מבתיהם של ערביי יפו ושובצו

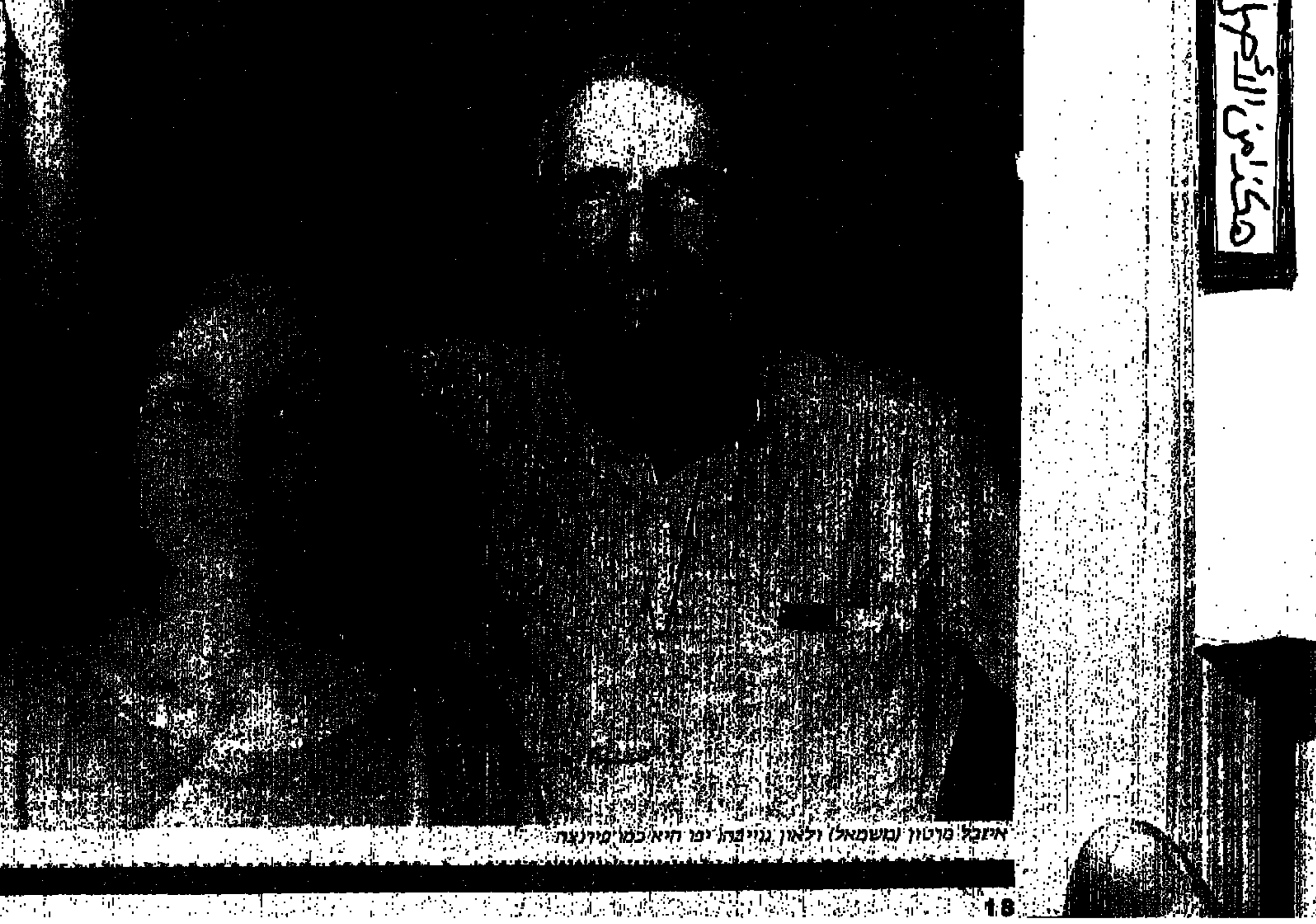

איזבל מרטין (משמאל) ולאון גנייבה: יפו היא כמו פירנצה

לאון גנייבה

איזבל מרטין

[...]נתי יהודים טובים בהתנחלויות מעבר לקו הירוק — אתה מבין שאנדרי מזאוי מוכרח להישאר דיפלומט. אבל התערוכה צועקת [...]

"לכל דבר יש קשר עם כל דבר במדינה הזו. ההתעוררות ביפו [...]כשלהי שנות השבעים ובתחילת שנות השמונים. גם הראביטה, [...] על־עדתי, ציבורי ונבחר, הוקמה רק בשנת 1979. זה מקביל גם [...] מאסיבית של מספר התלמידים בבתי־הספר. כמובן, [...] נחשפים דרך הטלוויזיה והתקשורת למה שנעשה במקומות [...] בארץ. אבל מה שהכי עורר את התושבים, על רקע [...] האינתיפאדה, הן התבטאויותיהם של אישי־ציבור על תכניות [...] של תושבי יפו הערבים."

"התושבים נאחזים בציפורניים באדמה זו. הממסר יצטרך לנקוט [...] ברוטאליים ודראסטיים, כדי לגרום לאנשים לצאת מפה. [...] שהתערוכה היא חלק מן ההתעוררות, כשאתה קם יום אחד, שם [...] לקירות הבתים, לקשת מעל חלון, ונותן לזה משמעות מסוימת, אתה בעצם משתמש בזכרונות, כדי לקשור עצמך מחדש לעיר בה גדלת, להיסטוריה המקומית. זאת, כדי לשקם עצמך מבחינה [...], מבחינת התדמית האישית ומבחינת שאיפותיך לחיים."

היופי טמון בערימות־זבל

שני האמנים הם מאהביה של יפו, לא אנשים פוליטיים. הם אינם יהודים, ואינם חייבים דבר לאיש כאן, לא ליהודים, לא לערבים, משום כך מתקבלים דבריהם, דברי אהבה וכאב על [...] של יפו, כאמינים מאוד.

איזבל מרטין גדלה ביפו, בביתם של דיפלומאטים צרפתיים. היא התחנכה בבית־ספר בעיר, וכך למדה לאהוב אותה. בימים אלה היא כותבת את עבודת הדוקטוראט שלה בתחום הספרות הצרפתית באוניברסיטת סורבון בפאריס. ליאון גנייבה הוא אדריכלו של חבית [...] ברחוב הירקון בתל־אביב, הידוע בכינוי הלא־מחמיא, [...] המשוגע, ואשר נבנה בהשראה של גאודי, מראשוני [...] המודרניזם. ליאון הוא איש בסוף־שער, בן חמישים, [...] את הבית, לפני שמונה שנים, התאהב ביפו, והוא שב [...] שנה, מבסיס מושבו בפאריז, כדי לצייר. חבריו החמים על יפו מולידים סיפורים על מאהב בעל־טעם, המתעקש לאהוב [...] נאה, שהכל רואים בה פרוצה מזדקנת.

"יפו" האדריכלות של איזור השרון מצוי ביפו. חיפה וירושלים זה כבר משהו אחר. יפו היתה פעם עיר נמל, מקום של כניסה לארץ. כניסה פיזית, אך גם כניסה תרבותית. יפו היא כמו מוזיאון לארכיטקטורה ים־תיכונית. יש בה סגנונות־בנייה שלא מוצאים במקומות אחרים."

"הארכיטקטים אצלכם עובדים מתוך מאגאזינים. אין להם ברירה תרבותית. אבל מן החוץ אפשר להסתכל על תרבות אחרת ועל מקום כמו יפו בעיניים פקוחות יותר. האמת היא, שאפילו אני לא האמנתי שיש כל־כך הרבה דברים שהכרחי לשמר ביפו, עד שהתחלתי לצייר. יפו היא עיר כמו פירנצה. הרי נוסעים שבאו הנה לפני שמונים ומאה שנים העידו, שזו העיר היפה ביותר שפגשו במזרח התיכון. תרע, שזה הזמן האחרון ביותר לפקוח עיניים ולראות שיש כאן משהו יחיד בעולם. אין עוד עיר כזו בעולם כולו. אז אני, עם הכוח הקטן שלי, מנסה לפקוח כמה עיניים."

"בבית, בתל־אביב, באו כמה אנשים לראות את הציורים שלי. הם התפעלו ושאלו איפה זה. אמרתי להם, זה חצי קילומטר מהבית שלך. אתה רץ ליפו העתיקה, אבל בעיניים סגורות. לא רוצה לראות. אתה יודע איזה ארמונות מתחבאים פה תחת ערימות זבל? אתה יודע, שברחוב יפת יש קילומטר שלם של סגנון ארכיטקטוני עם ואריאציות בלי אף טעות אחת?"

ליאון גם רוגז כמו מאהב. "אתה הולך לעג'מי ומריח חרא. התפוצץ ביוב. אתה הולך לקצה השני, וגם שם התפוצץ ביוב. בירושלים זה לא קורה. לפחות שמו תשתית של ביוב. פה לא עושים כלום. הכל נרקב. הערימה הכי גדולה של זבל נמצאת בשפת הים, קילומטרים של זבל, מול הבית של השגריר הצרפתי. שמו את המזבלה של יפו."

"עכשיו הפרויקט שלהם, במקום ללכת עם האופי של העיר ולהשאיר כאו, עוד בקנה־מידה של בני־אדם, באמות־מידה הומאניות, זה לעשות כאן דברים גדולים לעשות מיפו המשך של החוף הגדול של תל־אביב. בית־החולים הצרפתי מיועד להריסה, עם חצי מרחוב יפת, ורחוב יפת הוא אחד מהרחובות שבחיים שלי עוד לא ראיתי כמותם. אם אתה רק מנקה אותו מהזבל, אתה מגלה. ואז אתה חושב שזה באמת חלק מונציה. אז קחו בחשבון שיש לכם פה מורשת, ושזה הזמן האחרון להצילה. אי־אפשר לחכות יותר."

(המשך מעמ' 9)

שפוט על פלסטין

אתה מודע לכך, שהאינתיפאדה מגבירה את כוחו של הליכוד לקראת הבחירות?

"כך זה היה בתחילת המאורעות, אבל עכשיו נראה לי שהמצב משתנה. אני לא יכול להבין איך הליכוד יכול לעלות עכשיו. הצרה, לדעתי, שבישראל קבע המערך את הכללים למשחק הפוליטי — בכך שקשר כל דבר לנושא 'הביטחון'. תנאי המשחק האלה טובים יותר לליכוד. המערך, שהעמיק כל־כך את תודעת הביטחון בישראל, בנה, למעשה, את הבסיס לשלטון הליכוד. רק בשנה האחרונה התחיל המערך לדבר על הסכנה הדמוגרפית, ועל כך שתהייה לנו מדינה דו־לאומית. אבל הוא התחיל לדבר על זה, בשעה שהימין התחיל לדבר על הטרנספר. השינוי במערך הוא מאוחר מדי, וקיימת הסכנה, שאחרי הליכוד — יבואו התחייה, צומת וכהנא.

"המערך מפתיע אותי, בכך שהוא עושה אחרת ממה שהוא מדבר. אם באמת הוא מתכוון לשלום ורוצה לעשות שלום עם הפלסטינים — ישנה אפשרות להגיע להידברות עם אש"ף. אבל הוא רואה בירדן את הפרטנר למשא־ומתן, כי לדעת המערך, הפלסטינים יעשו צרות למדינת ישראל, ולכן הוא מתנגד להקמת מדינה פלסטינית. אם הייתי ישראלי, הייתי שואל: מה ההבדל בין ירדן למדינה פלסטינית? מי אומר שחוסיין יישאר תמיד בשלטון? מדינה ערבית גדולה שתכלול את ירדן, הגדה המערבית ורצועת עזה — תסכן את ישראל פחות מאשר מדינה־פלסטינית קטנה? אלה ואלה ערבים!"

מה החשיבות שאתה מייחס למפלגות השמאל בישראל?

"השמאל בישראל לא תפס, עד עכשיו, את הסכנה האמיתית שבימין. אולי אם יעלה הימין לשלטון, יתחיל השמאל להילחם בו ממש. אנשי השמאל בישראל חיים עוד היום על־פי המציאות והסגנון של שנות ה־60: שנות הדמוקרטיה היפה, כאשר הכל נראה היה יפה וטוב, כאשר ישראל היתה הדמוקרטיה היחידה בים הדיקטטורי של המזרח התיכון. השמאל לא התגבר מהתמונה היפה של היותו בגיל שמונה־עשרה. הוא צריך לעבור ניתוח פלסטי — ניתוח קוסמטי כבר לא יועיל לו. השמאל הישראלי הוא שצריך היה לפעול ולעשות הכל לקידום הפתרון, אך עד היום הוא לא עשה דבר בצורה מספיק נחרצת."

איך אתה מתייחס להודעות ראש־הממשלה — כי האינתיפאדה הולכת ודועכת?

"הדיבורים האלה אינם משפיעים על האנשים העושים את האינתיפאדה בפועל. בדרך כלל זה צריך להשפיע על הקרדיט ועל האמינות של האיש שאומר אותם. ביחס לעובדות בשטח — אין לכך שום ביסוס. אם הישראלים קוראים מספיק ועוקבים אחר המתרחש בשטחים — ההצהרות האלה רק יפחיתו מאמינותו של ראש־הממשלה. אם הם אטומים למתרחש — אולי הוא יצליח בכך".

מה יוסף למסמך שהוציא באסם אבו־שריף, בדבר נכונותו למשא־ומתן ישיר עם ישראל?

"המסמך הזה הוא, למעשה, האוסף של כל ההחלטות של אש"ף במסמך אחד. הוא משקף את הרצון של אש"ף להגיע לשלום אמיתי עם ישראל, ואת העובדה שהוא אינו מעוניין להרוס את מדינת ישראל".

> ## המסמך
>
> **בסאם אבו־שריף**, פירסם מסמך ב"מידל איסט מירור" של ה־2.6.88, שבו הוא קורא למו"מ ישיר בין אש"ף לישראל. אבו־שריף היה במשך למעלה מעשר שנים דוברו העיקרי של ג'ורג' חבש, בחזית העממית לשחרור פלסטין. בעקבות עימות קשה, עבר למחנהו של ערפאת. ב־1972 כמעט נהרג בנסיון־התנקשות במשרדו בביירות, שעה שהתפוצצה בו חבילת תומר־נפץ. הוא איבד עין וכמה מאצבעות ידו. בפברואר השנה היה הרוח החיה מאחורי "ספינת המגורשים" של אש"ף. היום הוא דובר אש"ף ויועצו של ערפאת.

מדוע, אם כן, זה אינו מסמך רשמי?

"אבו־שריף הוא אדם הקרוב מאוד לערפאת. אם הישראלים והאמריקנים רוצים באמת במסמך רשמי — ילכו ויבקשו באופן רשמי. מסמך בלתי רשמי — הוא תשובה לגישושים בלתי רשמיים. לדעתי, המסמך הוא עמדתו הרשמית של אש"ף".

מהו הסיכוי לשמור על שלומו של אבו־שריף, לאחר שאבו־ג'יהאד כבר הבהיר שסופו יהיה כשל סרטאווי?

"ארה"ב לא הצליחה לשמור על חייו של קנדי, שהיה נשיאה. אם יש ארגון שמחליט שהוא רוצה להתנקש בחייו של איש מסוים — הוא יכול, בסופו של דבר, לעשות זאת. גם איש כמו רודף שיחליט זאת — ימצא לכך את הדרך. נכון, שזה אולי מסכן את חייו של אבו־שריף, אך זה לא מרתיע אותו מללכת בדרכו".

נאמר על הקרבות בביירות, בין ארגונו של אבו־מוסא לבין תומכי ערפאת, שהם בין השאר תוצאת המסמך הזה?

"זה לא נכון. הקרבות בביירות הם תוצאה של המצב הפנימי בלבנון. הפלסטינים נמצאים שם בין כל הכוחות השונים, הרוצים לעשות איזון ביניהם. לפעמים מוצאים הפלסטינים את עצמם עושים מלחמות שאינם רוצים בהן. כל אחד יודע, שלאבו־מוסא אין כל כוח — הוא הצליח בקרבות רק משום שסוריה עמדה מאחוריו".

אין לך אכזבה מכך, שמדינות ערב לא תומכות עד היום באינתיפאדה?

"לא ציפינו לכלום, ועבורנו זה לא חדש. לא ציפינו לכלום ממדינות ערב. מלכתחילה החלטנו לעשות זאת בכוחותינו בלבד. לא ציפינו לתמיכה גדולה, כי המצב הפנימי החברתי והכלכלי במדינות ערב — אינו מעורר ציפיות גדולות לתמיכה. תראו מה קורה עכשיו בעולם הערבי: כל העת רוחשת שם אש מתחת לפני השטח. שליטי המדינות חוששים, שאם האינתיפאדה תימשך, עלול הדבר להשפיע גם על המצב הפנימי אצלם. אנחנו נמשיך גם בלי התמיכה שלהם".

כרמן או לא

כרמן מהסרטים, ג'וליה מגינס נוחתת אצלנו. תגיש לנו ערב קיץ קליל עם מוסיקה מתוך מחזות זמר, קצת גרשווין, ז'ק ברל ואזנבור

מאת יוסי שיפמן

כששמעתי לראשונה על ביקורה הצפוי של מגינס בארץ, כשעוד לא נמוגו צלילי הפילהרמונית שמעלה את כרמן בבימוי־מלא, התחייך לו, אצלי חיוך של זדון. הנה שוב חלמאיות ישראלית. פה מעלים את כרמן וכאן מביא אמרגן פרטי את הכרמן המפורסמת, ששיחקה לצידו של פלסידו האגדי, בסרט היפהפה של פרנצ'סקו רוסי. למה לא להכיר?

התשובה הגיעה דווקא, מן המקור הפחות צפוי, מפיה של ג'וליה מגינס עצמה. לקראת ההסרטה היא עבדה כשנה להוריד את קולה, שהוא קול סופרן, לקולה הנמוך יותר של כרמן, המצו־סופרן, התרגיל הזה היה טוב לסרט, לצילומים החד־פעמיים ולהקלטה, לא להופעות לפני קהל. „אני לא אשיר לעולם את כרמן על במה, לעומת זאת, בסופרן הדרמטי של „סלומה" (של ריכרד שטראוס) או בקולורטורות של „לולו" אני מרגישה מאוד נוח".

„בכלל", מוסיפה מגינס — „הפרס לא תרם לקריירה האמנותית שלי, רק לפרסום". צניעות מיותרת לדעתי. הכרמן שלה בסרט היא כרמן חיה ותוססת, צנועה בכל תנועה מתנועותיה — מן הריב בבית החרושת, עד מותה מחוץ לזירת מלחמות השוורים. ללא ספק לא הוחמצה סיבה להגיע ארצה ולהופיע, ומה שנכון לגבי ישראל, נכון בוודאי לארצות רבות אחרות.

היא רוצה להודיע לקהל כאן בישראל, שאם, בעקבות הסרט, הוא מצפה לרסיטל רציני מקטעי אופרות — שישכח מזה. זה יהיה ערב קיץ קליל עם מוסיקה מתוך מחזות־זמר ועם קצת גרשווין, ז'ק ברל, אזנבור ודומיהם.

על הבמה מגיל שלוש

הגברת, שתגיע ארצה בתחילת החודש הבא, היא בת־תערובת ניו־יורקית טיפוסית. שלושה סוגי־דם תוססים בעורקיה: יווני, פורטו־ריקני ואירי. את האבא היא לא הכירה. אמא גידלה אותה ואת אחיה בתנאי עוני של מהגרים בניו־יורק. בהזדמנות הראשונה, שנקרתה לה, שלחה האם את ילדיה ללמוד מוסיקה.

הבמה הפכה חלק מחייה של ג'וליה הצעירה בגיל שלוש. אז הופיעה ב„מדאם באטרפליי", שנה לאחר מכן, כשהיא כבר בעלת נסיון, הופיעה עם אחיה במופעי חברת ,אר.סי.איי', ברשת חנויות מייסיס ובחנויות אחרות בניו־יורק. התחנה הבאה היתה ,אקדמית מוזר' לילדים חולי במה. לימים היו אלה בתי־הספר ,מנהטן' ו,ג'וליארד', שהעניקו לג'וליה את החינוך והידע המוסיקליים הדרושים.

במהלך אותן שנים כבר הספיקה ג'וליה להיות קשורה בחוזה לשלוש שנים בהופעות במחזמר ,דרום פסיפיק', להיות אורחתו של לנרד ברנשטיין בסדרת הקונצרטים המופלאה שלו לנוער ולהשתתף איתו בהפקה טלוויזיונית של ,ההוריקן השני' של אהרון קופלנד.

אופרה וזמר קליל

עם התחלה כזו די מובן ההמשך בברודווי, היא השתתפה כמריה, בהפקה מחודשת של ,סיפור הפרברים', משם לבכורה עולמית, הדרל, לצידו של זרו מוסטל, הטוביה הראשון של ,כנר על הגג'. בערבים חופשיים מן ,הכנר' הופיעה ג'וליה מגינס ב„מדאם באטרפליי" ובשתי אופרות של מנוטי, „הקונסול" ו„הקדוש מרחוב בליקר".

מצוידת בהצלחות אמריקניות הגיעה ג'וליה מגינס לאירופה, במקביל להמשך לימודי הזמרה, החלה להופיע בפולקסאופר של וינה. באירופה הוצעו לה תפקידים רבים, אבל היא נשארה נאמנה לקו המייחד אותה — אופרה לצד זמר קליל יותר — החלטה שהוכחה כבראית.

„הם לא כל־כך אהבו את העניין בהתחלה. זה נראה לאירופים לא רציני, לעסוק בשני תחומים שונים". אבל לבסוף היתה זו גישתה הקלה למוסיקה האמנותית והפופולרית, שהביאה לה הכרה והערכה בצורת אותות הצטיינות של תחנות טלוויזיה רבות באירופה. שם היא החלה לאסוף ,זהבים'. ,עופר הזהב' ,המצלמת הזהב' בגרמניה, ,ורד הזהב' בשוויץ, ,אריה הזהב' בלוכסמבורג, פרסי יוקרה בצרפת ובאיטליה על הופעתה ב,כרמן', ועוד ועוד.

הרפרטואר שלה התרחב וכלל את מוזטה ב„לה בוהם", נדה ב„ליצנים", לולו, שלוש גיבורות, „סיפורי הופמן" וז'ני ב„אופרה בגרוש". „אני עוסקת גם בימים אלה בתפקיד זה. בהפקת ,אופרה בגרוש' כסרט, שעושה מנחם גולן".

„רציתי להיות רקדנית" היא אמרה פעם. את הרצון הזה היא הגשימה בעזרתו של לא אחר, מאשר מוריס בז'אר, שביים אותה כשלומית (סלומה) של ריכרד שטראוס. הוא הטיל עליה משימות אקרובטיות, שכללו שירה מתוך עמידת שיווי־משקל מאוד קשה בתוך הקהל. עם המרץ וההיתיות שלה הפך „מחול שבעת הצעיפים" המפורסם לטקס פולחני מחוצף. „עם בז'אר הצלחתי להרגיש, שאני ממש רוקדת. הוא הסתפק במתן הנחיות, והיתר כבר בא מעצמו".

נשימת רקדן

זה לא היה פשוט כל־כך. מגינס אינה חזקה בקריאת תווים, כפי שהיא מודה, אבל הודות לשמיעתה המצויינת הצליחה להשתלט על „לולו" ולהחליף בהצלחה רבה במטרופוליטן הניו־יורקי, את תרזה סטראטס שחלתה. בעקבות ההצלחה הזאת באה ההצעה האירופית לשיר את „סלומה", השמועות על הבחירה עוררו תגובות בנוסח של „זה כמו לתת לג'ולי אנדרס לשיר את איזולדה!" אבל היא הצליחה.

מגינס הצליחה בתפקיד ובהתאמת צורת נשימתה, הדומה יותר לנשימת רקדן, לתפקידים האופראיים, שאותם רצתה לשיר. „אני אשמור על קולי ולא אשיר כל דבר בכל מקום, לא כל ההצעות נראות לי. לאחרונה הציעו לי לשיר את מליסנד, את מנון ואת טראוויאטה. אני כנראה אעשה רק את טראוויאטה", היא אומרת.

מדיווחי העיתונות הצרפתית אפשר לראות, שהקהל הצרפתי אהב מאוד את ג'וליה מגינס בעלת הדם החם, שהחזיקה אותו במשך למעלה משעתיים עם מגוון יצירות רחב, המתחיל ב„הבנירה" של ביזה, עובר דרך „עת הקיץ" של גרשווין, שירים של ג'ודי גרלנד ושירים של מישל לגרן, הואלס „רה לילה" וז'אק ברל ב„אל תעזביני" המפורסם.

ג'וליה מגינס היא כבר לא מגינס־ג'ונסון. זאת לטובת שוחרי הפרטים הביוגרפיים, או צמאי רכילות הזמרה. את הג'ונסון היא שלחה. היא חזרה לשם משפחתה של אמא ואת שתי בנותיה היא מגדלת לבד, שם בחוף המערבי של ארצות־הברית.

„לא, לא היו לי בעיות לבוא ולהופיע בישראל", היא מגיבה על השאלה הבלתי־נמנעת כמעט. „כן, אני קוראת בעיתונים על המצב הפוליטי. והיו מי שניסו להניא אותי מן הביקור, אבל אני יודעת שישראל היא ארץ יפה, ואני מחכה להיות שם אצלכם". מי יודע אולי עוד יפיקו איתה סרט, ומדוע לעורר את התיירות המתנכרת. לצרפתים היא לא נתנה מנוח. נראה מה היא תעשה לתל־אביבים. מוכי־החום, הפסטיבלים, האינתיפאדה וה[illegible].

שמן זית זך

חוליו איגלסיאס הוא הזמר המצליח ביותר בעולם. עם קבלות, ספר השיאים של גינס קובע. סוד ההצלחה? מי לא נמשך לקצת רוך, קצת אהבה, שירים שעושים טוב על הלב. השבוע על הבמה שלנו

מאת עופר גור

אני אלך לראות אותו, בוודאי, מזה אני מתפרנס. אני לא חושב שאהנה, אבל מי אני ומה אני (וראה: הגשש החיוור, קרקר נגד קרקר), לעומת מליוני מעריצים בעולם, כמה עשרות־אלפים מהם, בארצנו החמה. חוליו איגלסיאס, אימפריה, האיש ששם ללעג ומכניס לכיס את הלהקות וזמרי הרוק הכי פופולריים. מייקל ג'קסון וברוס ספרינגסטין מוכרים עשרות מיליוני תקליטים, אבל חוליו רשם לזכותו מכירה של למעלה מ־115 מיליון עותקים משישים התקליטים שהוציא עד היום.

חוליו איגלסיאס הוא הזמר המצליח ביותר בעולם. נקודה. זה רשמי, לפי ספר־השיאים של גינס. הסטאטיסטיקה אומרת, שמדי דקה, איפשהו בעולם הגדול, משמיעים שיר שלו. 115 מיליון תקליטים (שבקרוב יהפכו ל־120 מיליון), פירושם כ־700 תקליטי זהב ולמעלה מ־200 תקליטי פלטינה. והעיקר, עיקר הכבוד וההערכה: תקליט יהלום, מחווה נדירה, לציון מכירה למעלה ממאה מיליון עותקים ראשונים. בקצב הזה, הוא עשוי להגיע לתקליט יהלום שני בעוד עשר שנים. קחו בחשבון שהוא רק בן 45 ועדיין נהנה מפופולריות עצומה. הוא יכול לעשות את זה.

חוליו מדורג שלישי, אחרי בינג קרוסבי ואלביס פרסלי, ברשימת הזמרים המצליחים ביותר, בכל הזמנים. בנאדם עשיר. יש לו בתים בכמה מקומות בעולם, בארצות־הברית, אירופה, אמריקה הלאטינית. יש לו שארם ויש לו שלושה ילדים מגרושתו ומאהבת בראזילאית צעירה, מלכת־יופי לשעבר. הדימוי שהדביקה לו העיתונות הלאטינית היה של מאהב מצליח, קזנובה מומר, שהנשים שמחות להיכנס איתו למיטה ולו רק ללילה אחד. הוא אמר פעם, או שאמרו שאמר, כי שכב עם למעלה מ־3000 נשים. לא אמרו אם אמר שיש לו גם מאגר נתונים על כל אחת ואחת מהן.

לא מזמן פירסם שבועון בריטי, מן הצהובים שבהם, קטע על איגלסיאס, המאהב הלוהט, שפנה לפסיכיאטר והתלונן מרה על הליבידו המפותח שלו, שגורם לו להשתולל ככה. הוא ביקש להרגיע את היצר, כדי שלא יקבל התקף־לב, חס־וחלילה וגם משום שהחברה שלו, מלכת היופי לשעבר, אינה רואה זאת בעין יפה.

אם אנחנו כבר בשוונג של לכלוכים, אפשר גם להזכיר את המשרת שלו לשעבר, אחד בשם דלואל, שפירסם את זכרונותיו בספר וכתב שם כל מיני דברים לא יפים על הבוס שלו. הוא, טוען, למשל, שהאגדה על הכושר המיני הנדיר של חוליו, היא באמת אגדה והוא בכלל לא ידע שהוא כזה (סליחה, שלום חנוך...). חוליו, מספר המשרת בהנאה, מעדיף בעצם חברתם של גברים. הוא גם פונה לסוכנויות־ליווי, כשעולה בו החשק, ומזמין נערה לטעמו, כדי שתצטלם היטב וכדי שהדימוי לא יתקלקל. עד כאן, החלק הצהוב.

האבא לא היה מרוצה

איגלסיאס, מספרת לנו הביוגרפיה הרשמית שלו, רצה להיות כדורגלן, שוער. הוא שיחק בקבוצת המילואים של ריאל מדריד, עד שנפצע בתאונה ופרש מפעילות. תוך כדי תקופת ההחלמה, החל לנגן בגיטרה, מתוך שיעמום, אתם מבינים, בלי שום כוונה. זה מצא חן בעיניו והוא ניסה לכתוב שירים וגם לשיר אותם וראה כי טוב מאוד. אבא שלו היה מודאג. אבא, יש להבין, היה רופא מצליח מאוד, שקיווה לראות את בנו הולך בעקבותיו ואם לא, שימצא לעצמו עיסוק אקדמי, אחר, שגם משתלם. לא רוצה רפואה? לך ללמוד משפטים. אז הוא הלך ולמד והשתעמם והמשיך לשיר.

בסופו של דבר ולאחר שזכה בתחרות כשרונות בספרד, בשנת 1967, החליט איגלסיאס שעתידו אינו בתחום המשפט, אלא על הבמה ובאולפן ההקלטות. אבא איגלסיאס לא היה מרוצה, אבל זה מה שיש. אין להבין מכך שהיחסים ביניהם הורעו בגלל התנתקותו של הבן מחלומות האב. כעבור שנים, כשחוליו כבר היה אחד הזמרים המצליחים בעולם, נחטף האב ובנו נדרש לשלם כמה מיליוני פרנקים טובים, כדי לשחררו. הציניקנים — ויש הרבה כאלה כשמדובר בזמר שמאליץ מסוגו של חוליו — אמרו שזה היה טוב בשביל יחסי הציבור של הזמר.

הקריירה הממשית של חוליו החלה בשנת 1968, כשהוציא תקליטון ראשון, שהגיע למקום הראשון במצעד הספרדי. כעבור שנה הקליט אלבום בכורה, השתתף בפסטיבל סאן־רמו באיטליה והופיע בסרט־קולנוע. מאוחר יותר הופיע בסרט נוסף. שני הסרטים, מבחינתו, הוכיחו לו ששחקן גדול לא ייצא ממנו ועדיף להתרכז במוסיקה, למרות שההצעות לסרטים בכיכובו, המשיכו להגיע. למי איכפת מה הוא משחק ואיך הוא עושה את זה, כל עוד אפשר למכור את ההפקה בזכות שמו בלבד.

בשנת 1970 השתתף איגלסיאס בתחרות האירוויזיון, אבל הסתפק רק במקום הרביעי. נו, מילא, גם בלי זה הוא התקדם יפה מאוד. כעבור שנה, רשם לזכותו מיליון עותקים מכורים מתקליטיו. באותה שנה התחתן ונולדו לו שלושה ילדים, בת ושני בנים. הוא התגרש מאימם, פיליפינית במוצאה, כעבור שמונה שנים.

בשנת 1973 כבר נרשמו לזכותו עשרה מיליון עותקים מתקליטיו ולא היה כל ספק שהגבר הזה הוא הזמר הספרדי המצליח ביותר בעולם. איגלסיאס הקליט תקליטים לא רק בשפת אימו. הוא שר גם בגרמנית, איטלקית, יפנית ופורטוגזית. אנגלית, אתם שואלים? גם לזה נגיע, אבל נצטרך לקפוץ לשם כך לעשור הזה, לשנת 1984.

עד לאותה שנה הספיק חוליו לכבוש, בעצם, את כל העולם. כמעט את כל העולם. אמריקה דוברת האנגלית נותרה חסומה, סגורה ומבוצרת. אמנם, הקהל ההיספאני נהר להופעותיו אבל האנגלו־סקסים ראו בו לא יותר מקוריוז. אמנם, הוא סגר קופות בלאס־וגאס, אבל אם לוקחים בחשבון שהכוכבים של לאס־וגאס, עשירים ומצליחים ככל שיהיו, אינם השמות הבולטים במצעדי המכירות של היום, ניתן להבין שהוא היה זקוק עדיין לדחיפה רצינית קדימה.

תקליט בעלות 3 מיליון דולר

היתה לו כבר מקדמה טובה של יחסי־ציבור, ואנחנו לא מדברים כרגע על שני מיליון דולר ששילם לסוכנות יחסי־ציבור ידועה בארצות־הברית כדי שתעשה לו קידום־מכירות כמו שצריך. ראשית, הלהיט „מתחילים לרקוד את הבגין" (לא מנחם, ריקוד סלוני קדום), הגיע למקום הראשון במצעד הבריטי, בשנת 1982. שנית, הוא הופיע בחגיגת כריסמס משודרת מן הבית הלבן, עם הנשיא רייגן, עם אנדי וויליאמס (שמאלציונר אמריקני מזרקן) והשחקנית השחורה לסלי אגאמס. האמריקנים גם קראו בעיתונים וראו תצלומים מן הטקס שנערך בפאריז, מטעמו של ראש־העיריה, ז'אק שיראק, במהלכו הוענקו לחוליו, לרגל יום־הולדתו ה־40, מפתחות העיר וגם תקליט היהלום שהזכרנו. בקיצור, הכל היה מוכן לכבודו של חוליו איגלסיאס, סופרסטאר באמריקה.

היה צריך רק גימיק, הגימיק היה פשוט אך יעיל: דואט עם זמר אמריקני פופולרי, לכל המשפחה. ווילי נלסון, זמר קאנטרי נפלא, בעל קול רך ומראה של צ'יף אינדיאני, נבחר לתפקיד המכובד הזה. השיר שלהם היה „לכל הנערות שהיכרתי בעבר". אחר־כך, הקליט דואט נוסף, עם דיאנה רוס ושמו „כל כולך". שני השירים האלה הופיעו באלבומו הראשון בשפה האנגלית „בל איר 1100". השנה, הוציא תקליט נוסף באנגלית — „נון סטופ" שמו. גם בו יש דואט, עם סטיבי וונדר. זה מעלה את ההיסק ההגיוני שהוא בונה על השותפויות המוסיקליות, כדי להצליח. האם חוליו אינו סומך על עצמו?

יתכן שכאשר מדובר בשוק האמריקני, הוא לא מוכן לקחת צ'אנסים. הוא משקיע, מתכנן, לא מתייחס בקלות־ראש לשום פרט. התקליט החדש עלה לו שלושה מיליון(!) דולר והעבודה עליו נמשכה שנתיים וחצי. תשעה שירים נבחרו מתוך 77 שהיו במיון הראשוני. זה, כאמור, כשמדובר בשוק האמריקני. כשמדובר בשוק הרגיל, הלאטיני, הוא יודע היטב שכל תקליט הוא רב־מכר. התקליט הספרדי האחרון, „אדם לבדו", נמכר בחמישה מיליון עותקים והעניק לו את פרס הגראמי הראשון שלו. האלבום „רגעים", שהקליט בשנת 1982, היה במקום הראשון במצעדי המכירות בתשעים מדינות בעולם. „היי", תקליט קודם, תפס מקום ראשון ב־80 מדינות.

תעשו חשבון לבד: שישים תקליטים בעשרים שנות קריירה, זה אומר שלושה תקליטים לשנה, לפעמים יותר, לפעמים פחות. עכשיו הוא צימצם את הפעילות. התעייף קצת. כבר לא, כשם אחד מתקליטיו המצליחים, „בן 33".

קצת רוך ואהבה

זהו הביקור השלישי של חוליו בישראל. בפעם הראשונה, בשנת 1979, היה כאן לצורך יחסי־ציבור בלבד ונחשב לאלמוני כמעט, עד כדי כך שמעט מאוד עיתונאים באו לראיין אותו. הוא חזר כעבור שנתיים, בגדול, והופיע בבריכת השולטן. חוליו הופיע גם במצרים, כאורח מיוחד של הנשיא סאדאת, עשרה ימים לפני שנרצח. הוא אומר שאהב אותו מאוד ובכה אותו, כאילו מת אביו מולידו.

„סוד ההצלחה? מי יודע. אני לא יכול לתת תשובה על השאלה הזאת. אין תשובה הגיונית לכך. אין טכניקה להשיג הצלחה. אני לא מוכן לקבל שההצלחה שלי נבעה משילוב בין הקול והמראה החיצוני. אני בטוח, שכאשר אזדקן וכבר לא איראה טוב כל כך, הקול שלי יישאר וימשיך להביא לי הצלחה. הקול, זה מה שחשוב", הוא אומר.

סוד ההצלחה? המשיכה האנושית לקצת רוך, לקצת אהבה, קצת סנטימנטים, קצת מנוחה מרוקנ'רול קצבי ופרוע או דיסקו חסר־טעם. חוליו איגלסיאס הוא האלטרנטיבה הרומנטית. אז למי איכפת אם יש זמרים טובים ממנו ואם שיריו מחליקים כמו שמן־זית־זך לתוך האוזן, כדי להחליק באותה מהירות החוצה. הוא נותן שעה־וחצי, שעתיים, של בידור מוסיקלי טהור, כמו פעם, עם תזמורת גדולה. ההצלחה של איגלסיאס אינה צריכה הסברים. היא פשוט קיימת, משום שהוא קיים, משום שאם לא היה איגלסיאס, היה צריך להמציא זמר אחר שישיר כמוהו. בינתיים, הוא האורגינל. בלי מתחרים.

חוליו איגלסיאס יופיע בישראל ב־28 ביולי (קיסריה) ו־30 ביולי (אמפיפארק ראשון־לציון). תהנו ושיהיה לכם לבריאות.

כל יום

22.7.88—28.7.88
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

22.7.88

09.00 עד כאן חדשות קול ישראל.
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות.
09.40 נילס הולגרסון (פרק 15).
10.05 רחוב סומסום קיפי והאפרוחים.
10.35 חץ וקשת. סופר מעמיד פני מעורף, במטרה להודר לבית המשוגעים שבו כולא בסלר את יריביו הפוליטיים.
11.00 זה רק ויליאם (פרק 15).
11.25 סרט קולנוע „שני פנים לאהבה".
13.30 עד כאן, חדשות קול ישראל.
13.35 היי בינגה (פרק 4).
13.45 והרזה שידור חוזר (כ).
14.40 היהלום שבכתר (ראה הפניה).
15.30 מפגשי בראשית: פרשת דברים. שיחתו של הרב בתום רבינוביץ.
16.00 ערב חדש, מוסף לשבת - מנחה: דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 „ספינת האהבה".
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.20 „על הציקע" (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „שבת שלום" תכנית לליל שבת בהגשת אליעזר שטורם בנושאים אקטואלים מתוך פרשת השבוע והערב

ג'ולדין גיימס, הוא שרה לייטון בסדרה „היהלום שבכתר" (14.40)

פרשת „חזון".
20.15 „יומן".
21.15 „הדרך לחיל האוויר" מסיבה שנערכה לרגל העצמאות, ומובאת בשידור חוזר.
22.15 סרט קולנוע צרפתי „עוכרת אורח בסאן־סוסי" מאקס באומשטיין יושב כחור המעצר, לאחר שרצח את שגריר פארגוואי (נאצי לשעבר) בפריס. הוא שב כזכרונות לשנת 1933, כאשר אומץ ע"י זוג צרפתים לאחר שהוריו נרצחו בברלין.
00.05 „ג'ייק והשמן" שם הפרק: „עשן בעיניך" אשה שנתעוורה בשוד שבו נרצח המעסיק שלה, יוצאת „לסגור חשבון" עם האיש שתקף אותה, ועם בעלה הבוגדני.
00.55 פסוקים לשבת
חדשות

ערוץ 2

18.33 „ימי האביב של מיס ברודי" (פרק שני).
19.30 „כוכבים על הפסים". קונצרט חגיגי לכבוד הארבעה ביולי.
21.00 „אילתורים" רד נורבו מארח את הגיטריסט אל פאלו והזמרת מייביס ריוורס.
21.27 „רגע לפני", על הסרט המוסיקלי החדש „סלסה".
21.30 שירים פרסיים שהארם ואיבל.

„היהלום שבכתר". סדרה דרמטית בת 15 פרקים עלילתי מספרו של פול סקוט, המתארת ימי אנגלים־הודים בתקופת השלטון הבריטי בהודו. פרקו: דפנה מנרס, נערה אנגליה שהגיעה להודו, מתנדבת לעזור בבית־חולים, וגרה בבית של נסיכה הודית. רונלד מריק הוא קצין במשטרה הבריטית, המתפעש קשר עם דפנה. דארי קומאר, עיתונאי הודי שלמד באנגליה, ומסתבך עם המשטרה, גם הוא נקשר בקשרי הידידות עם דפנה. שעה — 14.40

שבת טלוויזיה

23.7.88

16.00 הזאב המעופף — סדרת פעולה בה מככבים שני טייסים אשר בבעלותם מטוס בעל ביצועים בלעדיים. שם הפרק: הורסי הסכרים.
16.50 קיצור החדשות (ערבית).
17.00 סרט צרפתי „חמש הדקות האחרונות" „רצח בלי תשר". (ראה הפניה).
18.30 „שבועון הטלוויזיה" תכנית העוסקת במבחר אירועים מן העולם. (ערבית).
19.00 בידור חוץ לארץ עם ג'וליה מקינס ג'ונסון, זמרת מחזות־זמר מברודוויי, בשירים של אוננבור, ברל, גרשווין ואריות מ„כרמן" של ביזה.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 תכנית מיוחדת לט' באב „ירמיהו" קווים לדמותו של הנביא ירמיהו אישיותו ותקופת פועלו. דיון בהשתתפות מאיר שלו ומשה שמיר. מנחה: יגאל לוסין.
20.30 הסימפוניה „ירמיהו", מאת לאונרד ברנשטיין בביצוע התזמורת הפילהרמונית הישראלית עם הסולנית הזמרת קריסטה לודוויג. ביצירה שלושה חלקים: „הנבואה", „החללה", „הקינה". היצירה הוקלטה בפסטיבל ברלין, 1977.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 „הנפוצים בארבע קצוות" משדר לט' באב (ראה הפניה).
22.20 „צירופים" תכנית אירוח דו־שבועית הפעם: תכנית מיוחדת לתשעה באב. מנחה: חיים ויסוביץ.
23.05 „פסוקו של מקום" מבט אל הר ציון. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.33 צ'ארלס דיקנס, יצירות מופת: דייויד קופרפילד (חלק א').

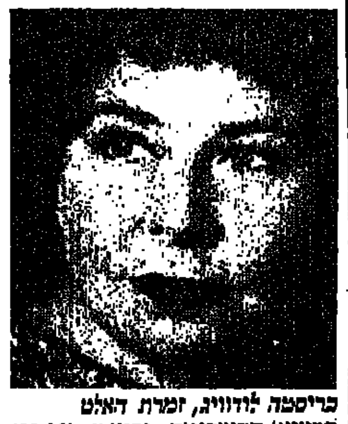

כריסטה לודוויג, זמרת האלט בביצוע הסימפוניה „ירמיהו" (20.30)

19.00 מאחורי המסך. פרק חמישי: התחבולה.
19.25 רגע לפני... הפעם על המלחין מרטין רוקה.
19.30 סרט תיעודי לפני שקיעת החמה. הסרט לפני שקיעת החמה סוקר את ביצוע ההשמדה הלכה למעשה בטרבלינקה, באמצעות עדויות של אנשים שהועסקו בבנית המחנה, תושבי העיירות הסמוכות וניצולי התופת. במחנה הועסקו שומרים אוקראינים שנתגלו כאכזריים אף יותר מהנאצים עצמם. מי היו שומרים אלה על כך בסרט לפני שקיעת החמה.
20.20 שירים עם הגבעתרון.
20.33 דרמה אמריקנית במעלה האמונה.

סרט צרפתי: „רצח בלי תשר". בתולה צעירה נרצחת והחקירה של קבריל, מודעתה, מתמקדת בזוג נשוי אשר היה מיודד איתה. בהמשך החקירה נכנסת דמות נוספת לתמונה — חברתה של הנרצחת. שעה — 17.00

„הנפוצים בארבע קצוות", משדר לט' באב. עם חורבן בית המקדש הלך עם ישראל לגולה ונפוץ בכל ארבע קצוות. במשדר שלושה סרטים: סיפורו של בן למשפחת אנוסים ממיורקה, שהתגייר והתיישב בארץ (סרטו של מנחם הדר), סיפורה של משפחה בקהילת אמסטרדם לפני השואה ואחריה (סרטו של מרדו זרובר). סיפוריהן של משפחות תימניות שתשאוה דודים, אחים, נשים וילדים בתימן (סרטו של יהודה קרדה). מגיש: יעקב אחימאיר. שעה — 21.30

ראשון טלוויזיה

24.7.88

ט' באב, אין שידורי בוקר.
14.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
14.05 להקתו של פול טיילור. פול טיילור מספר על חייו כרקדן וכוריאוגרף. הלהקה מבצעת 3 ריקודים: 1) בשורה משמים. 2) מלכת השלג. 3) שקיעה.
15.00 רחוב סומסום, המנוף של אבנר וקיפי. לאבנר קשה לסחוב את שקי הקמח הכבדים לתוך המאפייה. הפתרון — לבנות מנוף.
15.30 שעת כושר.
15.40 שביל באמצע שביל בצד, שבילוויזיון מס' 4. לקט שירים מתוך תוכניות שביל באמצע שביל בצד ששודרו בשנה האחרונה. בתוכנית: שביל תפוח הזהב, עפרה חזה, שיר הזה, אוייק לביא, מלכת הבוקה, ג'ייק גבריאלוב (כ).
15.50 מאתיים שניות לשיפור הבריאות: תזונה.
16.00 הקוסם בארץ עוץ, פרק 21.
16.25 כך היו חיינו, פרק 22.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 מסע אל סודות הכותל (ראה הפניה).
18.00 בני נוער נפגשים עם הפרופ' ישעיהו ליבוביץ. תכנית לרגל ט' באב מנחה: מיכאל דק.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 עם הכוכבים. להקת בננה ראמה. סיפורה של הלהקה הנשית המצליחה ביותר בבריטניה בארבע השנים האחרונות.
18.45 הירדוסים והמצאות: 1. כאבי ראש. 2. פולי סויה. 3. החליקה על הקרח.
19.00 יומן השבוע.
20.00 כותרות מבט.
20.02 „אלף" שם הפרק: ערב קסום אחד. אלף משכנע את וילי טאנר לעשות נשף תחפושות בחג ההלווין.
20.30 להיט בראש מצעד להיטים עבריים.

אחת מזמרות „בננה ראמה" בתכנית „עם הכוכבים" (18.32)

עפ"י מצעד הפזמונים של רשת ג', בהשתתפות קהל.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 לקראת שירות.
21.50 שושלת פרק 94: אדם ודקס מגלים קצה חוט, העשוי להצביע על חפותה של אלקסיס. אישה צעירה ויפיפייה מציגה עצמה לפני אלקסיס כבתה.
22.40 סדרה תיעודית, יש מקום. ניידת השידור יוצאת אל הפריפריה, לביקור בעין רימונים, שלפגישה עם דבורה ועמירם אברוצקי, שהקימו יישוב של משפחה אחת בגליל. משוחחת עמם: ערג הפאר.
23.10 תופשי על הכר. שם הפרק: החברה של ריאן, רבקה, חברה ותיקה של ריאן, מופיעה כבר.
23.35 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.33 עדות ירושלים סרט תעודה לתשעה באב.
19.30 ראול ברוסיה פרק שביעי: המדבר הארום.
19.56 רגע לפני... על הסרט החדש: גרול.
20.00 נקודת זינוק תוכנית ספורט.
20.59 פופ: להיטים חדשים של ארוא, דרייסי צקסמן, רוד סטיוארט.
21.40 קליפ מי: יורעי חירדו הפופ השכונתי.
21.45 מלהיקה של ג'ורג' מייקל.

מסע אל סודות הכותל. סיור מתחת לפני האדמה לאורכו של הכותל המערבי. אחת מן ההתגלויות, מנהרה חשמונאית שנתגלתה, וכנראה שהוליכה את המים אל בורות הר הבית. היא מסתיימת מתחת למנזר „האחות מציון" ברחוב ויה דולורוזה, שם בנה אדריאנוס המלך מדרגות שהוליכו אל בורות המים. שעה — 17.30

שני טלוויזיה

25.7.88

09.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת ההפתעות.
09.40 נילס הולגרסון, פרק 16.
10.05 מה פתאום. כיצד מדברים עם ילד חרש?
10.30 חופשי חופשי, עד־כאן קיץ.
10.35 חץ וקשת, סוחר אפריקני ואשתו עוברים מעיר לעיר ומציגים את עצמם כבעלי כוח פלאי לריפוי ויירעין. וויליאם טל פוגש בהם.
11.00 זה רק וויליאם, פרק 16.
11.25 אנחנו ושכנינו, דפי טלטקסט על מושגים בסכסוך הערבי־ישראלי.
11.30 אויבי האלון.
12.15 קליפות: האבנים המתגלגלות. קונצרט פומבי של הלהקה. בסרט משולבות שיחות עם מייק ג'אגר על המוסיקה של הלהקה ועל הקהל שלו.
14.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
14.05 אבירי הצב, פרק 10.
14.30 בארץ הקטקינו.
15.00 קשר משפחתי (ראה הפניה).
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות לרשות הדואר.
16.00 זהרזה, שידור חי.
17.00 ערב חדש. מנחה: רפי רשף.
17.30 ורבובים.
17.55 נסיכה קטנה. הפרק החמישי: החיפושים אחר שרה נמשכים. כריספורד חולה ומתייסר על העוול שגרם לחברו, סרן קרו.
18.20 סרט הנפשה
18.25 פסוקו של מקום: מבט אל לבונה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 ספורט ערבית.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מלך הכיתה. שם הפרק: תרנגול הודו

סטר בולם, הוא דונאלד פיירצ'ילד ב„ההנהלה בלחץ" (21.35)

קר. תכניתו המלהיבה של המורה צ'ארלי מתבטלת ברגע האחרון.
20.30 משהו מהסרטים. תכנית דו־שבועית בענייני קולנוע מגישה: שירה גרא, בהשתתפות שאול שירין.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 ההנהלה בלחץ. הפרק השלישי: דונאלד פיירצ'ילד הוא המועמד שנבחר למלא את מקומו של אדגר, בתפקיד הממונה על הסניף הבריטי של הוצאת הספרים.
22.00 זה הזמן — תכנית אירוח שבועית בשידור ישיר. מנחה: רם עברון.
22.50 בלשים בלילה. הפרק השביעי: הגברת ומסכת הברזל. אישה שפניה השחתו שוכרת את שירותיהם של דייויד ומאדי לגלות מי עשה את המעשה.
23.40 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.33 צ'ארלס דיקנס, יצירות מופת: דייויד קופרפילד (חלק ב').
19.00 תופשים אמריקה.
19.50 פינת המתכונים: קוקטיילים ומשקאות לקיץ.
20.03 רצח בבורסה (פרק שני).
20.52 פופ: אוסף להיטים של להקת הפריטנדרס, שירים חדשים של פרינס, דבי ג'יבסון, להקת נוכרי.
21.40 זאו הנואר מביים.

קשר משפחתי. אשה מבוגרת שנתאלמנה, ילדיה הלכו איש איש לדרכו. לקראת לעזור במוסד בנבונים, הסודר אינו מצליח והאשה הכבר את בשלונה. דר' בליי ודר' יוחנן הוגה מנהלים משחק תמכויים עם השותקים. הבודה לידי, הגלות אנגלוי ובני עמידע של ההנשא ועל האשפורים שמוכרת בו. שעה — 15.00

שלישי טלוויזיה

26.7.88

07.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
09.05 שעת כושר.
09.15 מלחמת הכוכבים.
09.40 נילס הולגרסון.
10.05 בא בחשבון, סידרה משעשעת בחשבון ובהנדסה פרק 4: השמוש באומדן.
10.30 רואים שש שש.
14.30 סרט קולנוע: מר בלאנדון המופלא. שני ילדים החיים במאה ה־20, באנגליה, עוברים יחד עם אמם לאחוזה באזור מרוחק. הם פוגשים בשני ילדים שהתגוררו באותה אחוזה לפני 100 שנה ונספו בשריפה. רוחות הילדים שנספו מבקשות מידידיהם מהמאה ה־20 לחזור מאה שנה לאחור, ע"י שתיית שקוי כלשהו, ולהצילם מאותה שריפה.
16.05 שעת כושר.
16.20 ערי הזהב הנסתרות.
17.00 ערב חדש, מנחה: אילנה דיין.
17.30 שלוש, ארבע, חמש וחצי. טוביה ולייזר הקמצן. עיבוד לסיפור של יצחק בשביס זינגר. משתתפים: ישראל גוריון, שרי גוריאל, צ'ונפי ואינשם. תסריט: צביה בן שלום.
17.55 קטנטן.
18.05 דונ'ר בונזו וכל השאר. הפרק הרביעי: ג'רי נער עבריין ממשפחה הרוסה, מגיע למוסד.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סרט תעודה: האפריקנים. פרק ב' מורשה לאורחות חיים.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „1 יותר מדי". סדרת שעשועונים מנחה: חנן גולדבלט.
20.30 כולבוטק. מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.40 מבט שני.
22.20 חלומות יום אתמול (ראה הפניה).
23.10 מסך אישי. אהוד מנור מארח הפעם

צביה בן־שלום, כותבת התסריט „טוביה ולייזר הקמצן" (17.30)

את עדי סמל, מנהל התכניות ואירועי התרבות של מוזיאון תל־אביב.
23.45 פסוקו של מקום — מבט אל הירדן. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.33 הרפתקאות הדבורה מאיה.
18.57 רגע לפני... גפיים מלאכותיות שהוצגו בסרט רובוקופ, כהמצאה, הופכות למציאות.
19.00 טסים נמוך (פרק שלישי).
19.26 רגע לפני... על מעצבי הסמלים הצבאיים.
19.30 מפגשים עם החוש השישי פרק שמיני: משהו מן האלוהות.
19.56 רגע לפני... על הסרט מלחמת השעועית של שדרות מילגרו.
20.01 — 60־70־80 להיטי זהב עם להקת קול אנד דה גאנג.
21.03 צרפת עכשיו.
21.30 זינוק שבועי, פינת הספורט.
21.50 עולם המדע: 1. מיחזור אשפה. 2. בדיקת רופא לב בשיטות חדשות. 3. עיבוד מחודש של רובוטים לצרכי תעשיה.

„חלומות יום אתמול". פרק בו מרטין נוסע לכפר מולדתו בפעם הראשונה לאחר 5 שנים. הוא נתקל בקבלת פנים צוננת מצד אביו, שמפעל החיפוש אחר השורשים של בנו אינו מוצא חן בעיניו. בינתיים נפגשת מזכירתו של מרטין עם דואג ומנסה לברר מה קרה בינה לבין מרטין. שעה — 22.00

רביעי טלוויזיה

27.7.88

09.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
09.05 שעת כושר.
09.15 רכבת הפתעות.
09.40 נילס הולגרסון, פרק 18.
10.05 קסים קסם, חורים וחידודים.
10.30 חץ וקשת וויליאם טל נחלץ לעזרת נדערב שנאשם על לא עוול בכפו ברצח אישתו ג'מילה.
10.55 זה רק וויליאם, פרק 17.
11.30 אנחנו ושכנינו, דפי טלטקסט על מושגים בסכסוך הערבי־ישראלי.
11.30 והרזה, שידור חוזר (כ).
12.10 טלפופ: קליף ריצ'ארד בלונדון.
14.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
14.05 מחקריו המיוחדים של הפרופסור ק.א.ה פרק 4. הפעם, פרופ' ק.א.ה. גילה גן מיוחד, שקילקיס ירצה להשתמש בו למאורותיו הזדוניות.
15.00 היי בינגה.
15.10 פרפר נחמד.
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות לבית ספר לסיעור.
15.55 פיצוחי קיץ. פיצוחי קיץ מארחים חברי כנסת. הפעם ח"כ פנחס גולדשטיין מול ח"כ ודי צוקר.
16.25 פני הארץ: תכנית נוף. סיפורה האישי של דליה מאירי, על אזור מגוריה בגליל התחתון המזרחי, ומקומות שבהם היא מראה את השימושים בבזלת, אבן גיר, בעיות המים באזור, שרידי יישובים ואתר התצוה שפסלה בבזלת (כ).
17.00 ערב חדש. מנחה: גדעון רייכר.
17.30 תאטרון האגדות: דיירי קרויקס. בעקבותיו ריאה בספר על אודות דיירי קרויקס, ניצת דמיונו של נעתר, היוצא עמו אל העבר, לצייד דובים ומלחמה באינדיאנים.
18.20 היה או לא היה. ישועה מנתיבות ספליא לגנן בכינור.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 מועדון הטף (ערבית).

ברברה סטרייסנד, בתפקיד ראשי ב„הכל למען פיט" (22.05)

19.00 ספורי הליל. שם הפרק: אין מים (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 חתונות בישראל. לרגל ט"ו באב, שחלה שבוע, אנו מביאים סרט תיעודי המציג מנהגי נישואין של יוצאי הודו, תימן ואתיופיה.
20.30 תצפית. מגזין לענייני מדע, רפואה וטכנולוגיה. דיסקור עולם המדע: 1) צבימים נזירים. 2) כוים נודדים. מנחה: יעל דן.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 טוקי.
22.05 סרט קולנוע הכל למען פיט (ראה הפניה).
23.30 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.33 צ'ארלס דיקנס, יצירות מופת: דייויד קופרפילד (חלק ג' ואחרון).
19.00 ראול ברוסיה. פרק שמיני הצלת העיינה.
19.26 רגע לפני... קטעים מתוך הסרטים: רמבו 3 וקרוקודיל דנדי 2.
19.30 חופשי חופשי פרק 14 להתרתאות.
19.55 רגע לפני... אמצעי מוזר להפסקת השיעומים.
20.00 כותרות להוהות פרק שמיניין הזייפן.
20.51 פופ: שירים של להקת סקו מוטו, כרוס סטרנגסטין, מייקל ג'קסון.
21.40 ארס וכלכלה. פרק שביעי: תעשיית ...

סרט קולנוע: „הכל למען פיט". ברברה סטרייסנד משחקת תפקיד ראשי בקומדיה אמריקנית. היא נשואה לאיש המקדש שמגלם השחקן מייקל סרזן, ואז בעיות כלכליות קשות. הם מנסים לפתור אותן בדרכים שמתברר כי הן מפוקפקות. בין השאר היא מגוייסת למקצוע העתיק ביותר בעולם, ואינה נוחלת בו הצלחה יתרה. שעה — 22.05

חמישי טלוויזיה

28.7.88

09.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
09.05 שעת כושר.
09.15 מלחמת הכוכבים.
09.40 נילס הולגרסון, פרק 19.
10.05 ציפיטפוט. המפוזרת מכינרת.
10.35 חופשי חופשי, עד־כאן קיץ.
10.40 חץ וקשת וויליאם טל, הזקוק לעזרה כדי לחלץ את בנו מהמצודה, פונה אל שלושה מחבריו.
11.00 זה רק וויליאם, פרק 18.
11.25 אנחנו ושכנינו, דפי טלטקסט על מושגים בסכסוך הערבי־ישראלי.
11.30 פיצוחי קיץ, פיצוחי קיץ מארחים חברי כנסת. (ש"ח).
12.10 טלפופ: אלן פרייס. הזמר בהופעה פומבית. הוא מבצע שירי פופ נודעים מ־20 השנים האחרונות.
14.00 עד כאן, חדשות קול ישראל.
14.05 בא בחשבון, סדרה משעשעת בחשבון ובהנדסה. פרק 4: השמוש באומדן (כ).
14.30 קשר משפחתי, כתוכנית מיוחדת מספר פרופ' עמירם גונן מירושלים לד"ר מריאן רבינוביץ על אביו בן ה־80 פלוס, שמצא תוכן חדש והנאות חדשות בחייו (כ).
15.10 שעת כושר.
15.40 רחוב סומסום: מקרה שולחן.
15.55 מאתיים שניות לבית ספר לסיעור.
16.00 זהרזה, שידור חי.
17.00 ערב חדש, מנחה: דן מרגלית.
17.30 ריק רק, נושא התכנית. טראומה.
18.00 פומיקי, שם הפרק: מתנה לחג.
18.25 הגיע זמן לשון. פינת הלשון של אבשלום קור: היכל הספורט במלחה.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 השטיח המעופף (ערבית).
19.00 מפגש (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.

עמירם גונן, מספר על אביו ב„קשר משפחתי" (14.30)

20.50 נקודת חן, סדרת טיולים עם אורי דביר.
21.00 מבט לחדשות.
21.35 בלוו לכחולי המדים, שם הפרק: משמר אורחי. פקר פורילו נמצא עצמו במאבק כוחות עם סינתייה צייס, שודרנית טלוויזיה בעלת יוקרה.
22.20 קשרים, הפרק החמישי: גלגל המזלות. נושא התכנית הפעם הוא המצאת המחשב. השיבותה העיקרית של המצאה זו בעתיד הוא הזיכרון המושלם של המחשב.
23.10 חזרה אל הקו. שם הפרק: כסף קטן לאחר שנואש מניסיונו של אביו למצוא לו עבודה, מוצא מתיו עבודה בעצמו: הוא משמש מלצר במסעדה איטלקית.
23.35 פסוקו של מקום: מבט אל הכרמל. חדשות הלילה.

ערוץ 2

18.33 הדולפין הלבן (פרק רביעי).
18.47 רגע לפני... על עיצוב הפנים בבתים פרטיים.
18.50 תופשים אמריקה: מרעתיר.
19.15 בקרוב בערוץ 2.
19.30 אופרה: העטלף.

תכניות טלוויזיה ליום שישי 29.7.88

בשעה 21.15 „סיבה למסיבה", תכנית אירוח עם רבקה מיכאלי.

בשעה 22.15 סרט קולנוע: „מזום שב הביתה". דירק בוגארד מגלם דמות קשוחה של איש בחולי הנבחנים, אשר הוכה להנהיג גם בביתו משטר צבאי. הבכור בילדיו אינו מקבל את מרותו של אביו, ורק לאחר מותה של האם הוא מכיר בתכונותיו החיוביות. עלילתו של הסרט נפרשת על רקע האווירה הנזענית של עיירה בדרום אירלנד.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 22.7.88

13.30 מסע בעולם המצוייר. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 זינה (סדרה ערבית). 15.30 סופר־בוק (מצויירת). 16.00 שוכני הסלעים (לילדים). 16.30 סרט „בלוו מאוחר מדי" עם בובי דארין. 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 „כ'. ג'. סטרבוק" (סידרה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שבת 23.7.88

13.30 המשפחה הביונית. 14.00 ימי העמק האבודים (מערבון). 14.30 משפחת סלוויניאן (סדרה). 15.00 מלך השחקים (לילדים). 15.30 עולם החי. 16.00 בייסבול. 17.00 אירועי ספורט בעולם. 18.00 כדורגל (אנגלי). 20.00 היאבקות. 21.00 סרט „אורח בלילה" עם טרוור הווארד. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום ראשון 24.7.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית). 15.00 מלך השחקים (לילדים). 15.30 הבית המעופף (מצויירת). 16.00 סרט (ערבית). 18.00 משפחת וולטון. 19.00 שישים דקות (מגזין אקטואליה). 20.00 שנה בחיים (סדרה דרמטית). 21.00 סרט „שער הזהב" עם פרי קינג. 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 25.7.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני (סדרה). 15.30 סופר־בוק (מצויירת). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „ג'וני דאריק" עם טוני קרטיס. 18.00 ימים מאושרים (סדרה קומית). 18.30 לורן ושירלי (סדרה קומית). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 מגנום (בלשי). 21.00 בייסבול. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום שלישי 26.7.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני (סידרה). 15.30 הבית המעופף (מצויירת). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „סוף טוב" עם ג'ין שרייבר. 18.00 נסיעה בחלל (דמיוני). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 צוות לעניין (פעולה). 21.00 מקגייור (סוכן חשאי). 22.00 זאב מעופף (פעולה). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום רביעי 27.7.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני. 15.30 סופר בוק (מצויירת). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „עשיית צדק" עם פטי דיוק אסטין. 18.00 חץ וקשת (סדרה). 18.30 משפחת קמבל (סדרה). 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 רצח במשיכת קולמוס. 21.00 החוק והארי מקגרו (סידרה). 22.00 המשווה (בלשי). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום חמישי 28.7.88

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 האזור הלוליני (סידרה). 15.30 הבית המעופף (מצויירת). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „סיפורו של ד"ר וסל" עם גרי קופר. 19.00 חדשות בערבית. 19.30 חדשות באנגלית. 20.00 סקרקרו וגברת קינג (בלשי). 21.00 הדרך לסמים (דרמה). 22.00 „קציר הרסע" (סדרה ערבית). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 22.7.88

כל שעות הבוקר תכניות לכל המשפחה. 13.30 כדורגל בינלאומי או ספורט עולמי. 13.20 סרט קולנוע באנגלית (ערוץ 1). 16.30 ספורט. 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.45 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 סרטון דוקומנטרי. 20.30 שיאי ג'ינס (מתוך ספר השיאים). 21.10 המחזר המקסים (סידרה אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 פלקון קרסט. 23.10 שלושה בדירה.

יום שבת 23.7.88

16.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 בלוודיר (קומדיה אמריקאית). 21.00 אלפרד היצ'קוק מגיש (סדרת מתח). 21.30 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 24.7.88

16.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1) 18.00 רחוב קרנו. 18.20 כדורגל (ערוץ 1) 18.35 אלף (ערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 חיים ומדע (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלם בקופה (קומדיה אמריקאית). 21.10 סידרה דוקומנטרית חדשה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 המשווה (סידרת מתח). 23.10 מגרלי פולטי (קומדיה אנגלית).

יום שני 25.7.88

16.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.00 עולם החיות (אנגלית, ערוץ 1). 17.30 דומבי ואני (אנגלית, ערוץ 1). 18.00 הסירה. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 ור לחלוטין (קומדיה אמריקנית). 21.10 הצבא הסודי. 22.00 חדשות באנגלית. 22.19 סרט עלילתי באורך מלא.

יום שלישי 26.7.88

16.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.30 אתגר (אנגלית, ערוץ 1). 17.35 כדורסל אמריקאי (ערוץ 1). 18.00 אות ומספר (סדרה בצרפתית). 18.35 רק ארץ אחת (אנגלית, ערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 נישואי ללורה (קומדיה אמריקאית). 21.10 גאות (סידרה אמריקאית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 הקאנטר (סידרת מתח משטרתית). 23.10 חוזה (סידרה אנגלית).

יום רביעי 27.7.88

16.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.10 ילדת הפלא (אנגלית, ערוץ 1). 17.30 אתגרים (ערוץ 1). 18.00 תוכנית בידור בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה למעלה ושניים למטה (קומדיה אנגלית). 21.00 ארדיבלות (סידרה דוקומנטרית). 21.10 הופרמן (סידרה אמריקאית). 21.30 בין הדיסרומים (מתח). 22.00 האבקות ותופעות, ערוץ 1. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מהבה טסה אנגליה (סידרה אנגלית). 23.10 נפרדים (סידרה אנגלית).

יום חמישי 28.7.88

16.20 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 שירי ילדים (אנגלית ערוץ 1). 17.00 גורם תאומים (דוקומנטרי, ערוץ 1). 18.00 רחוב קרנו (צרפתית). 18.30 תכנית בידור בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 טריפ (קומדיה אמריקאית). 21.10 המינגואי (סידרת מתח). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שני רדיו

22.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקט־דיסק)
06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה: צ'ייקובסקי: רומאו ויוליה. פתיחה; הנסל+מוצרט: דואטים של אהבה; ברהמס: ולסים של שירי אהבה (מקהלת גכינגן/ריילינג); ורדי: דואט מתוך דון קארלוס (א. סכלה/ פ. לאבוג גונז: דואט מתוך פאוסט (פ. אלרי/ל. סימונו/תז. סקאלה מילנו); פרוקופייב: רומאו ויוליה, מוסיקה לבלט.
09.00 קונצרט בוקר: מוצרט: סימפוניה מס' 30 ברה מג'ור (הפיל. ברלין/ק. בוהם); מנדלסון: סונטה אופ. 58 לצ'לו ופסנתר (ל. הראל/ג'. לויין); שוברט: 10 שירים מתוך מסע בחורף (ד. פ. דיסקאו/ג' מור); ברהמס: חמישייה בפה מג'ור אופ. 88 (חברי הפילהרמונית של ברלין); הינדמית: 12 מדריגלים (מק. הרדיו הצפון גרמני/ה. פרנץ); שומאן: סימפוניה מס' 2 בדו־מג'ור (תז. דרזדן/סוואליש).
11.57 פינת השיר, משירי דן ערמון.
12.00 מן הסרטה.
13.05 בהאזנה נינוחה: מוצרט: סנפוניה קונצרטית לכנור, ויולה ותז. ק. 364; שוברט: סונטה לפסנתר בסי־במול מג'ור; שומאן: סימפוניה מס' 1, האביב.
15.00 לקראת שבת: מוצרט: סונטה נוטורנה ק. 239 (האקדמיה למוסיקה עתיקה/ר. הוגווד); צבי

דיטריך פישר־דיסקאו, ב„שירת הברבור" (מ' 16.00)

אבני: חמישייה לכלי־נשיפה (חמישיית כלי הנשיפה/הסינ. היש"א; באך: קונצ'רטו ברה מינור לשני כנורות ותז. כלי קשת (ג. קרמר/אקדמית סנט מרטין בנצוחו) (ת) דבורז'אק: סרנצו קפריצ'וזו אופ. 66 (התז. הסימ. הלונדונית/ א. קרטס)
16.00 לבקשתכם: בארבר: מדאה, סויטה והוורד הנסון; שוברט: שירת הברבור, (פישר־דיסקאו) ברליוז: הסימפוניה הפנטסטית (הסימפ. של בוסטון/ס. אוזאבה).
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות, בנו מויסביץ' ותכנית שניה: רחמנינוב: רפסודיה על נושא של פגניני; גרנדוס: מחול פליארה; שופן: אטיודים, אופ. 25, מס' 3, אופ. 10 מס' 10 סקרצו מס' 2, אופ. 31, בלדה מס' 3, אופ. 47, אימפרומפטו־פנטסיה, אופ. 66.
19.00 מוסיקה קאמרית: בטהובן: שלישיית פסנתר מס' 5 ברה מג'ור הרוחות (ד. ברנבוים/פ. צוקרמן/ז. דה־פרה); ווהן־וויליאמס: רביעיית כלי קשת מס' 1 בסול מינור (קבוצת המוסיקה מלונדון).
20.05 מוזמת הארץ.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט ליל השבת: באך: טוקטה ופוגה ברה מינור (תז. הופפס סינסטסי/א. קינצל). (ת) סמטנה: ולטבה מתוך מולדתי (התז. הסימפ. רדיו בוואריה/ר. קובליק) (ת) גונו: המוסיקה לבלט מתוך פאוסט (תז. הסימפ. מונטריאל/ש. דיטואה) (ת) פוצ'יני: אריה מתוך האופרה ג'אני סקיקי (קירי־טה קנאווה/תז. הפילה. לונדון/פריצ'ארד) (ת) רימסקי־קורסקוב: שחרזדה (התז. הלאומית הסקוטית/נ. יארבי) (ת) ליסט: קונצ'רטו לפסנתר מס' 2 בלה מג'ור (א. ויקרליס/התז. הפילהרמונית המלכותית/ג. רוז'יצקי) (ת) גרופה: הסויטה הקניון הגדול (התז. הסימפונית דטרויט/א. דורטי) (ת).
23.00 ברק הברוק עם רסיסי רנסאנס.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 מצעד הפזמונים הים־תיכוני.
10.05 וטהר לבנו, לקט שירים ופיוטים לקראת שבת.
11.05 מפגשים מן הסוג השישי, מגזין למסורת ופולקלור בטעם שישי.
12.05 מעורב יום ו', מוסף יום ו' של מעורב ים־תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 קבלת שבת: פרשת דברים.
16.05 שירים מבית אבא.
17.05 שירים עבריים.
18.06 מוסף רדיו לספרות.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 כי טוב הזמר: ברומיה (חלק שני).
23.05 להיטים מפולפלים, להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 כל צבעי הרשת עם יוסי גרבר.
12.05 שירים עבריים.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות, יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
15.06 הוא והיא: עם בינג קרוסבי ורוזמרי קלוני.
16.05 כשמים לשבת, עם יהורם גאון.
17.05 מאחורי הכותרות, מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות.
18.06 יומן חוץ.
19.05 בן הארץ.
20.05 השושנה פורחת, רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 הבה נצא במחול.
23.05 בין שישי לשבת, שיחה בשניים עם יצחק לבני.
00.10 שיר אינו רק מנגינה, שירים עבריים בנושא אחד.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר, שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 תוספת בוקר, צביקה ספירא ועיתוני סוף השבוע.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 בילוי נעים, עם מולי ספירא.
11.05 קולה של אמא, עם אהוד גרף.
12.05 סנדלים עם דורי בן־זאב.
14.05 עוד לא שבת, עם שלמה ארצי.
15.05 הדרך. עם סי הימן ולהקה מקומית (ש"ח).
17.05 רבעים דוקומנטרים: 1. צייד ורעות. דרור ויהודי שהפכו את תחביב הציד לידידות אמיצה. 2. חיי אגם — על החי והצומח באגם החולה ובשמורת הטבע באזור.
18.05 שעה תמימה, עם דורון וייסטוק.
19.05 לאן הגענו (חלק ד') אנשים, ארועים, חדשות וישנות מארבעים שנות עצמאות. (ש"ח).
20.05 לא על הלוף לבדו. מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 עשן בעיניך.
00.05 מוסיקה, עם אורלי יניב.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 יום שישי חזר.
08.05 משהו משהו.
10.05 אגן הים־התיכון.
12.05 לשינוי אוירה, שירים שעלו ארצה.
13.05 צפיות בדבש, עם רן כנר.
15.05 לפנות ערב.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 זמר שבזה.
20.05 צליל שבת.
22.05 סיול לילי.
23.05 איזה לילה, מסיבת ריקודים.

שבת רדיו

23.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקט דיסק)

07.10 „שחרית לשבת" הנדל: קונצ'רטו גרוסו אופ. 3 מס' 2; סטמיץ: קונצ'רטו לקלרינית ותזמורת; אלבינוני: קונצ'רטו מס' 4 לכלי קשת; ראבל: „מבוא ואלגרו"; ק.פ.ע. באך: קונצ'רטו כפול לצ'מבלו, פסנתר וכלי קשת; שומאן: „אגדות", לקלרינית, ויולה ופסנתר; ינאצ'יק: מחולות לאכיים.
09.00 דפי פסנתר: הסונטות של בטהובן.
10.00 „קונצרט השבת" מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור.
11.57 „פינת השיר" משירי דן ערמון.
12.00 „במחצית אמן": הצ'לן רפאל וולפיש.
13.05 „קונצרט לצהרי השבת".
15.00 „אינטרלוד".
16.00 „הליד", ותכנית מס' 15.
17.00 „פגוש את האמן הישראלי" ורה וידנין: כנור עמנואל קרסובסקי: פסנתר: בטהובן: סונטה מס' 10 בסול מג'ור, אופ. 96; שוברט: פנטסיה בדו מג'ור.
18.00 „רדיודרמה" מחזמורדיו: „שולמית" תכנית על מחזות הזמר שהופקו בארץ עורך ומגיש: בן בר-שבים.
19.00 „הקונצרט שלי" עם בתיה גור.
21.05 „אופרה" ורדי: נבוכדנצאר.

רשת א'

07.30 „יקץ בעיניך", שירים ישנים.
08.05 „עוד פעם אחת", מאוצר הסרטיה: „עם אנשים". „כמו אמא" עם חנה מרינסדורף.
09.05 „עולם המדע".

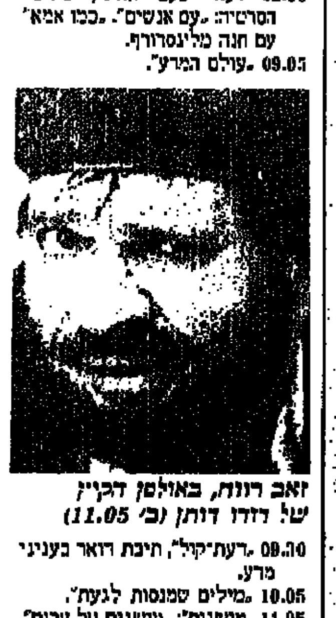

זאב רווח, באולפן הכין של דודו דותן (ב' 11.05)

09.30 „דעת-קול", תיבת דואר בעניני מדע.
10.05 „מילים שמנסות לגעת".
11.05 „מושגים": „מושגים על ערים". על תהליכי עיור, על מקומונים ומנהיגות מקומית ועל יופיין של ערים. עם פרופ' אלישע אפרת, ד"ר דן כספי והאדריכל צבי הקר.
12.05 „מישרוי תעודה": „צרכניארה" יראה הפניה.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" פינות, שירים וברכות כבקשתכם בשידור חי.
15.05 „שבת אחים": הקלטות הדרשות של זמרות שלהן והו שידור בכורה.
16.00 „רדיו-דרמה": „ערי ואורי" מאת: ילנה קוהוט. תרגום: עירן כנעאל; בימוי: ג'והן טיידמן; משתתפים: נסים עזיקרי, רמי רנון, מישא נתן, מישא אשרוב, אברהם סלקטר, פביאנה מיוחס, יעל עמית ויואל דרורי. (ש"ח).
17.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה": מהסידרה „קולות" עם המשוררים משה בן-שאול, גבריאלה אלישע ודודו „סיפורדיו": „מחסן הספרים של לודוויג מאייר" — מאת: עזרא המנחם. מגישו אברהם מור.
18.00 „מסביב לעולם בשעה קלה".
18.55 „פינת השיר".
19.00 שידורים לעולים.
22.05 „בליל זה יבכיון" שידור חי מהכותל המערבי, ומקומות שונים בארץ.

רשת ב'

07.00 „זמר זמר קרן" [illegible]
08.05 „... ישן", אגדות, ספורים וסיפורי [illegible]
09.05 „שאלה של טעם" עם חיים קינן.
09.05 עולילה אלון מספר על יומן השבוע.
10.05 יומן השבוע.
11.05 „אולפן קין" עם זאב רווח מאת דודו דותן.

13.05 „שוטטות", עם דני אלדר. קטעים נבחרים מהמגזין השבועי.
14.06 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 „הבו זכיר", שירים עבריים.
15.05 „דרכי ארם", עם רחל חלפי.
16.05 „חוגה", עם בני הנדל.
17.05 „תחת שמי מוסקבה", שירים רוסיים.
18.06 „חיילים יצאו לדרך", משירי הלהקות.
18.30 ממגרש הספורט.
20.05 „ידיד נפש", לחנים לפסוקים מן המקורות.
21.05 „יומן חוץ", בעריכת גדעון רמז (ש"ח).
22.05 „יומן השבוע" (ש"ח)
23.05 „בזוכרנו את ציון", מקראות ושירים לי"ט באב.

גלי צה"ל

07.05 יופי של שירים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה.
18.05 שישבת — תוכנית סוף השבוע עם מבזקי חדשות דווחי ספורט. עדכוני תנועה ומוסיקה.
20.05 עושים מדינה, בין היתר יתואר ט' באב בירושלים של תש"ח, דודו דיין.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירים ישראלים שקטים.
22.05 מסורת נסורת.
23.05 תו על תק תקליטורים חדשים במוסיקה הקלאסית.
00.05 זר נרגניות, שעתיים של שירים נוגים.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

09.05 מקהלה עליזה, שירים וסיפורים לילדים.
10.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב.
11.05 במצב הנוכחי.
12.05 על הבמה — להיטים בהופעות פומביות בביצוע מיטב האומנים בכל השפות והסגנונות. בתכנית יושמעו גם בקשות של מאזינים לקטעים מהקלטות פומביות.
13.05 שאלות אישיות, יעקב אגמון משוחח עם הפרופ' חנוך בר-און ראש היחידה לסכרת בביה"ח הדסה עין הכרם.
14.05 הכל זורם.
16.05 סינמה שבת — עם גידי אורשר.
17.05 חפרפרת בהמלך דוד, פרסום ראשון של פרשיה עלומה על איש לח"י, דוד רובוביץ שישב במטה הצבא הבריטי במלון המלך דוד והעביר ללח"י ולהגנה דו"חות סודיים על הבריטים עד יציאתם מן הארץ.

שידורי צה"ל 2

09.05 משירי בועז שרעבי.
10.05 אורחים עורכים, עם אריק לביא.
12.05 להיט לתיאבון, להיטים עכשוויים.
14.05 יופי של שירים.
16.05 סייסטה מקומית.

רשת ג'

07.09 „צלילים לזוכרת".
08.05 „גוונים".
10.05 „על כנות".
12.05 „להיטים לוהטים".
14.06 „כוכבים".
15.05 „אתם זוכרים את השירים?".
17.05 „צליל וצבע".
18.05 „זמר שכזה".
20.05 „שירים משלנו".

„צרכניארה", „אני קונה משמע אני קיים". כ-20,000 אנשים נוהרים מדי יום אל הקניון ברמת-גן. מדוע סוד קסמו של הקניון? מי קונה בו, מה, מתי ולמה. האם חלו שינויים בהרגלי הצריכה של הישראלים בשנים האחרונות. מה גורם למרכז מסחרי אחד להפוך לסיפור הצלחה או לכשלון. בתכנית נעקוב מהשוק המסורתי דרך הרחוב הסוחר והקניון, בכיכר בקניון ברמת-גן, בנוה-עיר ובלב ליזנגר. נעמוד על עקרונות השיווק והתפעול של שני הקניונים, ומערכות הפיתויים שנועדו לגרות אותך, הצרכן, לרכוש ולצבור עוד מוצרים.
רשת א' — שעה 12.05

ראשון רדיו

24.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה — לוייה: סונאטה ברי מינור לחלילית ולקונטינואו; היידן: קונצ'רטו לכנור, צ'מבלו וכלי-קשת; מנדלסון: חמישייה לכלי-קשת, אופ 87/2; רופארץ: פרלוד, מארין ושיר; דריגו: יקיצתה של פלור.
09.00 קונצרט בוקר — דנדי: סוויטה בסגנון עתיק; פולנק: קונצ'רטו לשני פסנתרים ולתזמורת; רחמנינוב: שלישייה אלגית מס' 2; בטהובן: סונטה מס' 9 לכנור ולפסנתר; הופמייסטר: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת; דבוז'ק: סרנדה למיתרים.
11.57 פינת השיר — משירי אליזאבת בארט-בראונינג.
12.00 אמנים באולפן: רון וינדמילר — בריטון מבחר שירי שוברט, שומאן וראבל.
13.05 בהאזנה נינוחה — תומס ארן: סונטה מס' 1 בפה מג'ור לצ'מבלו; בליני/ליסט: זכרונות מתוך נורמה לשני פסנתרים בליני: הפתיחה נה מה; רחמנינוב: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ותזמורת; סן-סנס: סימפוניה מס' 2; בוקריני: חמישיה לגיטרה וכלי-קשת; צ'ייקובסקי: דומקה.
15.00 דפי פסנתר: הסונטות של בטהובן.
16.00 מוסיקה קולית. תומס תאליס: קינות ירמיהו הנביא.
18.00 מוסיקה כאן ועכשיו.
19.00 זוטות מוסיקליות.

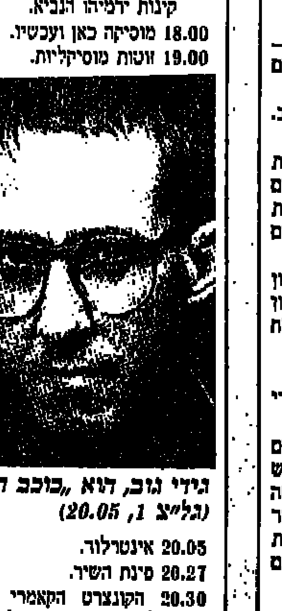

גידי גוב, דוא „כוכב הערב" (גל"צ 1, 20.05)

20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי. ואלטר האוציג: רסיטל לפסנתר: שוברט: פנטסיית גרצר; שוברט: פנטסיית הנודד; ברהמס: בלדה ברה מינור או 10; ברהמס: אינטרמצו בלה מג'ור, אופ 118; ברהמס: סונטה בפה מינור, אופ 5; מוצרט: דיברטימנטו ק. 251 לכלי נשיפה; דיברטימנטו ק. 137 לרביעיית מיתרים.
22.30 מן המקורות, קינות לט' באב וכ'; תכנית בעריכת פרופ' אורי שרביט.
23.00 מחזורי יצירות, ברטוק: הקונצ'רטי; סיבליוס: הפואמות הסימפוניות.

רשת א'

07.30 שירים עבריים.
08.05 קריאה במגילת איכה בנוסחים שונים.
09.05 טלרדיו, שרות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 נחמו נחמו, קינות ופיוטים ממורשת עדות ישראל.
12.05 מעורב ים-תיכוני, בסימן תשעה-באב.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 שירים עבריים.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה, מרחבא, ערבית מדוברת עם ד"ר אביחי שבטיאל. שעור 13.
16.05 רדיו-עשרה, מגזין נוער.
17.05 סיפורדיו, לפנים מן החומה, מאת ש"י עגנון, מגיש: ניסים עזיקרי.
17.41 שירים עבריים.
18.06 נחם, תכנית לקראת צאת צום תשעה-באב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ, תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי, עם ד"ר עמירם רביב, פסיכולוג חינוכי קליני: עוברים דירה, מקום מגורים, בית ספר.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 בזוכרנו את ציון, שירים ומקראות לי"ט באב.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 בעקבות הורדוס, עם הארכיאולוג מאיר בן-דב.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 ט' באב, תכנית עם אלעזר שטורם ואורחיו.
16.05 יומן כלכלה.
17.05 מגילת האש, מאגדות החורבן. מגישה: ראומה אלדר מלווה בקלרנית: גיורא פיידמן (ש"ח).
18.06 בעין בוחנת, שאלות וסוגיות במחלוקת עם יצחק גולן.
19.35 שירים עבריים.
19.00 היום הזה.
20.05 שלום לבן דודי, פיוט וברכה בשידור חי.
22.05 להאחז בחלום, מחרוזת שירים.
23.05 בינינו לבין עצמנו, שיחות עם מאזינים בשידור חי מנחה: אלכס טלמור.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת, מדע הנגיפים בעידן האיידס, נחלות נגיפיות הפוגע במוח. מרצה: פרופ' יחיאל בקר.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם צביקה שפירא.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 שעתיים של שירים ארץ ישראליים.
10.55 זה בוער, על עצים ויערות. עם דודו דיין.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 מסורות, מחשבות וצלילים לט' באב.
14.05 עמידתו ונפילתו של הרובע היהודי בתש"ח. אהרון לירון, שלחם ברובע, נפל בשבי ואח"כ חקר ותעד את סיפור הרובע, מסייר עם דודו דיין באתרי הלחימה ומספר על אובדן הרובע ב-1948.
15.05 שירי ערגה לארץ ישראל מתקופות שונות.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי, פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמשה עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה משוחחות.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 שירים מכאן, שירים עבריים.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב, גידי גוב.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — מדע הנגיפים בעידן האיידס במחלות נגיפיות הפוגעות במוח. מרצה: פרופ' יחיאל בקר.
22.05 על הרבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 הרדיו הישן, עם רני קרפל.
20.05 צר"8, תוכנית לחיילים.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה, עם דני קרפל.

רשת ג'

06.06 עם הדוראים והפרברים.
07.07 עם ירדנה ארזי.
08.05 עם אריק איינשטיין.
09.05 עם יהודית רביץ.
10.05 עם שלמה ארצי.
11.05 עם אילנית.
12.05 עם יהורם גאון.
13.05 עם חוה אלברשטיין.
14.06 עם שלום חנוך.
15.05 עם נתנאלה.
16.05 עם מתי כספי.
17.05 שירים משלנו.
21.05 ארום עתיק, שירים שלא נס ליחם.
23.05 מסביב לחצות, שירים ללילה חם.

שני רדיו

25.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה: מוצרט: סרנדה מס' 11 במי במול מג'ור ק. 375 (נשפני מוצרט מוינה/נ. ארנונקור); מ.ג. מון: קונצ'רטו בסול מינור לצ'לו ותז. כלי קשת (ק. סטורק/קפלה אקדמיקה מוינה / א. מלקוס); בטהובן: סונטה מס' 3 בדו מג'ור לפסנתר אופ. 2 מס' 3 (נ. גולדה); פ. בנדה: קונצ'רטו במי מינור לחליל ותז. (מ. לרייה / התז. הקמרית של מינכן / ה. שטדלמאייר); שוברט: סימפוניה מס' 3 ברה מג'ור (התז. הפילה. הוינאית/ק. קלייבר).
09.00 קונצרט בוקר: טיפט: פנטסיה קונצרטית על נושא של קורלי (אקדמית סנט-מרטין/נ. מרינר); פולנק: גלוריה (נ. ברואס עם המקהלה והתז. הסימפונית של ברמינגהם/ל. פרמו); סן-סנס: קונצ'רטו מס' 5 בפה מג'ור לפסנתר ותז. (פ. רוז'ה / התז. הפילה. המלכותית / ש. דיטואה) (ת): ובר: חמישייה בסי במול מג'ור לקלרנית ורביעיית כלי קשת אופ. 34. (א. פיי / חברי אנסמבל נאש); דבוז'אק: קונצ'רטו בלה מינור לכנור ותז. אופ. 53 (י. פרלמן / התז. הפילה. הלונדונית/ד. ברנבוים) (ת): סטרווינסקי: המוסיקה לבלט פטרושקה (גירסת 1947) ותז. פילדלפיה/ר. מוטי).
11.57 פינת השיר: משירי אליזאבת מארת בראונינג.
12.00 מן הסרטיה.

נעמי שמר, הכוכבת בתכנית „כוכב הערב" (גל"צ 1, 20.05)

13.05 בהאזנה נינוחה: מוצרט: דיברטימנטו ק. 136; בטהובן: קונצ'רטו מס' 3 לפסנתר ותזמורת; שוברט: שישה שירים מתוך שירת הברבור (חלק ראשון) 1; ונסן דנדי: סימפוניה על שיר הרים צרפתי לפסנתר ותז.
15.00 הסברה מוסיקלית: צליל מקום ואורח לשעה (ש"ח): שוברט באיטליה.
16.00 מאולמי הקונצרטים שלנו: התז. הפיל. הישראלית: מנצח: זובין מהטה סולן: לאוניד דרומרוב; פסנתרן רימסקי קורסקוב: הפתיחה חג הפסחא הרוסי; ליסט: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ולתז; רימסקי קורסקוב: שחרזדה (ש"ח).
18.00 רגש על הביצוע.
19.00 בין חברים: מיצירות: גריג, גלבוע, מאסנה, וורדי, לנגפורד, בינג, דליוס.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם, התז. הסימפ. של רדיו ברלין: מ. טריואהרן: 5 אפיגרמים; היידן: סימפוניה קונצרטית בסי במול מג'ור לאבוב, בסון, כנור, צ'לו א. זמלינסקי: תהילים: כ"ג; ה' רועי למקהלה ותז' זמלינסקי סימפוניה מס' 2.
22.30 ג'ז קלאסי.
23.00 מחזורי יצירות: ברטוק: הקונצ'רטי; סיבליוס: הפואמות הסימפוניות.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 הפוגה מתוגה.
09.05 טלרדיו, שרות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק — שירים עבריים.
12.05 מעורב ים-תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 שירים עבריים.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה: היי, בוא נדבר אנגלית, סדרה למתחילים. שעור 13.
16.05 גיל הביניים.
17.05 צבעי הקשת: שירי עמים.
18.06 מנחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 לכל ארם כוכב. עם האסטרולוג אילן פקר.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 בראש צעיר, מגזין לילדים ולבני נוער.
10.05 כל צבעי הרשת עם עמיקם רוטמן.
12.05 אלף-אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 תוצרת הארץ, תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.05 יומן כלכלה.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 שירים ים-תיכוניים.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 סולם הזמירות, מצעד הפזמונים המסורתיים.
22.05 ג'אז ועוד, עם לאה ליאור.
23.05 קפר ראשו, חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. האמנות הנוצרית בימי הביניים, אוצרות הכנסיה. מרצה: פרופ' נורית כנען קידר.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם עודד לבינסון.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 מכת שמש, מערכונים ופזמונים.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 שליפה מהמותן, עם לאה עוז.
14.05 אני מזגן, עם ארז טל.
15.05 ברדתך דרומה. משדר מיוחד בן שעתיים לציון כנס חט' גבעתי לדורותיה.
16.54 באופן מילולי.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 בכוננות מתמדת, על מרכז התחמושת של צה"ל.
18.45 משהו עולמי, מגאזין לענייני חוץ.
00.05 ציפורי לילה, עם יאיר לפיד.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 שירים מכאן.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב בערב: נעמי שמר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. האמנות הנוצרית בימי הביניים, אוצרות הכנסיה מרצה: פרופ' נורית כנען קידר.
22.05 על הרבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 הרדיו הישן עם רני קרפל.
20.05 להיטים.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם רני קרפל.

רשת ג'

06.06 תמרונים תזמורתיים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 שנים טובות.
11.05 30 „בצל" עם יקיר אביב.
13.05 עם כל הלב, באיטלקית, ספרדית וצרפתית.
14.06 בטן גב, עם שוש עטרי.
16.05 כאן ועכשיו.
17.05 קיץ חם, עם מנחם פרי.
19.05 היה היו.
21.05 קצת אחרת.
23.05 מסביב לחצות.

שלישי רדיו

26.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה. ק.פ.ע. באך: קונצ'רטו ברה מינור לחליל ותזמ' (פ. מייסן/קולני באך/ה. וינשרכט). ובר: שלישיה בסול מינור, לחליל צ'לו ופסנתר (א. שהם/ע. גרובר/ ח. גרינפלד). ברליוז: מחול הסילפידות ומנואט מתוך קללת פאוסט (הסימפ' של רדיו מוסקבה/ג. רוז'דסטבנסקי). ברליוז: הציפיה שוורד הים. ברליוז: הרולד באיטליה (נ. אימאי/הסימפ' הלונדון/ק. דייוויס).
09.00 קונצרט בוקר. ג'. גבריאלי: קנצונים וסונטות. ויואלדי: קונצ'רטו גרוסו בסי מינור, אופ' 3 מס' 10. בוקריני: שלישיה בסול מג'ור, אופ' 1 מס' 5. היידן: קונצ'רטו ברו מג'ור. לצ'לו ותזמורת (מ. רוסטרופוביץ'/תזמ' רסה"ש/ברתינין). מוצרט: סרנדה מס' 1, ברה מג'ור. שומאן: רביעיה בפה מג'ור, אופ' 41 מס' 2 (רביעיית אלברני). ראבל: שלישיה בלה מינור, לפסנתר כנור וצ'לו (א. פרגין/י.א. קים/ר. קירטבאום). ניקוד: קונצ'רטו לשני פסנתרים, כלי נקישה ותזמורת (ערוך תמיר/ תזמ' רשה"ש).
11.57 פינת השיר. משירי אליזבט בארט בראונינג.
12.00 מן הסרטיה. הבארוק האיטלקי: יצירות סטרוצי, קורלי, סקרלטי, לאטי, בסאנו, פרסקובלדי, ועוד.
13.05 בהאזנה נינוחה. ואחנאר: פתיחה לפדעו רה ברז'ראק אופ. 23.

אריק סיני, בתכנית „כוכב הערב" (גל"צ 1, 20.05)

מוצרט: קונצ'רטו לקלרנית ק. 622 ותז. רספיגי: חגיגות רומא. ראבל: צ'גן ותז. סן-סנס: מבוא ורונדו קפריצ'יוזו אופ. 28 ותז. ראבל: ולסים אצילים וסנטימנטלים (ת).
15.00 מוסיקה צעירה. עם הפסנתרנית הצעירה רות ציבקין. באך: פרלוד ופוגה במי במול מינור. היידן: סונטה בסי מינור, ברהמס: 2 אינטרמצי אופ 118. ראבל: סונטינה.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם. קונצרט הסיום של תחרות הפסנתרנים בפרנקפורט 1987.
17.30 סלות.
18.00 מגדף התקליטיה.
19.00 פניני אופרה לקט מתוך אופרות. רוסיות.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור.
22.30 אנתולוגיה קטנה לשירה: מהסידרה האמריקנית ותכנית שניה. שירי חלום משירת ג'ון ברימן עם המשורר והמתרגם אריה סתו.
23.00 מחזורי יצירות, ברטוק: הקונצ'רטי. סיבליוס: הפואמות הסימפוניות.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 הפוגה מתוגה.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק, שירים עבריים.
12.05 מעורב ים-תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 שירים עבריים.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה. מרחבא, ערבית מדוברת עם ד"ר אביחי שבטיאל: שעור 14.
16.05 מועדון שעון הזהב, מעולמו של האדם המבוגר.
17.05 צבעי הקשת: שירים ממזרח אירופה.
18.06 מנחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד. עורך ומנחה: יובב כץ: נאמנות ובגידה (ש"ח).
23.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד והעשוך: התמודדות עם שכול (ש"ח).

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 בראש צעיר, מגזין לילדים ולבני נוער.
10.05 כל צבעי הרשת, עם יואב גינאי.
12.05 אלף-אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 תוצרת הארץ, תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.05 יומן כלכלה.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 אצבע על הדופק, שבועון בעניני בריאות ורפואה עם אברהם מרון.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 פרקי חזנות כבקשתך, מזמור שיר.
22.05 להאחז בחלום, מחרוזת שירים.
23.05 שונכות, עם דני אלדר.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת. מבוא לתולדות המתמטיקה (חלק ב') תורת הקבוצות מרצה: פרופ' שבתאי אונגורו.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 מכת שמש, מערכונים ופזמונים.
10.55 זה בוער, על עצים ויערות.
11.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף.
13.05 שליפה מהמותן, עם לאה עוז.
14.05 אני מזגן, עם ארז טל.
15.05 סייסטה, עם דורי בן זאב.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
00.05 ציפורי לילה עם אביהו מדינה.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 בכוננות מתמדת, על מרכז התחמושת של צה"ל.
19.50 פינה חמה ללב"י.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב: אריק סיני.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. מבוא לתולדות המתמטיקה (חלק ב') תורת הקבוצות. מרצה: פרופ' שבתאי אונגורו.
22.05 על הרבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 הרדיו הישן עם רני קרפל.
20.05 צר"8, תכנית לחיילים.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם רני קרפל.

רשת ג'

06.06 תמרונים תזמורתיים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 שנים טובות.
11.05 30 „בצל" עם יקיר אביב.
13.05 עם כל הלב; באיטלקית, ספרדית וצרפתית.
14.06 בטן גב, עם שוש עטרי.
16.05 כאן ועכשיו.
17.05 קיץ חם, עם מנחם פרי.
19.05 מקום בצמרת.
22.05 ארום עתיק.
23.05 מסביב לחצות.

רביעי רדיו

27.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה קופרן: האפותיאוזיס של לולי (ז'.פ.פייאר מנצח על תזמורתו), סן-סנס: הקונצ'רטו הכליזי לכנור (א. כהן/תז. פריז/ר. ברנבוים) ברליוז: הסימפוניה הפנטסטית (התז. הסימפ. הבוסטונית/ס. אוזאווה).
09.00 קונצרט בוקר היידן: הסימפוניה ה-99 (ק. דייויס/תז. הקונצרטחבאו), מוצרט: סימפוניה קונצ'רטנטה ק. 364 (י. פרלמן/התז. הפילה. הישראלית/ ז. מהטה), שוברט: השמיניה בפה מג'ור והשמיניה הפילהרמונית של ברלין, ברליוז: לליו או החזרה לחיים — (ז'. מרטינון/תז. הרדיו והטלויזיה של צרפת/נ. גדה רצ' ברלס טנורים/או ואן גורף בריטון/הקריינות כפי ז'אן טופאר).
11.57 פינת השיר משירי אליזאבת בארת בראונינג.
12.00 אמנים באולפן אלכסנדר קגנובסקי צ'לו נטשה קוסוב פסנתר הינדמית: סונטה, אופ 119, פרוקופייב: סונטה, אופ 119, מוצרט: סונטה בסי במול מג'ור, ק. 281 ויערה על פסנתר.
13.05 בהאזנה נינוחה צ'ייקובסקי: כריטה מס' 4 לתז. ראבל: ציגאן, ג'ון קאנטילאל: הצנת כובות, מיידבר: שירים, מליפירו:

מני בגר, בתכנית „כוכב הערבי" (גל"צ 1, 20.05)

קונצ'רטו לכנור ותז, סיבליוס: סונטינה אופ 67 מס' 2, שאבו: סימפוניה אינדיה.
15.00 שעה עם...
16.00 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור.
18.00 מוסיקה ויוה.
19.00 מוסיקה אהובה עליכם, ליסט-בוזוני: רפסודיה ספרדית (פליציה בלומנטל פסנתר), סרסאטה: נעימות צוענים (יצחק פרלמן), אלבניז: קונצ'רטו לפסנתר ולתז.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו התזמורת הפילהרמונית הישראלית מנצח: זובין מהטה, סולן: יצחק פרלמן כנור, קוסטמן: לקול הזכרונות, גלזונוב: קונצ'רטו לכנור, ראבל: אמא אווזה, ראבל: בולרו.
22.30 ג'ז.
23.00 מחזורי יצירות ברטוק: קונצ'רטו לתזמורת, סיבליוס: הפואמות הסימפוניות.

רשת א'

08.05 הפוגה מתוגה.
09.05 טלרדיו שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק.
12.05 מעורב ים-תיכוני.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 שירים עבריים.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה היי, בוא נדבר אנגלית, סדרה למתחילים שעור 14.
16.05 מושגים: מושגים על ערים, על תהליכי עיור, על מקומונים ומנהיגות מקומית ועל יופיין של ערים עם פרופ' אלישע פורת, ד"ר דן כספי והאדריכל צבי הקר.
17.05 צבעי הקשת: שירי עמים.
18.06 מנחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 חבר מאותו כוכב תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי עורכת ומנחה: מילכה למרן.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 בראש צעיר מגזין לילדים ולבני נוער.
10.05 כל צבעי הרשת עם יואב גינאי.
12.05 אלף-אלף בבית עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק הווי והומור.
15.05 תוצרת הארץ תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.05 יומן כלכלה.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר קוראים ממליצים.
18.06 יש שאלות עם איתן אלמוג.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 צמוקים ושקדים: העיירה שלי יום בחיי העיירה היהודית במזרח אירופה מופע פומבי של שירים ביידיש משתתפים: מייק בורשטיין, דודו פישר, נירה רבינוביץ ותזמורת בנצוחו של שמעון כהן מנחה: דן כנר.
22.05 להאחז בחלום מחרוזת שירים.
23.05 מחפשים את הביטחון.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת עליתה של ספרד הלאומנית. מרצה: ד"ר יצחק אביב.
06.30 פוקחים עין החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע עם עודד לבינסון.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר עם אלי ישראלי.
10.05 מכת שמש מערכונים ופזמונים.
11.05 נכון לעכשיו עם רפי רשף.
13.05 שליפה מהמותן עם לאה עוז.
14.05 אני מזגן עם ארז טל.
15.05 סייסטה עם דורי בן זאב.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 יער משורר מגאזין לענייני צבא ובטחון.
18.45 מעבר לגבול מגאזין לענייני ערבים.
00.05 ציפורי לילה עם משה בקר.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 שירים מכאן שירים עבריים.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב: מני בגר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת הרפובליקה השניה ומלחמת האזרחים בספרד. עליתה של ספרד הלאומנית. מרצה ד"ר יצחק אביב.
22.05 על הרבש ועל הכייפאק. משדר מקרית-שמונה במסגרת ארועי „אל הנח"ל".
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 הרדיו הישן עם דני קרפל.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים המחושב משדר מקרית-שמונה במסגרת אירועי „אל הנח"ל".
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם דני קרפל.

רשת ג'

06.06 תמרונים תזמורתיים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 שנים טובות.
11.05 30 בצל עם יקיר אביב.
13.05 עם כל הלב באיטלקית ספרדית וצרפתית.
14.06 בטן גב עם שוש עטרי.
16.05 כאן ועכשיו.
17.05 קיץ חם עם מנחם פרי.
19.06 הצעקה האחרונה הלהיטים של היום.
21.05 פניני ג'אז.
23.05 מסביב לחצות.

חמישי רדיו

28.7.1988

קול המוסיקה

(ת) תקליטור (קומפקטדיסק)

06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאזנה נינוחה: קונצ'רטו לצ'לו ותז. בדו מג'ור, מס' 1 (מ. מייסקי/ התז. הקאמ. של אירופה); שוברט: חמישיית דג השמך (א. ברנדל/ חברי רביעיית קליבלנד); בטהובן: סימפוניה מס' 6 הפסטורלית (הפילה. מלונדון/ק. טנשטט).
09.00 קונצרט בוקר: דיטרסדורף: סינפוניה קונצ'רטנטה ברה מג'ור לכנור, קונטרה-בס ותז. (תז. ונהל): רביעיית אבוב בפה מג'ור אופ. 7 מס' 1; סליארי: סימפוניה יום השם הפרטי; בטהובן: קונצ'רטו מס' 5 לפסנתר ולתז. והקיסר; גונו: סימפוניה מס' 1 ברה; ויוואלדי: קונצ'רטו לצ'לו ולתז. מס' 2 בסי מינור; בריטן: סרנדה לטנור קרן וכלי-קשת.
11.57 פינת השיר: משירי אליזבט בארת בראונינג.
12.00 מן הסרטיה.
13.05 בהאזנה נינוחה: ויולדי: קונצ'רטו ברה מג'ור לשתי תזמורות והסולנים מבריסל והסולנים ממילאנו/ א. אפריקיאן); דניצי: קונצ'רטו ברה מינור לחליל ותז. אופ 31 (ר. מילן/ תז. האופרה של וינה / פ. פרוהסקה); בטהובן: סונטה מס' 10 בסול מג'ור לכנור ופסנתר אופ. 96 (ד. אויסטרך ול. אובורין); ברהמס: סרנדה מס' 1 ברה מג'ור אופ. 11 והתז. הפילה. של ברלין ק. אבאדו).
15.00 מפגשים.
16.00 אתנחתא (ש"ח): רביעיית תל-אביב: מוצרט: רביעייה בסי-במול מג'ור, הצייד; י. טל: רביעייה מס'

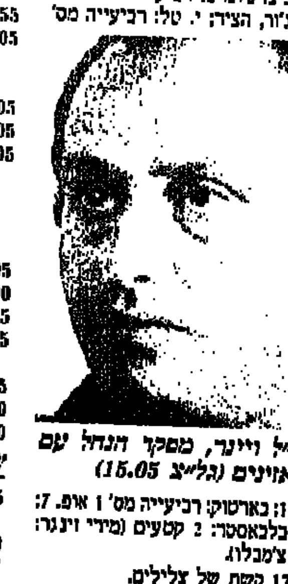

תאול ויינר, מפקד הנח"ל עם המאזינים (גל"צ 15.05)

1; בארטוק: רביעייה מס' 1 אופ. 7; בלבאסטר: 2 קטעים (מידי זינגר: צ'מבלו).
17.30 קשת של צלילים.
18.00 אנתולוגיה בצליל: מוסיקה תזמורתית בתקופת הבארוק המאוחר.
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 אופרה: שילד: רודינה: מוצרט: האימפרסריו.
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות: בנו מויסביץ' (תכנית שניה): רחמנינוב: רפסודיה על נושא של פגניני; גרנדוס: מהל פליארה; שופן: אטיודים, אופ. 25 מס' 3, מס' 3 אופ 10 מס' 10 סקרצו מס' 2, בסי-במול מינור, אופ. 31 בלדה מס' 3, בלה-במול מג'ור, אופ. 47 אימפרומפטו-פנטסיה, בדו-דיאז מינור, אופ. 66.

רשת א'

07.30 ישן בעיניך, שירים ישנים.
08.05 הפוגה מתוגה.
09.05 טלרדיו, שירות מידע למאזינים.
10.05 פניני בוקר, מגיש: גדעון הוד.
11.05 ירוק ירוק שירים עבריים.
12.05 מעורב ים-תיכוני.
13.00 חדשות באנגלית.
13.30 חדשות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר, מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.00 שירים עבריים.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה, תולדות התיאטרון, בהדרכת אבי עוז: המאה ה-19.
16.05 ארץ לא נודעת.
17.05 צבעי הקשת: שירי עדות.
18.06 מנחת ערב.
19.00 שידורים לעולים.
22.05 יש לי חלום, עורך ומנחה: יובב כץ: עם הפסיכולוגים גליה רבינוביץ ואמנון בר-צבי (ש"ח).

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 סעו לשלום, עם גדעון הוד.
09.05 בראש צעיר, מגזין לילדים ולבני נוער.
10.05 כל צבעי הרשת עם עמיקם רוטמן.
12.05 אלף-אלף בבית, עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום, חדשות ופזמונים.
14.06 בת צחוק, הווי והומור.
15.05 תוצרת הארץ, תכנית כבקשתך לשירים עבריים.
16.05 יומן כלכלה.
17.05 רגעי קסם.
17.55 קראתי ספר, קוראים ממליצים.
18.06 זרקור עם יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.00 היום הזה.
19.35 שירים עבריים.
20.05 שורשים, שבועון לעניני פולקלור ועדות.
22.05 ג'אז ועוד, עם לאה ליאור.
23.05 הלילה החמישי, עם אלעזר שטורם.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת על חמישה ספרי אמונה, השגחה ומצוות. מרצה: פרופ' ישעיהו לייבוביץ.
06.30 פוקחים עין, החדשות הראשונות.
07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר, עם אלי ישראלי.
10.05 מכת שמש, מערכונים ופזמונים.
10.55 זה בוער, על עצים ויערות.
11.05 נכון לעכשיו, מיוחד מקרית שמונה לרגל אירועי אל הנח"ל עם רפי רשף.
13.05 שליפה מהמותן, עם לאה עוז.
14.05 אני מזגן.
15.05 קו פתוח לאיזור הצפון עם מפקד הנח"ל תא"ל בן-ציון ויינר, שמעון שבס-עוזר שר הבטחון לענייני התיישבות ועם מפקד חטיבת הנח"ל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות, מוקדש ליום הנח"ל מקרית שמונה.
00.05 ציפורי לילה, עם רפי קינן.
02.00 לא רוצים לישון.
05.00 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 1

19.05 יער משורר. מגאזין לענייני צבא ובטחון (ש"ח).
19.50 פינה חמה ללב"י.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 כוכב הערב: יוני רכטר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. על חמישה ספרי אמונה, השגחה ומצוות. מרצה: פרופ' ישעיהו ליבוביץ.
22.05 על הרבש ועל הכיפאק שידור מיוחד מקרית שמונה המוקדש לאירועי אל הנח"ל בצפון.
23.05 עשרים וארבע היום שהיה.

שידורי צה"ל 2

19.05 הרדיו הישן עם דני קרפל.
20.05 צר"8, שידור מיוחד מקרית שמונה המוקדש לאירועי יום הנח"ל.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר, עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה עם דני קרפל.

רשת ג'

06.06 תמרונים תזמורתיים.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 שנים טובות.
11.05 30 „בצל" עם יקיר אביב.
13.05 עם כל הלב.
14.06 בטן גב, עם שוש עטרי.
16.05 כאן ועכשיו.
17.05 קיץ חם, עם מנחם פרי.
19.05 קול-בר, שבועון פופ.
20.05 אלבומים תשמ"ח, תקליטים ישראלים שיצאו השנה.
21.05 מופע רוק, רוק כבד וגל חדש.
23.05 מסביב לחצות.

„ארץ לא נודעת", שבוע האמנויות במכללת בית-ברל. סיכום שבוע בתחומי האמנות והיצירה המתקיימת במכללה בבית-ברל. בשיחות עם משתתפים ואמנים. עורך: אפרים אבא.
רשת א' — שעה 16.05

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

בבעיה המקורית מפתח טוב ו־4 שנוי מטים (5520). במט־לדעת מבריק נושא אליפות העולם לקבוצות באיום ובשלושה ואריאנטים (5521).

5520. פז עינת
רחובות
מקורית

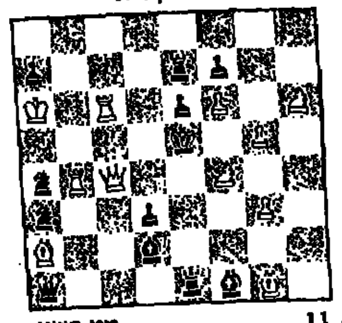

11 + 12 מט בשני מסעים

5521. א.י. לובוסוב
פרובלמבלאד 1986
פרס ראשון

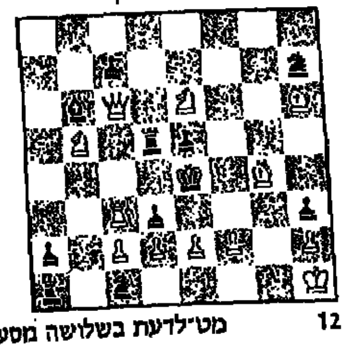

12 + 11 מט־לדעת בשלושה מסעים

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

תאומים מעניינים

בעיית התאומים של המחבר הצרפתי נשלחה אלי ע"י אלכסנדר אטינגר. יש בה ניצול מעניין של ממדי לוח השחמט.

י.מ. לוסטו
רקס מולטיפלקס 1984

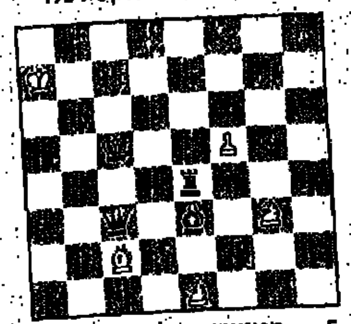

5 + 4 מט־עזר בשלושה מסעים, תאומים.
א. דיאגרמה. ב. כל הכלים מוזזים שורה אחת ימינה.

הפתרונים: א. 1. מה־ח8, רב3. 2. מד4, מב6. 3. מה־ה5, פה2×. ב. 1. צא4, רו4. 2. מה4, מג6. 3. צד4, פז3×.

תחרות לפתרון בעיות

במסגרת פסטיבל הקיץ של מרכז בכורי־העתים ובשתוף עם האגוד לקומפוזיציה שחמטית תערך ביום רביעי 17.8.88 תחרות פתוחה לפתרון בעיות שחמט. התחרות תערך במרכז, רח' הפסמן 6 (מול בית מפעל הפיס) תל־אביב, ותחל בשעה 17.00. דמי ההשתתפות 10.00 ש"ח והמצטיינים יזכו בשלושה מגינים ובפרסי ספרים. התשמות במקום.

דרקרב
ישראל — ארצות הברית

בתחילת החודש [illegible]

קרבות ותחרויות

רונן לב — אלוף צה"ל בשחמט

רב־טוראי רונן לב, שהוא אמן שחמט בינלאומי, זכה בתואר אלוף צה"ל בשחמט בצוברו 7.5 נקודות, בתשעה משחקים ללא הפסד. שני עם 7 נקודות (והפסד יחיד, נגד רונן לב), סיים האמן עופר ברוק. אחריו לפי סדר איכות הנקודות: האמן יצחק בן־מנחם (מדלית ארד), יוני שמר (בנו של שחקן התיאטרון גדעון שמר), אלכס יקיר, מאיר בסקיה, אלון שולמן ואלכס סמורדאניצקי – 6.5 כל אחד. הפתעת התחרות, כישלונו של האמן הבינלאומי אילן מנור, בכיר המתחרים, שהפסיד לאלון שולמן וערן קונבל, בסיבובים השביעי והשמיני. מנור דורג ששי בין 69 המתחרים, עם 6 נקודות. מנצח שתי האליפויות האחרונות, גדי רכליס, שהוא אלוף ישראל בשחמט, לא השתתף בתחרות שכן יום לאחר סיומה הוא השתחרר משרות סדיר. ניהלו: ישראל גלפר, אהרון איסרס ונתן אקשטיין. התחרות נערכה בבית יד־לבנים בנתניה.

האוסקר לקספרוב

אלוף העולם, גארי קספרוב זכה באוסקר, המוענק מטעם איגוד עתונאי השחמט, למצטיין בשחקנים, עבור הישגיו ב־1987. בפרס האוסקר למצטיינת מבין השחמטאיות, זכתה מאיה צ'בורדאנידזה, אלופת העולם בין הנשים. במד־הכושר („רייטינגליסטה") המעודכן לראשון ביולי זה, מדורג קספרוב עם 2760 נקודות (עליה ב־15 נקודות). לפני אנאטולי קרפוב 2725 (עליה בעשר נקודות), נייג'ל שורט מאנגליה 2665, אלכסנדר בלייאבסקי 2655, יונתן שפילמן מאנגליה 2645 ויאן טימן מהולנד 2640. ויקטור קורצ'נוי „ירד" ל־2595 נקודות.

מבין הישראלים מוליך בראש אלון גרינפלד עם 2650 נקודות (תוספת של 40 נקודות), לפני יעקב מוריי 2545, (תוספת 10 נקודות), יהודה גרינפלד 2520 (ירידה ב־30 נקודות), גדי רכליס 2515, לב גוטמן (אזרח ישראלי שניתק את הקשר עם האיגוד הישראלי לשחמט) 2490, ולאדימיר ליברזון 2480, אילן מנור ואליהו שווידלר 2430 כל אחד.

סיומים מרתקים

לבן: קרפוב
שחור: יארטרסון
בלפורט, יוני 1988

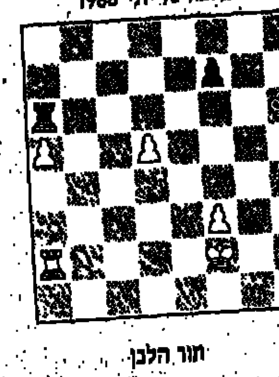

תור הלבן

מהמצב הנתון נמשך המשחק: 46.ד6+! צ:ד6 47.א6, צ־ד8! 48.א7, צ־א8! 49.צ־א5, 50.מ־ז2, מ־ז5! 51.צ־א4, מ־ז6! (או 51...מ־ח5! 52.מ־ח3, מ־ז5 53.א4, מ־ח5 (?) 54.צ־א6! והשחור אבוד) 52.מ־ח3, מ־ז5! 53.א4! והשחור נכנע שכן על 53...מ־ז6 בא 54.צ־א6! והשחור אבוד.

הסיום השני הוא מתחרות בינלאומית שנערכה בהונגריה. שותפים לו שני אמנים בינלאומיים מהונגריה.

לבן: ראיינה
שחור: סילאגי
הונגריה, יוני 1988

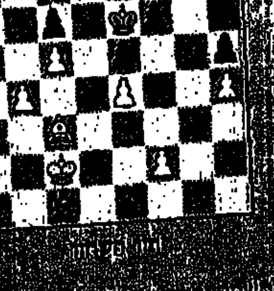

תשבצים

תשבץ 245

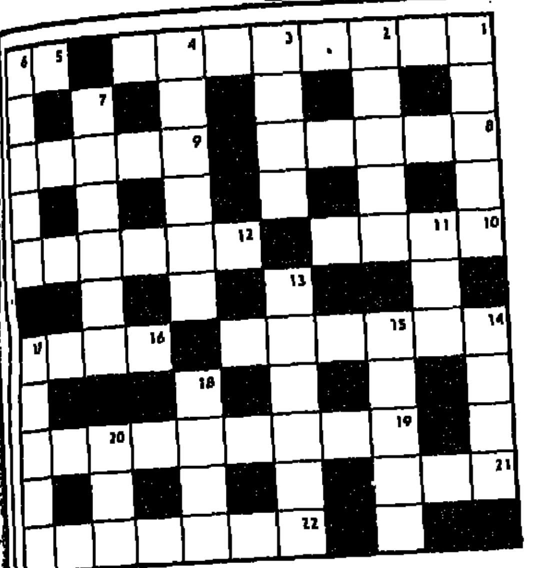

אפקי: 1. תקופה שחוגה (כ"מ). 5. הגיע. 8. משכן אינדיאני. 9. מין כיסוי לראש. 10. בירת פרו. 12. ארון קטן. 14. מין סם קשה. 16. אימרה עממית. 19. מין שיח בר ממשפחת הסילקיים, לאחרונה התגלה כי הוא יכול להוריד את רמת הסוכר בדם. 21. כלי אריגה. 22. מין פרי הדר.

אנכי: 1. חלק מחולצה או מעיל. 2. העברה משפה לשפה. 3. מטומטם, חסר הבנה. ההיפך מ„רחב־אפק" (שתי מלים). 4. טייפרקורדר. 6. דג הסלמון. 7. חדות מות, או דיבור. 11. עיר חוף בארץ. 13. עיר בהרי יהודה. 14. את. 15. אחת המגילות בתנ"ך (כ"מ). 17. כלי לריסוק וגריסה. 18. הומוני. 20. מכשיר.

אגוזן 245

אפקי: 1. ראה 7 אנכי. 5. מקום סגור וקטן בעיר גדולה (2). 8. בטלוויזיה מראים שד לתייר – זה שירותו (5). 9. רוק די מטלטל את הגוף (5) (כ"מ). 10. אחד האבות שנשאר בלי כלום מחוץ לעוגית שטוחה (4). 12. לקוח מסיפור של יוצרי האש (6). 14. יצאו לפגרה מן החיים (6). 16. מתקן לבגדים בסיני (4). 19. פיגארו כסמל לעם היהודי? (6,3). 21. מזל שיש לו סחבהו (3). 22. אינם מסוגלים להגיע לעמק השווה, אולי בגלל שאי אפשר להבין אותם (3,4).

אנכי: 1. מוטל על המטיל שאינו מראה זאת (5). 2. הודאה וזריקת אבנים (5) (כ"מ). 3. לא חסר עני במושב הזה (4). 4. מוג רפואהו לא להיפך הוא רק מזיק (3,3). 6. פאקסלי החונר לדתיים בנראה (5). 7. (עם 1 אפקי) בטוי מוזר המציין: מושבים – עמידים, המיועדים לנבחרים שאינם נבחרים (8,6). 11. מצב והתהפכות בעיר (3). 13. מספר הקילומטרים של אויר קריר (3,3). 14. בוכים על ההפסד (4). 15. באיזו שפה פרס יתאמץ לדבר עם תומייו (5). 17. למשל, כשמקבלים סטירה זה מצחיק?! (5). 18. נדפק ע"י האוצר – איזה טעם יש לקרוז (4). 20. מנוגד למשמעות האו? (3).

אגוזן 244

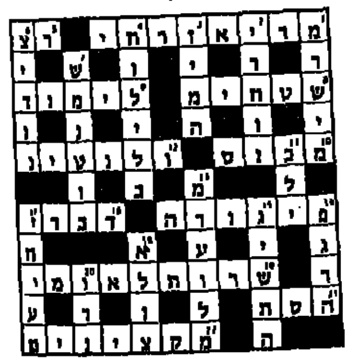

תשבץ 244

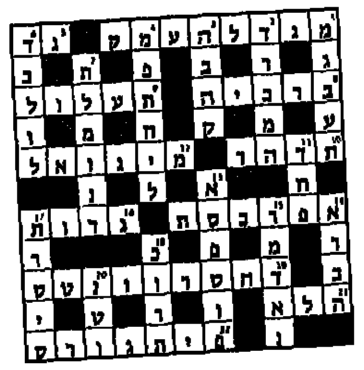

© אמיר בן אור

ברידג'

התערבות בזמן הנכון

התערבות בהכרזה, במצב פגיעות שווה, יש בה סיכון מסוים, והשיקול הוא עניין מתימטי גרידא. המתערב עושה, בדרך כלל, חשבון של רווח (מהו החוזה שבו מסוגלים המתנגדים לשחק) והפסד (כמה יעלה לו המהלך ההגנתי הזה). בעקבות כך עליו להגיע להחלטה, כמו למשל ביד הבאה:

♠ A K Q 9
♥ Q 7 4
♦ 4
♣ K Q J 6 2

♠ 3 2 ♥ K 5 ♦ K J 8 7 6 3 2 ♣ 10 5		♠ J 10 7 6 ♥ A J 9 2 ♦ 10 9 ♣ 9 7 3

♠ 8 5 4
♥ 10 8 6 3
♦ A Q 5
♣ A 8 4

מחלק: צפון
פגיעים: אף אחד
ההכרזה:

צפון	מזרח	דרום	מערב
1 קלאב	—	1 הארט	3 דיאמונד
3 ספייד	—	3 בלי שליט	—
4 הארט			

התערבותו של מערב בגובה של 3 דיאמונד (מעין פריאמפטיבית), גרמה לצפון דרום „לנחות" בחוזה של 4 הארט, בעוד שחוזה של 3 בלי שליט הינו „משחק ילדים". מערב הוביל בספייד, הכרוז זכה בדומם והמשיך בהארט קטן מהדומם, שניה ממזרח שיעית מחכרוז, ומערב זכה במלך הארט והמשיך בעשירית קלאב. הכרוז זכה בדומם ושיחק הארט נוסף, נסיך ממזרח שחזר בדיאמונד. הכרוז זכה באלוף, חתך דיאמונד בדומם והמצב כזה:

♠ K Q 9
♥ —
♦ —
♣ Q J 6 2

♠ 2 ♥ — ♦ K J 8 7 3 ♣ 5		♠ J 10 6 ♥ A 9 ♦ — ♣ 9 7

♠ 8 5
♥ 10 8
♦ Q
♣ A 8

בשלב זה שיחק הכרוז את האלוף קלאב וקלאב נוסף לעבר הנסיך, והמשיך בסידרת הקלאב. אם מזרח חותך, חותך הכרוז מעליו, חוזר לדומם בספייד וממשיך בקלאב, כשהוא משליך את המלכה דיאמונד על הקלאב, ומזרח יכול לקחת את האלוף הארט מתי שנוח לו. בכל מקרה החוזה מבוצע.

התערבותו של מערב במקרה זה, היתה מוצלחת, משום שגרמה לצפון־דרום לשחק בחוזה קשה (עם סיכויים להכשל), במקום בחוזה פשוט. אולם תמיד קיימת האפשרות שחוזה של 3 דיאמונד יוכפל. במקרה זה מה דעתכם, האם מערב עשה „עסק טוב"?

ממבט ראשון נראה שכן, על הכרוז למסור שתי לקיחות בספייד, לקיחה בדיאמונד (המלכה נמצאת במקום הנכון), ושתי לקיחות בקלאב, סה"כ 5 לקיחות. 100 לצפון־דרום, במקום 420 בתום זכה. אולם לאמיתו של דבר על מערב למסור שתי לקיחות בדיאמונד משום שבהגנה טובה יש לו רק בניסה אחת לדומם (ושאלה למתקדמים שביניכם: איזה קלף על צפון לשחק אם מערב מנסה ליצור שתי כניסות על ידי עקיפה בהארט). לכן כשהוא משחק את ח"סן דיאמונד, דרום זוכה באלוף, והכרוז נאלץ למסור לו את המלכה דיאמונד, משום שאינו יכול לשחק דיאמונד נוסף מהדומם. אולם גם במקרה זה זוכים צפון דרום רק ב־300 נקודות ובכל מקרה. התוצאה זו עדיפה על 420. בכל מקרה הכרזתו של מערב משתלמת.

ארנונה שפאו

מתפרות הקולנוע

שבעה חודשים חלפו מאז החלה ההתקוממות העממית של שכנינו על האדמה הזו. האינתיפאדה היא שיצרה את תוכנית הקולנוע החדשה של „קולנוע שמאל". ביום חמישי, 27/7 יוקרנו שם שלושה סרטים, המתעדים צדדים שונים בנושא ההתעוררות הלאומית של הפלסטינים. הראשון הוא 40 דקות של „האינתיפאדה וחופש העיתונות", בהפקת איגוד העיתונאים הבינלאומי, השני הוא „דיכוי מפגינים בשטחים" – לקט של יומני רשת הטלוויזיה סי.בי.אס, והשלישי, הקצר והנעורר אימפקט רגשי קשה ביותר הוא: „צמוד – גן ילדים בדהיישה" של אילת דקל, חמש דקות מזעזעות המתעדות פספוסים מתוקים בני חמש מספרים מה הם רוצים לעשות כשיהיו גדולים: מחבלים את קלצ'ניקובים. לטעמי יש להקרין בערב כזה גם את שני הסרטים שנוצרו בהפקת סינמטק ירושלים לכבוד הפסטיבל: „אביב 88 – חזונות" של אורי ווילדשטיין, ו„מה קרה" של אברהם הפנר. למעוניינים, הערב יתקיים ב„במת שמאל", רח' המלך ג'ורג' 16, תל־אביב.

את הגירסה החדשה, שהיא העתק נוטלם אך תיוור של „נערתו ששת". ביים טד קוצ'ף. כמאי חסר ייחוד שהיה אחראי למספר סרטים בעלי נושאים יהודיים כמו „המירוץ לצמרת של דודי קרביץ" ו„ג'ושוע אתמול והיום". „לימור", ת"א.

הנסיכה הקסומה

במעט טוב

את עבודתו יוצאת הדופן של הבמאי **רוב ריינר** בקולנוע ההוליוודי ראינו כבר בפארודיה על סרטי רוק „ספינל טאפ" ובסרט הנעורים המרגש „אני והחבר'ה". ריינר, הזכור בתור ראש כרוב, אסקופתו הנדרסת של ארצ'י בנקר ב„הכל נשאר במשפחה", מצליח לברוח מ„קומדיות הנוסחה" של הוליווד. סרטו החדש, „הנסיכה הקסומה", הוא פארודיה סלחנית על סרטי אגדות.

מעשה בזוג נאוהב שנאלץ להיפרד בגלל מחסור כיס חמור. הנערה מיועדת להינשא בעל כורחה לנסיך הכתר של הפלך, לאחר שנודע לה שאהובה היה קורבנם של שודדי ים אכזריים. בסרטו של ריינר יש את כל המרכיבים החיוניים של סרטי אגדות: מפלצות, עינויים, מרדפים, קרבות סייף, מלחמות ורומנטיקה. הקריצה שלו על האירועים היא מעודנת, אנושית ועכשווית והופכת את הסרט מתאים לכל הגילים. את התסריט כתב הסופר־תסריטאי **וויליאם גולדמן** ע"פ סיפורו. גולדמן ידוע בעיקר על תסריטיו ל„איש המרתון" ו„כל אנשי הנשיא". משתתפים: **קרי אלווס ורובין רייט**, הם שני האוהבים הצעירים, **מנדי פטנקין** („ינטל") הוא אביר חרב ספרדי מגוחך, המתאבק **אנדריי** הענק הוא ענק מגושם וחביב בשם פצ'יק, **כריס סרנדון** הוא הנסיך המרושע **וכריסטופר גאסט** הוא עוזרו האיום, **בילי כריסטל** („זרוק את אמא מהרכבת") **וקרול קיין** („רחוב הסטר") הם זוג קוסמים קשישים ורגנים, **וולאס שון** („זקוף ת'אוזן") הוא וינצ'יני הרשע שמקצועו תכנון מלחמות, **פיטר פאלק**, הוא קולומבו, מגלם את דמות הסבא שמקריא לילד את סיפור האגדה. את פס הקול המוסיקלי כתב **מרק קנופלר**, מלהקת ה„דייר סטרייטס". „לב", ת"א.

ברט ריינולדס (משמאל) וקטלין טרנר. בסרט „מחליפים עורצים"

תובנן במיוחד עבורו. כל זווית צילום קפדנית מתייחס בפרט אליו. וזו הבעיה כאשר שחקן מביים את עצמו.

הבמאי־שחקן האיטלקי **פרנצ'סקו נוטי** ביים את „הכל באשמת גן עדן" כדי לספר על עצמו. זה ברור ממבט ראשון. גיבור הסרט, רומיאו השלימזל, הוא נוטי. ברור כשמש. רומיאו־נוטי הוא אב עצוב שזה עתה השתחרר מהכלא והולך לחפש אחר בנו האבוד. הוא מגיע עד עיירה ציורית באלפים, שם, נאמר לו, נמצא בנו בידי משפחתו החדשה. רומיאו מתיידד עם בני הזוג, סלסט היפהפייה (כי מגלמת אותה **אורנלה מוטי**, האפרסק הבשל של הקולנוע) ובעלה הקריר (**רוברט אלפי**). רומן עדין נרקם ביניהם. וגם הילד, שאינו יודע את זהותו – מתאהב בו. מיהו שיבין את הגיון המפיצים. אולי הביאו את הסרט הזה להקרנה בארץ בשל העיתוי של הילדה הברזילאית.

נוטי ביים קומדיה מינורית, אנושית, ולא חסרת עניין. לרגעים סנטימנטלית ומאכזבת, ולרגעים רעננה. „תכלת, ת"א".

הינשוף

במעט טוב

מותחן רינול ישראלי אקטואלי, העוסק באינ־טריגות פנימיות חשאיות בצמרת המוסד והשב"כ, המבקשות לטרפד את הקשרים הדיפלומטיים עם ברה"מ של עידן גורבאצ'וב. הבמאי **אמנון רובינשטיין** („נאדיה") ביים מותחן דרמטי מקצועי, מובנה ומוגדר, ע"פ תסריטו של **טוביה מנדלסון**. הסרט יומנד בכבוד במשימות המותחן ומשתדל לרדת לעומקם הפסיכולוגי של האנשים העוסקים בריגול ובשירות חשאי. **ליאורה ריבלין** היא כתבת רדיו פרובוקטיבית, הנשואה לסובייטולוג מבריק (**גדליה בסר**). ידידתה הטובה (**עפרה וינגרטן**) נשואה לאמנון (**אסי דיין**) איש המוסד, החושד בסובייטולוג, בפעילות אנטי ישראלית. העלילה המתלתלה חושפת „חפרפרות" ו„ינשופים" בצמרת המוסד.

השחקנים הראשיים עובדים היטב את התפקידים, בפרט אסי דיין שמתעלה על עצמו באחת הפעמים היחידות בדמות של ישראלי גא, מתוח, אנרגטי וכוחני. עוד משתתפים: **יוסי כרמון, הבשלנית פוליס גלזר, והבמאי סלבה צ'פלין**. „פאר", ת"א.

מחליפים ערוצים

מספיק

„כותרת ראשית" – ה־מחזה הקומי המוצלח של בן הכט וצ'ארלס מקארתור על עולם העיתונות המטורף, זכה כבר למספר גירסאות קולנועיות במשך חמישים השנים האחרונות. הטובות שבהן היו זו עם ג'ק למון וולטר מתאו, ו„נערתו ששת", גירסה נשית ושנונה שביים הווארד הוקס הגדול בשנות הארבעים. עכשיו מישהו החליט לגאול את פוינתו הקומית של הוקס ולהרוס אותה כליל. אך אנו לא נשכח את קרי גרנט וג'יין ראסל. כבני הזוג הגרושים שהם גם עיתונאים היפר־אקטיביים ומכורים. היא מוצאת אהבה חדשה ורוצה לפרוש מהמקצוע, הוא העורך הראשי שעדיין אוהב אותה ומנסה למנוע זאת ממנה בכל תעלול אפשרי.

בגירסה החדשה רוקדים את ואלס העיתונות הצמוד הזה **קטלין טרנר** (אגב, בחירה מושלמת) **וברט ריינולדס**. כדי להתאים את כל העניין לרוח הזמן (ראה: „משדרים חדשות") הם עובדים ברשת טלוויזיה לחוצה במיוחד בשיקאגו. טרנר מתאהבת בנעבך עשיר, אותו מגלם הנעבך **כריסטופר ריב** („סופרמן"). ריינולדס רוצה שהיא תעשה לו טובה, תדחה את נישואיה ותלך לסקר את ההוצאה להורג הכי סנסציונית בבדוד המערבי.

הקולנוע בעוד חודש ומובטח לכם שתמצאו את הנוער חוגג עם השחקנים ומצטט אותם מילה במילה. חגיגה. „הקולנוע" בית ציוני אמריקה, ת"א.

הקיץ של אביה

טוב

גילה אלמגור כתבה את זכרונות ילדותה הענו־מים בספר לבני הנעורים. הספר היה להצגה, שהיתה לסרט.

אלמגור מגלמת בסרט את אמה, ניצולת השואה, ומולה הילדה **קאיפו כהן** המגלמת את הילדה שאלמגור היתה לפני ארבעים שנה, בישראל של ראשית המדינה. אלמגור וקאיפו מבצעות דואט משחק מרגש של יחסי אם ובת קשים ומרירים. האם, שפעם היתה פרטיזנית אמיצה בהונגריה, הפכה לשבר־כלי וסובלת מהתפרצויות של מחלת־זרות. הבת, צברית קטנה ואבודה, סובלת ממחלת האם ומהבוז של תושבי המושבה הקטנה. את התסריט כתבה גילה אלמגור בשיתוף עם **חיים בוזגלו** והבמאי **אלי כהן** („שתי אצבעות מצידון"), בעזרת הקרן לעידוד סרטי איכות. מעבר להיותו סרט התבגרות כן וכואב, „הקיץ של אביה" משורטט באמינות את תקופת ההתערות הקשה של המהגרים והפליטים ממזרח אירופה. לבד מצרימות משחק קלות של **אביטל־דיקר־בן־פורת**, שהורסת כל סרט בשיטתיות, וקולה של אלמגור שמסביר ברקע את האירועים ללא כל צורך להתפתחות העלילה, הרי שיש לי בעיקר מילים חמות על הסרט. עוד משתתפים: **רמי ברוך, מריוה רוזט, יעקב איילי ודינה אבוך**. צילם את הסרט דוד גורפינקל. „דיזינגוף", ת"א.

אל עצמי

במעט טוב

ספר הנעורים „אל עצמי" של גלילה רון־פדר, המבוסס על התנסותה האישית עם נערים ממשפחות מצוקה, הפך לסרט בידיו של

מתוך הסרט „הצוענים"

הבמאי הצעיר **תמיר פאול**. הסרט, לא רק לבני נוער, עוסק בקשיי התמודדותו של הנער ציון כהן בן ה־11 במשפחתו האומנת האשכנזית לאחר שהוצא בכוח מבית סבתו הנחשלת ומשכונות הפחונים בה הוא גר. ייחודו של הסרט, וכנראה גם הצלחתו, היא בליהוק שחקנים לא מקצועיים ששימרו את האותנטיות של המקומות והניחוחות המאוד מסויימים של הווי השכונות.

את טבילת האש של סרט ראשון עבר פאול בכבוד. סרטו אינו נגרר לקריקטורה עדתית זולה, ואף אינו יותר מדי דידקטי כצפוי מעלילתו. „אל עצמי" הוא סרט אמין ומעורר הזדהות רגשית. הדיאלוג חי ונושם והתסריט עתיר הבשר, שכתב פאול עם רון פדר, מחזיק היטב את מבנה הסרט. הילד **אריק אוחנה**, תושב בית שמש, אשר נבחר מבין 1000 ילדים, עושה עבודה נכונה בהדרכתו של הבמאי. מצוינים גם **רוחמה מלכה** אשה מרוקאית שורשית ותמימה, תושבת אשקלון, שאין מאחוריה שום ניסיון קולנועי ובכל את מפליאה לגלם את דמות סבתו של ציון, וכן **איתן חמוס**, נער מצוקה לשעבר, שמגלם את דמותו של נער מצוקה. **מיכה ביטון**, שעל חייו הקשים מבוססת סדרת ספריה של רון פדר, הוא ביום מוסיקאי אשר כתב את המוסיקה לסרט, ואף השתתף בו בעזרה הפקה. שני השחקנים המקצועיים בסרט הם **רוברטה פולק** ותחיה דנון בהוריו האומנים של ציון. „לב", ת"א.

הכל באשמת גן עדן

במעט טוב

לא קשה להבחין בסרט שבים על ידי השחקן הראשי. בדרך כלל הכל תפור סביבו. כל שוט

הצוענים

חיי הצוענים של אירופה תוארו כבר ביותר כשרון בסרטו של טוני גאטליף: „נסיך צועני". יש לבמאי היוגוסלבי גוראן פסקאלייביץ' מה לומר על התאכזרות החברה בארצו כלפי הצוענים היוגוסלביים. הוא עושה זאת בדוקים ראליסטיות נוקבות ומדכאות ומתאר את סחר הילדים הצוענים, המתנהל בחופשיות וללא הפרעה מתחת לאפם של הרשויות האדישות, כי למי בכלל אכפת מצוענים, הלוא הם „הכושים של אירופה", כמו שמכנה אותם אחד מגיבורי הסרט.

הסרט מזכיר סרטים דומים, שנעשו בארצות מתפתחות אחרות אודות פשעים נגד ילדים, סרטים כדוגמת „פישוטה" של באבנקו הברזילאי, „בין החומות" של גיני התורכי, או „סאלם בומבי" של מירה נאיר ההודית.

מגנה הסרט הוא כשל מותחן טלוויזיוני אמריקני. עיתונאי הרפתקני מתחקה אחר סוחרי העבדים, שמבריחים את הילדים הצוענים מחוץ לגבולות יוגוסלביה ומעבידים אותם באיטליה כבייסים. הסיפורים קורעי הלב מספרו של דיקנס הם כאיין וכאפס, לעומת התאכזרות בסרטו של פסקאלייביץ'. זהו סרטו העשירי של הבמאי היוגוסלבי, כיום אחד הבמאים הבולטים בארצו. אגב, בשנות 82' הוא ביים סרט בהפקה אמריקנית עם קרל מלדן בתפקיד הראשי. „פאר" תל־אביב.

פרחים בעליית הגג

מבוסס על רב־המכר של וי.ס. אנדרוס, השסק בגילוי־עריות בין אח ואחות, אשר מגלים את המין לאחר שסבם כולא אותם בעליית־הגג. לואיז פלצ'ר מגלמת את הסבתא, ויקטוריה טננט היא האם, והילדים הם כריסטי סוונסון וג'ף סטיוארט־אדמס. „גת" ת"א.

בשטח

לול

טוב

„לול" לא התיישן כלל, למרות שחלפו מעל לחמש עשרה שנים מאז שנוצרה סדרת הטלוויזיה בת ארבעת הפרקים, בראשית שנות השבעים. אורי זוהר ביים, חבורת „הגר" הפיקה, שיסל, בועז דוידזון, אריק אינשטיין, ליהי חנוך, ג'נדי גן – כולם היו מעורבים בפוצצת הבידור המקומית הזו. שיסל, אשר חזר השנה משהות ממושכת בלוס אנג'לס, גאל את ההומור מאלכוני הטלוויזיה, קיצץ, ערך והשאיר בגיון קלאסיקות בלתי נשכחות: תרומאים בגית"ר (יאאלה בית"ר, יאאלה), הכדורגל והאפרה להמרמור, חידון התנ"ך, ועוד במה שלא נשכחו או דהו, למרות השנים שעברו. הערבונים, שאז רק נולדו עוד יהפכו את זה לסוף פולחן חובה. זה בדוק. תלכו לבית

איכות

הכל באשמת גן עדן – לב, ת"א	
גליידר... – תמוז, ת"א	
... של החברה שלי – לב, ת"א	
הקיסר האחרון – חן, ת"א	
... – לב, ת"א	
... – פרוה, ת"א	
ספר הג'ונגל – חן, ת"א	
עיניים שחורות – מוזיאון ת"א	
... המשחק – טיילת, ב"א	

יעל ישראל

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: יעקב לזר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: דוני נופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ פספוס ברומניה
המסמך של משה עמירב, פרסום ראשון
מאת אהוד דור 6

■ בארזים נפלה שלהבת
עם חנן ארז על אי-בחירתו כמועמד לכנסת
מאת ישראל זמיר 8

■ דרך ללא מוצא
כביש שאינו נגמר בדרך לביה"ח בצפת
מאת גוגה קוגן 10

■ זמר על הגג
טופול, ביום שאחרי
מאת דפנה ורדי 11

■ מוצא את חיין
תמונה משפחתית עם עטאללה מנצור
מאת יוסף חרמוני 12

■ 4x8
מסע אופניים ביוגוסלביה
מאת שלמה גלזר 14

■ מיצקייביץ' וטקייביץ' ודוברובסקה
מוזיאון לספרות בוורשה 16

■ דפים קסומים
4 אמנים מציגים עבודות הדפס ותחריט
מאת חיים מאור 18

■ מבובולינה לרמבולינה
דמות האשה בקולנוע
מאת יעל ישראל 20

■ זמן אסייתי
מסע צילום באסיה
מאת יוסי קאנץ 28

מדורים וטורים

■ הלו חותם 4

■ שלום-בית
מאת חיה יוסף 17

אלי כהן – 2; גיגו – 2; עודד ליפשיץ – 2; מיכאל הרסגור – 3; זאב צחור – 3; יורם בר – 3; אלי נצר – 4; צבי טימור – 4; בונים – 5; גבי בשן – 5

■ כליום
(עיצוב: רחל דביר) 22–27

■ בשער: רייסר בכותרות

מלה רעה

הבדל סמנטי

בצהרי יום לוהט, באמצע השבוע הזה, עמדתי על גבעה נגבית. מידרון זרוע אבנים, כמו רחוב בעזה, אחרי מה שנקרא בלשון דובר צה"ל „הפרות סדר". מהגיבעה צפיתי אל „אנצאר 3". לא באתי כדי לבקר במחנה, שבו כלואים מרבית אסירי האינתיפאדה, שפוטים ומינהליים. עצרתי כאן לרגע, בדרך להרצאה באיזור. זרמי אוויר חמים טשטשו את קווי המתאר של האוהלים שהוקמו, שורות-שורות בקווים ישרים, ועיוותו את דמותם של בניני המנהלה, מתקני השמירה, סוללות העפר וגדרות התיל.

אותם זרמי אוויר, שיצרו אשליה של תנועה גלית גם אצל המתבונן בעצמים דוממים, גרמו לכך שמרחוק-גם האנשים שבין הגדרות נראו כקווים רקים ומפרכסים, כמו זחלי יתושים בשלולית מתייבשת בחום המחניק.

יום קודם-לכן, ב„דבר", דווח על עצרת של חשבון-נפש לאומי, שערכו חברי „עוז ושלום" ו„נתיבות שלום" מול „היכל שלמה" בירושלים, בתשעה באב. „ההבדל בין מחנות המעצר בשטחים ומחנות ריכוז הוא מילולי", אמר שם פרופסור אוריאל סימון, ושבר טאבו, לפיו אין משווים בין עשייתנו כאן למה שעשו צוררי ישראל שם. „מי שמכה לגוי — סופו שמכה לישראל", אמר פרופסור משה דוד הר.

באותן שעות ערכו בריוני „כך", באישור המשטרה, „סיורי ביטחון" פרובוקטיביים ברחובות העיר העתיקה, כשאלות וקנים של כלי נשק מבצבצים מחלונות מכוניותיהם. עדיין נותרו להם מספיק כוחות, כדי לשלוח קבוצת אנשי „כך" להפגנת נגד מול עצרת השלום הדתית, עם סיסמה: „עוז ושלום — בוגדים עם כיפה". בבוגדים, כידוע, הרבה כהנא רוצה, אוהב וידוע לטפל, רק שיתנו לו. ויתנו לו!

מול בריוני „כך", יוחנן פלוסר, מארגן עצרת השלום, התריע על כך שחיי אדם, בכל התחומים, הפכו לדבר הזול במדינה.
וזה מביא אותנו לשביתת האחיות.

הן לא נהנות מזה

שרת הבריאות, אלמוזלינו, לחוצה בין קשיחותו האטומה של האוצר ובין דברים קשים שהוטחו בה באוהל המחאה של האחיות השובתות רעב, שאלה אותן אם הן נהנות מהשביתה. פליטת-פה כושלת, מובנת כשמדובר בממלאת תפקיד כפוי-טובה, כמי שיש לה האחריות, אך אין לה אמצעים כדי להציל את מערכת הבריאות המתמוטטת.

לא, הן לא נהנות מזה. אם לא יקרה נס בעת ששורות אלה יראו אור, שביתת האחיות תגיע ליומה ה־17, אחת כבר התמוטטה. הנס שיכול לקרות זה, שיום אחד נקום ונמצא מדינה בלי ניסים. כל עוד שר האוצר הזה ימשיך בתפקידו — גם עיצומי הרופאים, ששוב הופסקו למען מו"מ עקר נוסף — יתחדשו, והחולים ימשיכו למות. חיי אדם — ערכים, חולים וכל השאר — הם באמת דבר זול בימים אלה.

אני, לשר האוצר ניסים, הייתי מוכר מכונית משומשת רק תמורת מזומן. לפני שנתיים ויותר, אחרי שביתת האחיות הגדולה, נחתם הסכם להגדלת מספר תקני האחיות. ניסים חתם, ומאז לא התכוון ולא ניסה לממשו, כשם שלא התכוון ולא ניסה לממש את הסדר החובות עם המושבים וקיבוצים: לכל היותר, הוא העמיד פנים, כמי שממלא את חלקו.

עם ובלי הסכם, המושבים והקיבוצים ממשיכים לשקוע אל תוך ביצת התנובות השורצת זחלי יתושים, שכולם נושאים את נגיף קדחת הריבית הקטלנית. שלא יהיו לכן אשליות, אחיות יקרות, אתן חייבות להפסיק לשבות: אין טעם. גם אם יחתמו לכן בדיוק על הסכם התקינה שאתן רוצות, מי ערב לכן שימומשו? שמעתם, הרופאים?

בשירות האינטרס של פפושדו

השבוע האשים שמיר את פרס בכך, שהליכתו לבוררות על טאבה משרתת אינטרס מצרי.

הפרשה החלה, נא לזכור, כשממשלת בגין של הליכוד, הזיזה סימונים וקווים במפה, כדי לאפשר למר פפושדו ומר נלסון לבנות מלון וכפר-נופש בטאבה.

אז לפגוע בשלום עם מצרים, ולסכן את ישראל בעימות בלי תכלית וסיכוי בשירות האינטרס של פפושדו זה טוב, אבל לנסות להיחלץ מהצרה המיותרת הזו — זה שירות למצרים?

● עודד ליפשיץ

רשות דיבור לנתנאל לורך, מזכיר הכנסת לשעבר

„כדאי שהכנסת תעבוד ארבע שנים, כפי שעבדה השבוע ארבעה ימים"

השבוע השמיעה הכנסת אקורד סיום דרמטי מאוד לסיום פעילותה. הצעות-חוק הועלו ונפלו במהירות מסחררת וההתגוששויות וההתנצחויות המילוליות עשו כרגיל כותרות שמנות בעיתונים. שאלתי את נתנאל לורך, שהיה מזכיר הכנסת שנים רבות, האם אין בעבודת הכנסת בשבוע החולף משום SHOW אחד גדול.

כדאי שהכנסת תעבוד ארבע שנים, כפי שעבדה השבוע ארבעה ימים. חבל, שבמשך כל תקופת כהונתה, הכנסת היא שוממת לעיתים קרובות, ומשעממת — לעיתים קרובות עוד יותר. לדעתי, הגיע הזמן שבישראל יחוקק חוק קוורום, היינו חוק המחייב מספר מסוים של חברי-כנסת, מספר מינימלי, להיות נוכחים בעת הדיונים.

עושה רושם, שכל אחד מחוייבים רצה השבוע להיראות במיטבו.

נכון, זה באמת אופייני לתקופה של לפני פגרה ועל אחת כמה וכמה לתקופה שלפני בחירות. בתקופה זו עושים „נקיון שולחנות", ועדות הכנסת עובדות בנחת תקופות ארוכות, אבל בשבוע האחרון נוצר מעין פקק-תנועה, מכיוון שהכל צריך להגיע למליאה. התוצאה היא עבודה עצומה במהירות עצומה, בהילוך רביעי.

האם אין מקום לקבוע אפשרות נוהל או אפילו חוק, שיסנן פעילויות הצהרתיות גרידא.

בהחלט. אפשר בהחלט לחשוב על הצעה, שלפיה לא תובאנה הצעות-חוק פרטיות לקריאה טרומית. ברור לכולם, שקריאה טרומית פירושה הצעת חוק סלקטיבית בלבד. אולי כדאי גם לחשוב לתת מועד-סיום שונה לכל ועדה לקראת הפגרה או הבחירות, כדי למנוע את פקק התנועה, שאותו ציינתי.

האם זכורים לך מתקופת כהונתך מקרים כמו זה שאירע השבוע, שבו מתבקש בג"ץ להתערב בהליך, שבוצע על-ידי הרשות המחוקקת.

אין חדש תחת השמש. היו מקרים כאלה והיו גם כמעט מקרים כאלה. דוגמא לכמעט מקרה היא החוק המפורסם בדבר עודפי-קולות בין הסיעות הגדולות (חוק בדר עופר). יו"ר ועדת הכנסת דאז, גולדשמידט מהמפד"ל, התנגד ומנע הבאת הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית, ורק ממש לפני האיום בהליכה לבית-משפט — הוא נכנע ונתרצה לדרישת הרוב.

מאחר שצברת ותק שנים רבות בכנסת והחלפת יושבי-ראש לא פעם ולא פעמיים, איזה ציון אתה נותן ליו"ר הנוכחי?

אני נמנע בהצבעה זו. אף פעם לא השוויתי בין יושבי ראש. כל אחד וסגנון עבודתו הוא.

● אלי הכהן

עם סגולה

שלוש סנוניות באמצע הקיץ

כל מה שנאמר על הנטישה הגדולה של תושבי הנגב נכון, וסנונית אחת באמצע הקיץ, ואפילו שלוש סנוניות, עוד לא מביאות את האביב, אבל נעים לראות. ואולי ניתן ללמוד משהו על כיוון הרוח.

רפא קופרשטיין הוא איש העולם הגדול. מבין באוכל, ביין, בתרבות. באר-שבע היתה תחנה פרובינציאלית בדרך. יום אחד „ארז" את יחל ושלוש הבנות ונחת ישר במינכן. לא היתה לו בעייה למקם מסעדה משלו בין מיתפי הבירה הוותיקים של העיר ההיא, ודבר לא הפריע כשהבנות העדיפו גרמנית. חברים סיפרו, שהולך לו טוב. ופתאום הוא בבאר-שבע, עם המשפחה, משקיע המשהו ארוך-טווח.

ד"ר אהרון פולקוב הוא פילוסוף מקצועי, מתופף מקצועי ועוד כמה דברים נדירים במקומותינו, כמו לוחם-צדק, המוכן לעלות על הבריקדות ולהישאר שם לבד. עם רקורד של פילוסוף ומתופף מדרום-אפריקה, שישב בכלא ישראלי על סירוב לשרת בשטחים, באר-שבע היתה ההיפך מכל מה שאפשר. העקירה שלו ושל אופירה לתל-אביב היתה הצהרת-תיעוב לעיר המדברית והמכוערת. ועכשיו, ככה פתאום, הוא כאן.

שחרי איבן בארי מגלם באישיותו את הבלתי-אפשרי. איך מחברים בדואי ובוהמיין, אידיאולוג נחוש ואיש רעים להתרועע, מזכיר תר"ש בנגב ושותף לשולחן הקפיטריה של הליכודניקים. הזכרנו רק חלק מן הפרדוקסים של מי שנולד בשבט ונשאר מחויב לו, אבל הטמיע סימני היכר של התרבות הצברית, על הרגשים הציוניים שלהם.

יום אחד נסע שחרי, אבן מאבני המקום, לרוסיה. מי שיכול לדמיין בדואי בקייב, שיחשוב על סטודנט שזוף מאוד, כבן 40, היושב חורפי שלג ארוכים, בספרייה של הפקולטה למשפטים עם לנה, בלונדינית רוסייה בת 20. בהמשך הם מתחתנים ונולדת ילדה ומכתביו של שחרי, לאלה שעוד נשארו כאן, מתמעטים והולכים. עכשיו, לאחר ארבע שנים ותואר במשפטים, הוא כאן, מחפש דירה שתתאים גם לרוסייה שלי".

אגב, כמה מנויים יש ל„חותם" ברוסיה? מכל מקום עכשיו יש אחד פחות. חבל. במיוחד חבל על אותו יהודי מקייב, שזכה להיות מנוי-מישנה של שחרי והתייחס לכל גליון „חותם" כאל הבשורה בהתגלמותה. יש כאלה.

מברוק לכל החוזרים וברוכים הבאים. אולי בכל זאת, אחרי הימים הקשים הללו, יבוא אביב.

מקום אחר

הטור הזה נכתב הרבה שנים במדבר, במרחק שתי דקות הליכה מ„באר-אברהם". כאן, אם מותר להיסחף, ערש העם היהודי וכאן, בבדידות הזאת, נחשפת תמונת המצב של מה שיש היום. אולי בגלל זה כותרת הטור היא „עם סגולה". עכשיו, כמו אבותינו הקדמונים, אנחנו לוקחים את המקל (והמחשב) והטור הזה יוצא לנדוד בגולה הרוויה. מכאן ולמשך תקופה מוגדרת הוא ייכתב מ„מקום אחר" (נא לנסות להגות את הכותרת החדשה במילרע).

● זאב צחור

כנסת

סוף משחק

כנסת עייפה סיימה את תפקידה בתרועות קרב. פנים חדשות באופק.

צלילים צורמים של בג"ץ, שביקר קשות את הכנסת, סיימו את ארבע שנות הכנסת הי"א. במשך ארבע שנים עשתה הכנסת את ישיה ברעש-געש, תוך פגיעה מתמשכת בתדמיתה. מעמדה של הכנסת מצוי כיום בשפל, שאין כדוגמתו. זהו סופו של תהליך מתמשך, שבו ירדה קרנה של הכנסת בעיני הציבור, בגלל התנהגותם הבוטה של מספר קטן של חברי-כנסת. רבים אחרים בכנסת עשו לצידם את מלאכתם בשקט וברצינות. הציבור גם לא אהב את זכויות-היתר וההטבות, בהן זכו חברי-הכנסת, למרות שדווקא בתחום זה תיקנה הכנסת הנוכחית תיקונים רבים ותיקנה לאין ערוך את המצב, אך לא הצליחה להעביר את המסר כנידון לציבור. כך, למשל, חברי הכנסת אינם קובעים יותר את שכרם לעצמם, נאסר עליהם (בחוק!) עיסוק נוסף ובוטלו הטבותיהם הרפואיות.

בכנסת הי"א: בלטו הסיעות הקטנות, בעיקר האופוזיציוניות, בפעילותן הערה. ממשלת האחדות, שהתבססה על גוש קואליציוני של למעלה מ־90 חברי-כנסת פינה את הזירה לאופוזיציה, שניצלה עד תום את הזירה המתפנה.

הכנסת הנוכחית הצטיינה בריבוי של יוזמות-חקיקה פרטיות. לא כולן חשובות. חלקן בוצעו מתוך קריצה ליחסי-ציבור טובים.

מדי פעם נדמה, שהכנסת הקיימת פחות מוצלחת בהרכבה האנושי מן הכנסות הקודמות. נראה שמדובר בתחושות סובייקטיביות. אבל אפשר לציין שבכנסת הי"א לא בלטו נואמים גדולים, והרטוריקה לא חגג במשכן, עם זאת, היו חברי-כנסת, שבלטו בעבודתם הפרלמנטרית. באופן טבעי, נוכח קיומה של ממשלת אחדות, בלטו במיוחד חברי-כנסת מן האופוזיציה. הבולטים ביותר בכנסת האחרונה היו: חייקה גרוסמן, יאיר צבן, יוסי שריד, מתי פלד, תופיק טובי, שבח וייס ואוריה נמיר. ניתן גם לציין את ח"כ מיכה רייסר, אם כי מעשיו בחודשיים האחרונים, בעיכוב חוק ההסדרה העיבו על פעילותו במהלך הקדנציה כולה.

האקורד האחרון של בג"ץ, שביקר קשות את הדחת ח"כ מיכה רייסר מראשות ועדת הכנסת, אולי יתברר כשירות טוב לבית המחוקקים, אם בעקבותיו ישמרו חברי-הכנסת על כללי המשחק הפרלמנטריים ביתר אריקות, למען כבודה של הכנסת ומה שיותר חשוב — למען שמירת הדמוקרטיה וכללי המשחק השבירים שלה.

● יורם בר

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

קיבוץ + אופנוע = ציונוסוציאליזם

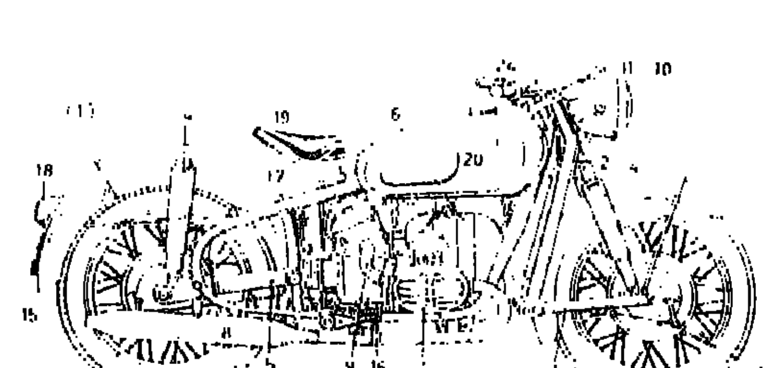

הוזמנתי, יחד עם הסופר יצחק בן נר, להשתתף ב־1א ביולי ש.ז. בכנס המאורגן על-ידי ברית התנועה הקיבוצית בבית כור, אשר בתל-אביב הנושא — התחדשות המחשבה בעניני קיבוץ וחברה. בן-נר ואנוכי הובאנו לשם כ„קולות אוהדים מבחוץ".

לפי עניות דעתי, הפעולה התרחשה כהבעת הירהורים בשוליו של מדע חדש אשר טרם גובש, ה־INFORMATICS — המדע המנסה לבנות מודל של ההווה והעתיד על בסיס איסוף מידע מסקטורים שונים ומשונים. נזכר שמו של ALVIN TOFFLER, הסוציולוג אשר בספרו המפורסם „הלם העתיד" הוכיח, שבעולם העכשוי במידה שכמות המידע גוברת, יכולתו של הפרט לעכלה — יורדת. בכל זאת, ללא נתונים ממוחשבים, ניסו כ־20 קיבוצניקים, עם שני „ידידים מן החוץ" להסביר לעצמם עתידה של התנועה הקיבוצית בישראל העתידה.

צעיף קל של מלנכוליה כיסה את הדיונים, כאילו העבר ההירואי של הקיבוץ הוא מאחוריו, ועתה הרגשתו שנולד מוקדם מדי בעולם, אשר בינתיים השתנה מן הקצה אל הקצה ושאין בו עוד מקום לניסויים חברתיים. אולם אירוניה העובדה שהחברים — והחברות — אשר הזכירו את TOFFLER וספרו הראשון, לא טרחו להזכיר המאוחרות יותר: הוא טוען לאחרונה, שההצברים העצומים של טראסטים ומפעילים ענקיים — מזיקים למעשה לייצור. הוא סבור היום, שבעולם המערבי האלקטרוניקה המשוכללת מרשה שוב ייצור איכותי במסגרות קטנות — כ„קוטאג' האלקטרוני", כביטויו. מבחינה זאת, הקיבוץ אינו תופעתן העבר, אלא הסנונית המבשרת את העתיד.

החבר אשר אירגן את הכנס הוא בן שדה-אליהו, עליבן הזכירו לו, שקיבוצו התקבל מהר מדי, כאשר הוא ויתר על „פישפשוק" — יוזמה מרעננת של חלוציות בתחום חדש ומהדרנו. נרים כוס לפישפשוקים אשר כדרך. החברים התעכבו גם על העובדה הטראגית, שעם עליית הליכוד, ב־1977, התכלכלו צעירים רבים בין המושגים ממשלה ומדינה: על כן חדלו לראות בקאריירה צבאית מקור סיפוק וגאווה — כפי שעשו לפני 1977. אבל כאן שוב נפלה טעות היסטורית-אופטית: קיומם של קצינים, יוצאי קיבוצים, בין בכירי הצבא, חשוב היום לעם ולמדינה יותר מלפני 1977, וזאת, משלוש סיבות לפחות.

ראשית, אין לליכוד כל תשובה לבעיות האינתיפאדה, או לבעיה הדמוגראפית בשטחים. על כן הוא ישקע יותר ויותר בהיסטוריה הרסנית ובריצת-אמוק מטורפת. מכאן הצורך בקצונה פטריוטית קרת-מזג, אשר תמנע בעתיד קטסטרופות לאומיות (מנקודת ראות זו, אפשר להתייחס רק בשלילה לתנועה כמו „יש גבול", המשחקת את משחק הליכוד תחת מסווה הומאניסטי ופאציפיסטי).

שנית — הימין מתעתד לפתוח במלחמת אורחים. אם ציורי השלום יכתיבו את פינוי השטחים. מכאן הצורך בקצינים אחראיים, אשר יחזיקו את צה"ל בקו הנאמנות לישראל ולחוקיה.

שלישית — האפשרות של התרקמות ברית צבאית עירקית-סורית-ירדנית-סעודית, כתוצאה מסירוב הליכוד לעשות שלום כאן ועכשיו, דורשת קיומם של כוחות-פיקוד מעולים בצבא.

בכנס התבטאו חברות וחברים על משמעות התוכנית „עם הפנים לחבר", אשר לפי דעתם, כוללת תוספת, שלא בוטאה מטעמי צניעות: „עם הישבן למדינת ישראל". בכל אופן האצולה מחייבת: היה דיון סוער על השאלה, אם הקיבוץ עדיין מייצג מגזר עלית, מנהיגותי, לפחות מבחינה רוחנית-חינוכית בחברה הישראלית. זה טמון כמובן בהדרכה הניתנת: אם בקיבוץ נען מורות שכירות עובדות בבית-הספר העממי, השאלה היא, אם הן יודעות להעביר את ערכי התנועה לדור הצעיר: אם חבר בית-זרע מודה, שבנו אשר ירד אינו חש כל בעיה מצפונית על מעשהו — סימן שהחינוך האנטי-ירידתי היה שם מתחת לאפס.

הוויכוח באותו כנס היה עשיר ותורני, ואני מקווה שהדברים שנאמרו בו יתפרסמו. במהלך הדיון הירהרתי בנוסחה של לנין: „הסובייטים + חשמל = סוציאליזם". זוהי סיסמה צולעת, מפני שבריה"מ אמנם חושמלה, אולם הסובייטים (מועצות האיכרים, הפועלים, והאיכרים) איבדו מוקדם את תוכנם הדמוקרטי — אולי כבר ב־1919, והמשיכו להתקיים כקליפות, אשר בתוכן נחבאו עסקנים שכירים של המפלגה.

אולי במאמץ לקרב את בני הקיבוצים שוב לארץ, כדאי להציע להם, במקום הסיור הארוך וההרסני בעולם, שהוא אבן-שואבת לירידה ההתאבדותית (מבחינה לאומית) לעשותם יורדים בהוצאה קטנה יותר — על-ידי הענקת אופנוע כמו לבני-גילם בעבר, שיחסל תסביכים, ויגביר את תחושת החירות ויפנה אותם לא רק לבידורים ההולמים את גילם, אלא גם לפעולה פוליטית.

הקיבוץ+אופנוע=ציונוסוציאליזם! בעיקר אם התנועה הקיבוצית תתרומם לרמת האומץ הפוליטי של אגו"י וש"ס. אך במקום לדרוש פטור מגיוס לרבבות פרזיטים, תתבע גיוס בניה ובנותיה בגיל 19 או 20, על-מנת לאפשר להם פנאי לפעולה חינוכית. האומץ הפוליטי אינו דומה ללומבאגו. הוא אינו כואב.